

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 26.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

Ι ΜΑΪΟΥ 1894.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Τὸ οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν ἐπασχολεῖ αὖτις τρίτην ταύτην ἑβδομάδα σπουδαῖον ζήτημα, τὸ τῆς ἐκδόσεως δύο νέων βερατίων ὑπὲρ δύο βουλγαρικῶν ἐν Μακεδονίᾳ Μητροπόλεων, τῆς τῶν Βελισσῶν καὶ τοῦ Νευροκοπίου, ἐκδόσεως, ἄρρητον χαρὰν ἐμπνευσάσης τοῖς Βουλγάροις, σπεύσαντι, ὡς εἰκός, διὰ θερμοτάτων εὐχαριστηρίων τηλεγραφημάτων πρὸς τὴν Α. Α. Μ. τὸν Σουλτάνον καὶ τὴν αὐτοκρατορικὴν κυβέρνησιν νὰ ἐκδηλώσωσι τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῶν. — Ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία δι' ἐπανεληλυμένων ἐκτάκτων συνεδριῶν τῶν δύο Σωμάτων αὐτῆς διεσκέψατο ἐπὶ τοῦ ζητήματος· καὶ πρῶτον μὲν δι' ἐκθέσεως αὐτῆς πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν θρησκευμάτων αὐτοκρατορικῶν ὑπουργεῖον παρέστησε τὰς ἐκ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος μέτρον δημιουργουμένης τῷ οἰκουμενικῷ θρόνῳ δυσχερείας καὶ ἠτήσατο τὴν εὐμενῆ σύμπραξιν τῆς Ὑψ. Πύλης πρὸς ἄρσιν τῶν δυσχερειῶν τούτων διὰ τῆς ἐπιβολῆς τοῦλάχιστον εἰς τὸν βουλγαρικὸν κλήρον τῆς ἀλλαγῆς τοῦ σχήματος πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τοῦ κλήρου τῆς ὁμογενοῦς ὀρθοδοξίας, εἴτα δὲ καὶ δι' ἐπιτροπῆς, ἀποτελουμένης ἐκ τῆς Α. Θ. Παναγιώτου τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ὡς προέδρου, τῶν Σεβ. συνοδικῶν ἀρχιερέων Νικομηδείας κ. Φιλοθέου καὶ Κυζίκου κ. Νικοδήμου καὶ τοῦ ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Δ. Ε. Μ. Συμβουλίου κ. Τζῶν Χατζοπούλου, ἀνέπτυξε προφορικῶς τὰ αὐτὰ πρὸς τὴν Α. Ἐξ. τὸν ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ὑπουργῶν Ριζᾶ πασῶν. — Οὗτος ἀπάντησεν ὅτι τὸ μέτρον ὑπηγόρευσεν ὁ πόθος τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ὅπως βλέπει πάντας τοὺς λαοὺς τῆς αὐτοκρατορίας ἀπολαύοντας ἴσως ἐλευθερίας ἐν τῇ ἐπιτελεσθῆσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθικόντων, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ δύο κυρίως νέων βερατίων, ἀλλὰ περὶ

ἑνὸς μόνου, τοῦ ὑπὲρ τῆς μητροπόλεως Νευροκοπίου, οὗ ὁ πληθυσμὸς τυγχάνει καθαρῶς βουλγαρικὸς, τῶν Βελισσῶν ἣδη πρὸ πολλοῦ προσρητημένων τῇ Ἐξαρχίᾳ καὶ ὅτι ὡς πρὸς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ σχήματος καὶ ἄλλοτε ἢ αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως συνέστησεν αὐτὴν τοῖς Βουλγάροις, ἀλλὰ δὲν κατορθώθη καταφατικῆ αὐτῶν ἀπάντησις, δὲν δύναται δὲ νὰ ἐπιβάλῃ αὐτὴν ἐμπράκτως, ἅτε ἀποτελοῦσαν πνευματικὸν ζήτημα. — Ἡ Α. Θ. Παν. τότε παρεκάλεσε τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ὑπουργὸν νὰ ὑποβάλῃ εἰς τὸ πρῶτον προσέχου ὑπουργικὸν συμβούλιον τὴν σχετικὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐκθεσὶν καὶ ἐγγράφως ν' ἀνακοινώσῃται αὐτῷ τὴν ἀπάντησιν τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως. — Τὸ ὑπουργικὸν συμβούλιον συνεκροτήθη τῇ τετάρτῃ, τὴν αὐτὴν δ' ἐσπέραν ἐλήθη ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἢ ἐγγράφος τῆς αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως ἀπάντησις, περιλαμβάνουσα ὅσα καὶ προφορικῶς ἐρρήθησαν τῇ Α. Θ. Παν. ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆς Δικαιοσύνης. — Τὰ δύο τῆς Ἐκκλησίας σώματα διεσκέθησαν αὖτις ἐπὶ τοῦ ζητήματος.

Αἱ περὶ μελετωμένης τοῦ βασιλέως τῆς Σερβίας ἀνὰ τὰς εὐρωπαϊκὰς αὐλὰς ἐπισκέψεως ψῆμα ἐπιθεδαιοῦνται ὑπὸ τῶν νεωτέρων ἐκ Βελιγραδίου εἰδήσεων, ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὰ ἰλλυρικὰ κράτη, ὧν τοὺς ἡγεμόνας ἐπισκεψήσεται — Ἡ βουλὴ αὕτη, ἂν ἐπραγματοῦτο, θ' ἀπέβαινε πρωτοβουλία γονιμοτάτη εἰς ἀγαθὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰς σχέσεις τῶν λαῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων τῆς χερσονήσου Αἴμου, οἵτινες, δι' ἀντεπισκέψεων διαγιγνώσκοντες τὰ αἰσθητά ἀλλήλων, καὶ διευκολύνοντες τὴν ἄμεσον συνεννόησιν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑφισταμένων διαφορῶν, ἠδύνατο νὰ ὑπηρετήσωσι τὰ συμφέροντα τῶν τε χωρῶν αὐτῶν καὶ τῆς καθ' ὅλου εἰρήνης πολὺ ἀποτελεσματικώτερον ἢ ὅτι τοῦτο κατορθοῦται τῇ μεσολαβῆσει τῆς εὐρωπαϊκῆς διπλωματίας. — Αὕτη, ὡς τινος ἐπιζητουμένης εὐκαιρίας πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἰδιοτελῶν συμφερόντων ἐπιλαβανομένη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάσης ἐπικλήσεως αὐτῆς πρὸς διαίτησιαν ἢ μεσολαβῆσιν παρὰ τοῖς ἰλλυρι-

κοῖς κράτεσι, τῷ ἔργῳ ἐπιχειρεῖ προτιθεμένη, οὐχὶ τὴν ἐξεύρεσιν τῆς δικαίας καὶ ἀσφαλούς βάσεως, ἐφ' ἧς θὰ ἰδύνατο παγίως νὰ ἐρεισθῆ ὁ συμβιβασμός, ἀλλὰ τὴν ὑπὲρ ἐαυτῆς ἐκμετάλλευσιν τῆς εὐκαιρίας. — Τούτου ἕνεκα, ἂν μὴ πάντων, ἀλλὰ πάντοτε τῶν πλείστων τοιούτων συμβιβασμῶν οἱ καρποὶ ἢ ὅλως ἐφήμεροι ἀποβαίνουσιν, ἢ ἐγκυμονοῦσιν, ἐν καιρῷ εἰς φῶς προερχομένας, νέας περιπλοκωτέρας καὶ δυσεπιλυτοτέρας διαφωνίας. — Εὐχῆς λοιπὸν ἔργον θὰ ἦτο, ἂν οἱ ἠγεμόνες τοῦ Αἴμου, οἵτινες πάντες μετὰ τῶν λαῶν αὐτῶν ἐμφοροῦνται τῶν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἀμοιβαίας εἰρηνικῆς καὶ φιλίας διαβιώσεως αἰσθημάτων, δι' ἀμοιβαίων ἐπισκέψεων πορευομένου τὴν ὁδὸν εἰς ἄμεσον αὐτῶν προφορικὴν συνεννόησιν, δι' ἧς ἀναμφιδόλως θὰ κατωρθοῦντο πολλὰ πλείονα ὑπὲρ τῶν σχέσεων τῶν ἰλλυρικῶν κρατῶν ἢ ὅτι δύναται τις νὰ προσδοκᾷ ἐκ τῆς μεσολαβήσεως τῆς ξένης διπλωματίας, καὶ εἴ ποτε ἔτι αὕτη ὑπὸ εἰλικρινῶν ἦγετο διαθέσεων.

Φαίνεται ὅτι δὲν ἀπέχει πολὺ ἡ ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ λόρδος Ρόσμπερς ἀναγκασθῆσεται ἢ νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν ἢ νὰ διαλύσῃ τὸ κοινοβούλιον. Τούτλαχιστον τοιοῦτό τι προαγγέλλει ἡ καθμία νίκη, ἣν ἤρατο ἡ κυβέρνησις ἐν τῇ ἐπὶ τοῦ σπουδαίου νομοσχεδίου περὶ ἐκλογικῶν ἐγγραφῶν ψηφοφορία. — Εἰς τῶν ὄρων τοῦ νομοσχεδίου τούτου αἶρει ἀπὸ τῶν μεγάλων κτηματιῶν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ ψηφίζωσι πανταχοῦ ὅπου ἐκτίνοσιν φέρον, δικαίωμα, ὅπερ ἐξησφάλιζεν αὐτοῖς ἀριθμητικὴν ἐν ταῖς ἐκλογαῖς ὑπεροχὴν, ἧς πράγματι ἐστεροῦντο. — Ὁ ὅρος οὗτος, ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, φέρει ἰκανῶς φιλελεύθερον χαρακτῆρα, πᾶς δὲ ἰδύνατο νὰ ἐλπίζῃ ὅτι σύμπασα ἡ κυβερνητικὴ πλειονοψηφία θὰ ἐπειρήθη αὐτὸν προθύμως. Ἐν τούτοις τὸ κυβερνητικὸν νομοσχεδίον περιεβλήθη τὸ νομοθετικὸν αὐτοῦ κύρος διὰ πλειονοψηφίας 14 ψήφων, πολλῶν ριζοσπαστικῶν καὶ οὐκ ὀλίγων Ἰρλανδῶν ἀποστάντων σκοπιμῶς τῆς ψηφοφορίας. — Ἐννοεῖται ὅτι οὕτως ἀσθενῆ πλειονοψηφίαν δύναται εὐχερῶς νὰ διαδεχθῆ ἐν δευτέρῳ τοιοῦτω τινὶ ζητήματι μειονοψηφία, ἥτις θὰ περιῆγε τὴν κυβέρνησιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξῃ μετὰ ἀμέσου ἀποχωρήσεως καὶ ἐκκλήσεως εἰς τὴν ψῆφον τοῦ βρετανικοῦ λαοῦ. — Ἀφ' ἑτέρου ἀνάγκη νὰ μνημονεύσωμεν ἑτέρου σοβαροῦ ἐπεισοδίου, δεκνύοντος σαφῶς ὅτι αἱ διάφοροι φιλελεύθεροι ὁμάδες ἤρξαντο ἀποσπῶμεναι τοῦ λόρδου Ρόσμπερς καὶ ἀρνούμεναι ν' ἀκολουθήσωσι περαιτέρω τῇ χλιαρῇ αὐτοῦ πολιτικῇ. — Ὁ ὑπουργὸς δηλαδὴ τῶν οἰκονομικῶν, ὑπὲρ πάντα ἄλλον δὲ ἐκπροσωπῶν τὰς ἀρχὰς τοῦ κ. Γλάδστονος σὺρ Οὐίλιαμ Ἄρκουρ βουλευεταὶ προσεχῆ ἀποχώρησιν ἀπὸ τοῦ ὑπουργείου, ἅτε μὴ ἐπιδοκιμάζων τὴν γενικὴν πολιτικὴν τοῦ πρωθυπουργοῦ, πρὸς τοῖς ἄλλοις μετὰ δυσαρδεκείας ἀποδεχθέντος τὸν ὑπ' αὐτοῦ ὑποβληθέντα ὑπὲρ τῶν λαϊκῶν παραχωρήσεων προϋπολογισμὸν. — Οὕτω πιθανωτάτη φαίνεται ἡ προσεχὴς ἐκρηξίς κρίσεως, ἥτις ἢ θὰ ἔθετε τέρμα εἰς τὴν ὑπόπτου γνησιότητος φιλελεύθερον ταύτην κυβέρνησιν ἢ θὰ παρεῖχε τὸ σύνθημα εἰς τὴν ἐναρξίν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος, δι' ἧς θὰ ἐκρίνετο ἡ μέλλουσα τύχη τῆς Βουλῆς τῶν λόρδων. — Μεταξὺ ἡ Μεγάλῃ Βρετανία ἀκατάσχετος ἀφίεται εἰς τὰ ἀποτελέσματα τῆς περὶ

ναυτικῆς αὐτῆς ἀδυναμίας μονομανίας, ἥτις κατὰ βεβουλευμένην εἰρήνησιν τῶν ἀντιπάλων τοῦ κ. Γλάδστονος κατέλαβε τοὺς πλείστους τῶν πολιτευτῶν αὐτῆς. — Ἡ ἀντιπολίτευσις, βλέπουσα ὀγκοῦμενον τὸ γόπτρον τοῦ ἀργυρότροχος τῶν φιλελευθέρων ἠγέτου, — ἡ ἀρχικὴ βουλὴ δὲ ὀφείλεται τοῖς ἐνωτικοῖς φιλελευθέροις, — διελογίσθη νὰ ἐκμεταλλεῖται κατ' αὐτοῦ τὸν σωβινισμόν τοῦ βρετανικοῦ λαοῦ, πειθουσα αὐτὸν ὅτι ἡ τοῦ κ. Γλάδστονος κυβέρνησις, μὴ ἀξιοῦσα τῆς προσκυούσης προσοχῆς τὴν ναυτικὴν τῷ κράτους συγκροτήσιν, ἐκθέτει τὸ βασιλεῖον εἰς μεγάλους κινδύνους. — Ὁ γρηαῖος πρωθυπουργὸς μάτην δι' εὐγλώττου καὶ πειστικωτάτης ἀγορεύσεως ἀνεσκέυασε τοὺς τῶν ἀντιφρονούντων ἰσχυρισμοὺς περὶ ἀνεπαρκείας τῶν κατὰ θάλασσαν δυνάμεων τοῦ κράτους, ἀποδείξας ὅτι ἡ Ἀγγλία πάντοτε διατηρεῖ τὴν ναυτικὴν αὐτῆς ὑπεροχὴν, ἐξασφαλιζομένην καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ καὶ ἐν σχεδίῳ ναυπηγήσεων, ὡς καὶ διὰ τῶν ὑπερόχων αὐτῆς ναυπηγικῶν μέσων. — Ἀλλ' ἀντὶ νὰ πείθῃ τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ, εἶδε καὶ τῶν συναδέλφων τινὰς συντασσομένους τῇ τοιαύτῃ γνώμῃ. Ἐπειδὴ δὲ ἐπέμενε ἀρνούμενος τὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ εἰς νέας ὑπὲρ προσθέτων αὐξήσεων τοῦ στόλου δαπάνας, φρονῶν ὅτι τὸ χρεῖμα τοῦτο ἰδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ ἐπωφελέστερον εἰς ἄλλους σκοποὺς, οὐδὲ ἐνόει νὰ πολιτευθῆ παρὰ τὰς πεποιθήσεις αὐτοῦ, βλέπων δὲ ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἐκ τῆς διχογνωμίας ταύτης ἐξισθῆναι ἡ ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως, ἀδυνατούσης οὕτω νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν περαιτέρω ἐφαρμογὴν τοῦ προγράμματος αὐτῆς, ἀπεχώρησε τῆς ἀρχῆς. Οὕτω οὖν τῇ ἀνόδῳ τῆς νέας κυβερνήσεως ἐπεκράτησε καὶ τὸ περὶ περαιτέρω ἀναπτύξεως τῶν ναυτικῶν δυνάμεων τῆς χώρας ἠρόνημα. — Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῆς κυβερνήσεως δὲν ἐπέρωσε, φαίνεται, τὴν θέσιν αὐτῆς, ἥτις καὶ τοῦ πολυπείρου γέροντος τοῦ Χαβάρδεν στερηθεῖσα, προσκρούει κατὰ διαφόρον ἐσωτερικῶν περιπλοκῶν, διακυβευσῶν τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀσφαλῆ ἐν τῇ ἀρχῇ διατήρησιν ταύτης.

Ἡ ἐν Αὐστρουγγαρία κατάστασις δεινοτέρα καθίσταται ὡς ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀναφυομένων ἐσωτερικῶν δυσχερειῶν, μία τῶν ὁποίων εἶναι καὶ ἡ ἀποργίσις τοῦ περὶ εἰσαγωγῆς τοῦ πολιτικοῦ γάμου νομοσχεδίου ὑπὸ τῆς Βουλῆς τῶν Προκρίτων. — Ἡ τύχη τοῦ νομοσχεδίου ἀπὸ πολλοῦ προσδέλετο παρὰ τὰς καταβληθῆσας προσπάθειας ὑπὸ τῶν ὑπουργικῶν, ἐπιτυχόντων καὶ τῆς δι' ἰδρύσεως ἰδιαιτέρας οὐγγρικῆς αὐτῆς προσελεύσεως τῶν πνευμάτων καὶ τῆς ἐν τῇ κάτω Βουλῇ ἐπιψηφίσεως τοῦ νομοσχεδίου. — Ἡ θέσις τοῦ ὑπουργείου ἀποβαίνει ἤδη μετέωρος, ἡ δὲ μόνη πιθανὴ ἐνέργεια αὐτοῦ ἔσται ἴσως ἡ ἐπιτυχία τροποποιήσεως αὐτοῦ ἐν τῇ Βουλῇ τῶν Ἀντιπροσώπων καὶ ἡ ἐκ δευτέρου μετὰ τὰς τοιαύτας τροποποιήσεις ὑποβολὴ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἄνω Βουλὴν, ὅτε καὶ προκληθῆσεται τὸ ἐξῆς δίλημμα, εἴτε διλονότι ἡ Βουλὴ αὕτη θὰ ἐπιψηφίσῃ τὸ νομοσχεδίον καὶ θὰ πραγματοποιηθῆ ὁ τῆς κυβερνήσεως σκοπός, εἴτε ἐκ νέου θ' ἀπογοιρῇ αὐτό, γεννώσα διαμάχην τῶν δύο νομοθετικῶν ὁμάτων πρὸς ἀλλήλα κατὰ τὸ ἐν Λονδίνῳ συμβαίνοντα.

M. E. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ.

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ*

Περὶ θερμοτήτος.

Ἐκ τῶν διὰ τῆς μεθόδου τούτης γενομένων πειραμάτων συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν κατὰ διαφόρους βαθμοὺς ταπεινῶν τούτων θερμοκρασιῶν εἶνε ὀλεθρία διὰ τοὺς ζῶντας ὀργανισμούς, πλὴν τούτου δὲ ὀρίζονται διὰ τούτων ἀκριβῶς τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων δυνατὸν νὰ κυμαίνηται ἡ θερμοκρασία τοῦ περιβάλλοντος ἀνευ καταστροφῆς τοῦ εὐσταθοῦς τῆς φυσιολογικῆς ἰσορροπίας, ἐνῶ συγχρόνως αὐστηρὰ ἀνάλλυσις τῶν ὑπὸ τοῦ ζῶου ἀπορροφωμένων ἀερίων, πρὸ τοῦ πειράματος καὶ κατ' αὐτό, παρέχει ὡς ἐξαγόμενον τὴν ἀκριβῆ κατὰ βάρους μέτρησιν τοῦ προσλαμβανομένου ὑπὸ τοῦ αἵματος καὶ τῶν μυῶν ὀξυγόνου.

Ἐπίσης δυνατὸν διὰ τῆς μεθόδου ταύτης νὰ μελετηθῆ τοπικῶς ἡ ἐνέργεια τοῦ ψύχους εἴτε ἐπὶ τῶν μυῶν, εἴτε ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ συστήματος, εἴτε καὶ ἐπὶ τοῦ συστήματος τῶν ἀδένων, κατὰ δὲ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν πειραμάτων τούτων — δι' ὧν κατεδείχθη ἐπὶ πλέον ὅτι αἱ μεταβολαὶ τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος ἐπιδρῶσιν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐκκρίσεων ὡς καὶ ἐπὶ τῆς ταχύτητος τῶν φαινομένων τῆς ἀφομοιώσεως καὶ τῶν ἀντιθέτων αὐτῶν — ὁ κ. Pictet ἀκουσίως ἐξετέλεσεν ἐν παρόδῳ πείραμα σχετικὸν πρὸς τὰ διὰ τοῦ ψύχους καύματα. Ὄταν, λέγει, ἡ χεὶρ ἢ οἰονδήποτε ἕτερον μέλος τοῦ σώματος ἔλθῃ τυχαίως εἰς ἐπαφήν, ἔστω καὶ βραχείας διαρκείας, μετὰ τῶν ἐκ μετάλλου παρειῶν τοῦ ψυκτικοῦ φρέατος θερμοκρασίας ὑπὸ τοὺς — 80°, αἰσθανόμεθα ζωηρὸν πόνον, προσόμοιον κεντήματι σφηττός. Σπανίως τὸ καῦμα ἔχει λίαν περιορισμένην νῆν ἑκτασίν· ἐν γένει κατέχει κατ' ἐλάχιστον ἐπιφάνειαν ἑνὸς τετραγωνικοῦ ἑκατοστομέτρου, πολλακις δὲ καὶ μείζονα ταύτης. Τὰ διὰ τοῦ ψύχους τούτου καύματα ἀνεξαιρέτως παρυσιάζουσι κατὰ τὴν θεραπείαν τροπὴν διάφορον τῶν διὰ τῶν θερμῶν σωμάτων, τὰ δὲ εἰς τὸν κ. Pictet ἢ εἰς τινα τῶν βοηθῶν αὐτοῦ ἐπισυμβάντα ἐπέτρεψαν αὐτῷ νὰ μελετήσῃ ταῦτα κατὰ δύο βαθμοὺς διαφόρους. Καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον βαθμὸν, τὸ δέρμα ζωηρῶς ἐρυθρίσθη καὶ τὴν ἐπαύριον λαμβάνει ἰάνθινον χρωματισμὸν, ἢ δε κηλὶς συνήθως διπλασιάζεται τὰς ἐπομένας ἡμέρας. Ἐπὶ τῆς ἐρυθρᾶς κηλίδος καὶ ἐπὶ πάντων τῶν παρακειμένων αὐτῇ ἰσθμῶν αἰσθάνεται τις λίαν ἐπώδυνον κνησμὸν, ἀπαιτεῖται δὲ πρὸς ὀριστικὴν ἐξαφάνισιν τῆς κηλίδος χρονικὸν διάστημα πέντε ἢ ἕξ ἑβδομάδων. Ἐὰν τὸ καῦμα εἶνε σπουδαιότερον, εἴτε διότι ἡ ἐπαφή ὑπῆρξε μᾶλλον παρατεταμένη, εἴτε διότι συνετέλεσεν εἰς τοῦτο τὸ οἰνόπνευμα, ὁ αἰθῆρ ἢ ὁ φευστός ἀτμοσφαιρικὸς ἀήρ, τὸ καῦμα εἶνε τοῦ δευτέρου βαθμοῦ. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τὸ δέρμα ἀποσπᾶται τᾶχιστα καὶ ἅπαντα τὰ καταψυγέστα μέλη ἐνεργοῦσιν ὡς σώματα ξένα προκαλοῦντα τὴν ἐμπύσιν, ἥτις εἶνε μακρά, ἐπίμονος, μὴ ἐπιταχύνουσα τὴν ἀναγέννησιν τῶν ἰσθμῶν. Αἱ πληγαὶ αὐ-

ται εἰδὶ συνήθως μορφῆς κακοῦθους· βραδύτατα ἐπουλοῦνται, οὐδέποτε δὲ κατὰ τρόπον ἀνάλογον πρὸς τὰς ἐκ τῶν διὰ πυρὸς καυμάτων προερχομένας. Ὁ εἰδικὸς χαρακτῆρ τῶν πληγῶν τούτων, λέγει ὁ κ. Pictet, ἔγκειται ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀπώλειᾳ τῆς ἀναπλαστικῆς τῶν παγέντων ἰσθμῶν δυνάμεως, ἢ δὲ ζωὴ φαίνεται ἀποσυρθείσα ἐκ τοῦ καταψυγέντος μέρους.

Ἐπίσης ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε ὅτι, ὡς ἐκ τῶν πειραμάτων τούτων κατεδείχθη, ἐνῶ ἡ ἄμεσος ἐπαφή τῶν ζῶων μετὰ τοῦ ψυχροῦ λουτροῦ, ἔστω καὶ — 30° μέχρι — 35°, ἐπιφέρει τὸν ἄμεσον αὐτῶν θάνατον, τὰ ζῶα ταῦτα δύνανται ν' ἀναπνεύσωσιν ἀέρα — 1000 καὶ — 1300, χωρὶς νὰ πάθωσιν ἀμέσως ἐκ τούτου, ὡς ἐπίσης δύνανται ν' ἀναπνεύσωσι καὶ ξηρὸν ἀέρα + 1000 καὶ + 1100, χωρὶς ν' ἀποθάνωσι καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ καθῶσιν.

Ὅμοια τοῖς ἀνωτέρω ἀναγραφείσιν πειράματα ἐγένοντο καὶ ἐπὶ ζῶντων φυτῶν, πρὸς τοῦτο δ' ἐξελέγησαν φυτὰ ὄλων τῶν βαθμίδων τῆς κλίμακος, ἀπὸ τῶν δικοτυληθῶν μέχρι τῶν κρουπτογάμων καὶ τῶν φυκῶν, ἐφ' ὧν μετὰ πολλῆς τῆς ἐπιμελείας ἐμελετήθησαν τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς κατὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἐπενέργειαν τῆς καταψύξεως. Ἄμεσον πόρισμα τῆς ἐρεύνης ταύτης εἶνε ὅτι τὰ φέροντα τὰ φύλλα αὐτῶν καὶ ἐν πλήρει ἀνθήσει εὐρισκόμενα φυτὰ εἰσὶν εὐαίσθητα εἰς τὸ ψῦχος τοῦλάχιστον ὅσον καὶ τὰ λεπτοφυέστερα τῶν θηλαστικῶν, ἐὰν δὲ καὶ ἐπὶ ἐλάχιστον χρόνον βυθισθῶσιν ἐν τῇ καταψυγμένῃ ἀτμοσφαιρᾷ, καταστρέφονται μετὰ ταχύτητος καταπληκτικῆς.

Ἴδου δὲ καὶ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Pictet ἀνακοινωθέντα πορίσματα τῶν πειραματικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν, ἐρευνῶν ἀναληφθεισῶν ἀπὸ τοῦ 1869 καὶ ἐξακολουθησασῶν μέχρι τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, τῇ εἰς τινας τούτων συνεργασίᾳ τῶν κ. Casimir de Candolle, Ed. Sarasin καὶ E. Yung, du Bois — Raymond, Bertin, Susani καὶ ἄλλων.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΘΗΛΑΣΤΙΚΩΝ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΤΑΞΕΩΝ.

— Κύνων βραχύτριχος καὶ μεσαίου ἀναστήματος, ἔλκων περὶ τὰ 8 1/2 χγ., ἐτέθη ἐντὸς ψυκτικοῦ φρέατος θερμοκρασίας — 90° μέχρι — 100°, διατηρουμένης σταθερᾶς καὶ ἀμεταβλήτου. Πασῶν τῶν ἀπαιτουμένων προφυλάξεων μετὰ πολλῆς ἐπιμελείας ληφθεισῶν καὶ τῆς σφαιρας μακροῦ θερμομέτρου, κατὰ 35 ἑκατοστόμετρα τοῦ σώματος τοῦ κυνὸς ὑπερέχοντος προσαρμωσθείσης ἐν τελείᾳ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ βουδῶνος τοῦ κυνός, παρατηρήθησαν τὰ ἑξῆς γηγόνота :

Ἡ θερμοκρασία τοῦ κυνός ἦτο κανονικῆ, τὸ δὲ ζῶον ἔφαγε δύο ὥρας πρὸ τῆς ἐνάργεως τοῦ πειράματος. Εἰσάγομεν αὐτὸν ἐντὸς τοῦ εἰς — 92° καταψυγμένου φρέατος.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου λεπτοῦ παρατηροῦμεν προιοῦσαν αὐξίνισιν τῆς ταχύτητος τῆς ἀναπνοῆς καὶ τῆς τοῦ σφυγμοῦ.

Αἱ ἐπιταχύνσεις αὗται βαίνουσιν αὐξανόμεναι ἐπὶ 12 μέχρι 13 λεπτῶν· πρὸς ἐκπληξίν μου βεβαίῳ κατὰ πρῶτον αὐξίνισιν τῆς θερμοκρασίας κατὰ ἡμισυ περίπου βαθμὸν.

Τὸ ζῶον ὄρχεται ταρασσόμενον.

Μετὰ 25 λεπτά, ἡ θερμοκρασία βραδέως ἐπανῆλθεν εἰς τὸ ἀρκτικὸν αὐτῆς σημεῖον.

*) Ἴδε ἀριθμ. 25, σελ. 483—485.

Ὁ κύων τρώγει ἀπλήστως ἄρτον, ὃν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πειράματος λίαν ἐμφανῶς ἀπεποιεῖτο.

Ἡ ἀναπνοὴ ἐξακολουθεῖ οὔσα λίαν ζωνρά, ταχεῖα καὶ βαθεῖα.

Μετὰ 40 λεπτά, τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν ἀπέβησαν λίαν ψυχρά, καὶ ἡ θερμοκρασία παρέμεινε σχεδὸν σταθερά, διατηρουμένη περὶ τοὺς 37⁰.

Μετὰ 1 ὥραν καὶ 10 λεπτά, ὁ κύων δὲν ταρασσεύεται πλέον ἐπαισθητῶς, ἀλλ' ἀναπνέει ἰσχυρῶς καὶ τείνει νὰ κινήσῃ τοὺς δι' ἱμάντων δεδεμένους πόδας αὐτοῦ, μεθ' ὃ ἐψησυχάζει ἐντελῶς.

Ἡ κυκλοφορία εἶνε κατὰ τι ταχύτερα ἢ πρότερον.

Τὰ ἄκρα ἐπὶ πλέον ψύχονται.

Κατὰ τὸ ἐπόμενον ἡμῶριον τὸ ζῶον ἔφαγε περὶ τὰ 100 γραμμάρια ἄρτου, ὀλίγον δὲ μετεβλήθη ἢ ἀνωτέρω ἀναγραφείσα γενικὴ κατάστασις. Ἡ θερμοκρασία ἐταπεινώθη ἐν συνόλῳ κατὰ ἡμισυ βαθμῶν.

Αἰθνης, ἐπὶ τινὰς στιγμὰς, ἡ ἀναπνοὴ ἐπιβραδύνεται, ὁ σφυγμὸς καθίσταται ἀσθενής, ἐνῶ ἡ θερμοκρασία ταπεινοῦται ταχέως.

Περὶ τοὺς 2³⁰, ἀναστρέφεται τὸ ζῶον ἀναίσθητον ἐκ τοῦ ψυκτικοῦ φρέατος, ἅπασαι δὲ αἱ πρὸς ζωογόνησιν αὐτοῦ φροντίδες ἀποβαίνουσιν ἀνωφελεῖς.

Τὰ ἄκρα τῶν ποδῶν εἰσὶν ἤδη πεπνηγότα.

Ὁ κύων ἀπέθανεν ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος ἐλάσσονος τῶν δύο ὥρῶν ἀπολέσας δι' ἀκτινοβολίας τὴν θερμότητα αὐτοῦ.

Ἐκ τοῦ πειράματος τούτου καὶ ἄλλων γενομένων ἐπὶ ἐτέρων ζῶων, κυνῶν καὶ ἰνδοχοίρων, ὁ κ. Pictet συνάγει ὅτι δυνάμεθα ἐντεῦθεν νὰ συμπεράνωμεν ὅτι δεινὴ τελεῖται ἀντίδρασις ἐν τῇ εὐσταθεῖ ἰσορροπίᾳ τῶν ζῶντων θηλαστικῶν κατὰ τὴν αἰθνιδίαν τεχνητὴν κατάψυξιν τοῦ κατὰ φύσιν ὀργανισμοῦ αὐτῶν. Ὄταν τὸ ἀπειλούμενον ἄτομον ἀπόλλυσι δι' ἀκτινοβολίας καὶ τοσοῦτω ταχέως τὴν θερμότητα αὐτοῦ, φαίνεται ὅτι ἡ τοῦ ζῶου αὐτόματος συντήρησις προκαλεῖ ἀπορροφῆσιν ὀξυγόνου πλείονος τῆς κανονικῆς· αἱ λειτουργίαι τῆς πέψεως τελοῦνται μετὰ δραστηριότητος καὶ, τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς καταψύξεως προϊόντων, τὰ ὄργανα ἀντιτάττουσιν εἰς ταύτην περισσειαν παραγωγῆς θερμότητος καὶ ἐνεργείας, πιθανῶς δὲ οἱ συννεκτικοὶ ἴσθιοι, λίπη, κτλ., ἀπορροφῶνται ταχέως πρὸς παροχὴν πῶ αἵματι τῶν διὰ τοῦ ὀξυγόνου καιομένων ὑδρογονανθρακώχων στοιχείων· ἡ ἐμφάνισις τῆς πείνης ἐδημειώθη πάντοτε μετὰ τέταρτον ὥρας ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πειράματος. Ὄταν δὲ ἡ τῆς θερμότητος ἀπώλεια καταστῆ ἐπὶ μᾶλλον σημαντικὴ, τὸ ἄνευ συνειδητέως ὀργανωμένον ἄτομον προβαίνει εἰς τὴν θυσίαν τῶν περιφερικῶν μελῶν.

Ἐπέρχεται στάσις τῆς κυκλοφορίας τῶν ἄκρων, οὕτω δὲ ταῦτα ἀποθνήσκουσι πρῶτα. Εἶτα, σχεδὸν αἰθνιδίως, ἡ κεντρικὴ κυκλοφορία ἴσταται ἐπίσης, ὅταν ἡ κατάπτωσις τῆς θερμοκρασίας ὑπὸ τὴν φυσιολογικὴν καταστῆ ἴσῃ πρὸς 8⁰ ἢ 10⁰, ἡ δὲ ἀπότομος τελικὴ πτώσις αὐτῆς καταδεικνύει τὴν ἐνεργεῖαν τῆς συναφθείσης ὑπὸ τοῦ ζῶντος ἀτόμου κατὰ τοῦ διαταράσσοντος τὴν ζωικὴν ἰσορροπίαν παράγοντος πάλιν, ἀλλὰ τὰ φαινόμενα ταῦτα δὲν ἐμελετήθησαν εἰσὶ κατὰ βάθος.

ΚΑΤΑΨΥΞΙΣ ΟΡΓΑΝΟΥ. — Ὁ κ. Pictet ὑπέβαλε τὸν ἑαυτοῦ βραχίονα, γυμνὸν μέχρι τοῦ ἀγκῶνος, εἰς κατάψυξιν δι' ἀκτινοβολίας ἐντὸς ψυκτικοῦ φρέατος διατηρουμένου εἰς θερμοκρασίαν — 105⁰, περιγράφει δὲ τὰ ἀποτελέσματα τῆς καταψύξεως ταύτης ὡς ἐπομένως: Αἰσθάνεται τις ἐπὶ παντὸς τοῦ δέρματος καὶ εἰς ἅπαν τὸ βάθος τῶν μυῶν ὅλως χαρακτηριστικὸν καὶ εἰδικὸν αἰσθημα ἀνεπίδεκτον οἰασητικῶν περιγραφῆς. Τὸ αἰσθημα, οὐχὶ δυσάρεστον κατὰ πρῶτον, ἀποβαίνει βαθμυδὸν τοιοῦτον, φαίνεται δὲ ἔδραν ἔχον τὸ κεντρικὸν ὄστουν ἢ τὸ περιόστεον. Μετὰ 3 ἢ 4 λεπτά, τὸ δέρμα τοῦ βραχίονος ἀποβαίνει ἐλαφρῶς ἰάνθινον, ἐνῶ τὸ ἀλγεινὸν αἰσθημα ἐνισχύεται, ἐκτεινόμενον ἰδίᾳ πρὸς τὰ βαθύτερα μέρη. 10 λεπτά μετὰ τὴν ἐξοδὸν τοῦ βραχίονος ἀπὸ τοῦ ψυκτικοῦ φρέατος, αἰσθάνεται τις ἐν γένει ἰσχυρὰν ἀντίδρασιν συνοδευομένην ὑπὸ κνιδισμοῦ τῆς ἐπιφανείας τοῦ δέρματος. Τὸ ἐκ τῆς ἀντιδράσεως ταύτης αἰσθημα προσομοιάζει ἀσθενῶς πρὸς τὸ παραγόμενον ἐκ τῆς ἀντιδράσεως, ἥτις λαμβάνει χώραν, ὅταν ἐπὶ μακρὸν χρόνον κυλιῶν τις τὸν βραχίονα ἐντὸς χιόνος.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΙΧΘΥΩΝ. — Οἱ ἐρυθροὶ ἰχθύες, οἱ τίλλωνες (τίγκα, tanche), καὶ ἐν γένει οἱ λιμναῖοι τῶν γλυκῶν ὑδάτων δυνατόν νὰ παγῶσιν ὀλοσχερῶς, εἶτα δὲ ν' ἀναζήσωσιν ἀρμοδίως θερμοανθέντες. ἀλλὰ τὸ πείραμα τοῦτο δεῖται προσοχῆς περὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἐὰν βραδέως παγῶσιν ἰχθύς τῆς κατηγορίας ταύτης ἐντὸς ἀτμοσφαιρας — 8⁰ μέχρι — 15⁰, ἀφοῦ προηγουμένως ληφθῆ πρόνοια νὰ παραμεινώσιν οὗτοι ἐπὶ εἰκοσιτετράωρον ἐν ὕδατι 0⁰, δυνατόν νὰ σχηματίσῃ τις ἐνιαῖον συμπαγῆ ὄγκον ἐκ τοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων. Θραύων τις τμήμα τοῦ πάγου τούτου καὶ ἀποκαλύπτων οὕτως ἓνα τῶν ἰχθύων, βεβαιοῦται ὅτι δύναται νὰ κατατηθῆ οὕτως εἰς μικρὰ τεμάχια, ὡς ἂν εἰ ἀπετελεῖτο ἐκ πάγου. Ἐὰν ὁ πάγος οὗτος μετὰ τῶν ἐν αὐτῷ ἰχθύων ἀφεθῆ εἰς βραδείαν τῆξιν, παρατηροῦνται μετ' ὀλίγον οἱ ἰχθύες οὗτοι κολυμβῶντες ὡς καὶ πρὸ τῆς καταψύξεως, ἀλλὰ δὲν ἀναζῶσι πλέον οἱ ἐρυθροὶ ἰχθύες καὶ οἱ τίλλωνες, ἐὰν τὸ πείραμα ἐκτελεσθῆ εἰς θερμοκρασίαν κατωτέραν τῶν — 20⁰.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΒΑΤΡΑΧΙΩΝ. — Οἱ βάτραχοι ὑψίστανται ἄνευ κινδύνου κατάψυξιν καὶ πῆξιν — 28⁰, εἰς θερμοκρασίαν δὲ — 30⁰ καὶ — 35⁰ οἱ πλείστοι αὐτῶν ἀποθνήσκουσιν.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΟΦΙΘΕΙΩΝ. — Κοινὸς ὄφης τῶν ἀγρῶν (ὑπὸ τοῦ κ. Pictet καλούμενος διὰ τοῦ δημῶδους αὐτοῦ ὀνόματος lanwou) καταψύγη μέχρι — 25⁰ καὶ ἀνέζησεν, ἀλλὰ δὲν ἀντέσχεν εἰς κατάψυξιν — 35⁰.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΣΚΟΛΟΠΕΝΔΡΩΝ. — Τρεῖς σκολοπενδραὶ ἀντέσχον εἰς κατάψυξιν — 40⁰ καὶ ἀνέζησαν μετὰ τὴν τῆξιν αὐτῶν. Ἐπίσης ἀνέζησαν ὑποβλήθεισαι εἰς κατάψυξιν — 50⁰, ἀλλὰ δὲν ἀντέσχον κατάψυγεῖσαι μέχρι — 90⁰.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΚΟΧΛΙΑΝ. — Τρεῖς κοχλῖαι, ὧν οἱ δύο ἔφερον ἐπὶ τοῦ κελύφους ὀργμὰς, ὑπεβλήθησαν εἰς κατάψυξιν — 110⁰ καὶ — 120⁰ ἐπὶ πολλὰς

ήμερας. Οι δύο φέροντες τὰς ελαφρὰς ὀωγμάς τοῦ ὀστράκου ἀπέθανον· ὁ τρίτος ἐπέζησεν.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΗΝ ΩΝ ΤΩΝ ΠΤΗΝΩΝ.— Ἄπαντα τὰ ὡὰ ταῦτα καθίστανται ἄγονα, ἐάν καταψυχθῶσιν ὑπὸ τοὺς — 2^ο μέχρι — 3^ο, ἀλλ' ἐπιζῶσι καταψυχόμενα μέχρι — 1^ο.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΩΩΝ ΤΩΝ ΒΑΤΡΑΧΩΝ.— Τὰ ὡὰ ταῦτα βραδέως καταψυχόμενα μέχρι — 6^ο δύναται ν' ἀναζήσῳσι καὶ νὰ δώσῳσι γένεσιν εἰς γυρίλους, ἀλλ' ἀποθνήσκουσι, τῆς καταψύξεως ἀποτόμως γιγνομένης.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΩΩΝ ΤΩΝ ΜΥΡΜΗΚΩΝ.— Τὰ ὡὰ ταῦτα λαμβανόμενα κατὰ τὴν θερμὴν ὥραν τοῦ ἔτους εἰσὶ λίαν εὐαίσθητα, ἐν γένει δὲ ἀποθνήσκουσιν εἰς θερμοκρασίαν ἀπὸ 0^ο μέχρι — 5^ο, ἐνίοτε καὶ εἰς ἀνωτέραν τῆς τοῦ 0^ο.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΩΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΟΣΚΩΛΗΚΟΣ.— Τὰ ἐπὶ τῶν ὡῶν τούτων γινόμενα πειράματα ἦσαν πολυάριθμα, ἀπεδείχθη δ' ἐκ τούτων ὅτι ταῦτα ἀντέχουσιν εἰς λίαν ταπεινὰς θερμοκρασίας (μέχρι — 4^ο), ἰδίᾳ ἐκτεθέντα εἰς ταύτας ἅμα τῇ ὕποθεσι. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ μάλιστα λαμβάνει χώραν γεγονός ἀξιοσημείωτον. Εἰς τὰ μετὰ τὴν κατάψυξιν ὑποβληθέντα ὑπὸ τοὺς συνθήκας θερμολογικῆς ὕρου τῆς ἐπαύσεως ἅμα τῷ ἔαρι οὐδέποτε σχεδὸν παρουσιάζονται αἱ τοσοῦτον συχναὶ παρὰ τοῖς ἐγκυαλισθεῖσιν εἰς τὰς διακυμάνσεις τῆς θερμοκρασίας τοῦ περιβάλλοντος νόσοι, τοῦτο δὲ, διότι τὰ παντοειδῆ παράσιτα τοῦ μεταξοσκώληκος, τὰ τὰς νόσους αὐτοῦ προκαλοῦντα, δὲν εὐρίσκονται ὑπὸ ὅρους εὐνοϊκοῦς πρὸς ἀνάπτυξιν αὐτῶν, οὕτω δὲ ἡ κάμπη ἐξέρχεται ἀσίνης καὶ ἀπληλαγμένη τῶν τοσοῦτον καταστρεπτικῶν δι' αὐτὴν καὶ τὴν βιομηχανίαν τῆς μετᾶξης παθημάτων τούτων.

Ἡ τοιαύτη τεχνητὴ κατάψυξις τῶν ὡῶν τοῦ μεταξοσκώληκος ἤρξατο ἤδη ἐφαρμοζομένη ἐν τῇ μεγάλῃ βιομηχανίᾳ.

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΖΩΩΝ, ΤΩΝ ΜΙΚΡΟΒΙΩΝ, ΤΩΝ ΣΠΟΡΩΝ, ΤΩΝ ΔΙΑΤΟΜΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ.— Ὁ κ. Pictet ὁμολογεῖ χάριτας τῷ κ. Casimir de la Candolle καὶ ἄλλοις φυσιοδίφαις, οἵτινες ἐπρομήθευσαν αὐτῷ ἐν καλῇ καταστάσει ξηροὺς σπόρους διαφόρων φυτῶν, ὡς καὶ τοῖς κ. Fol, Miquel, E. Yung, Pasteur, Roux, Koch καὶ ἄλλοις, τῇ πρόφρονι τῶν ὁσίων ἀρωγῇ συνέλεξε πλήρη σειράν μικροβίων, διατομῶν, μικροκόκκων, βακτηριδίων καὶ σπόρων.

Ἐξ ἀπάντων τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Pictet γινόμενων πειραμάτων συνάγεται ὅτι καὶ αἱ μᾶλλον ταπειναὶ θερμοκρασίαι οὐδεμίαν ἐπὶ τῶν ὄντων τούτων ἐξακοῦσιν ἐπιρροήν, ὅτι, δηλονότι, οἱ σπόροι, τὰ μικρόβια, τὰ βακτηρίδια, κτλ., ἀναπτύσσονται μετὰ τὴν κατάψυξιν, ὡς ἀναπτύσσονται κανονικῶς καὶ ἄνευ αὐτῆς, καίτοι τινὰ τούτων ἐτέθησαν ἐντὸς γενστοῦ ἀέρος ὑπὸ θερμοκρασίαν — 200^ο περίπου.

Ἀντιθέτως δὲ πρὸς ταῦτα αἱ δαμαλίδες (vaccins) καὶ τὰ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν πτωματινῶν (ptomaines) γνωστὰ δηλητήρια φαίνονται μὴ ἀντέχοντα εἰς τὰ μεγάλα ψύχη καὶ ἀποτελοῦντα οὕτω ἐξαιρέσιν μετα-

ξυ πασῶν τῶν ὀργανωμένων οὐσιῶν. Αἱ δαμαλίδες ἀποβαίνουσι στείραι. Οὕτω δὲ κατὰ τὸν κ. Pictet ἡ τῶν ταπεινῶν θερμοκρασιῶν ἐπίδρασις ὀρίζει ἐνδιαφέρουσαν γραμμὴν διακρίσεως μεταξὺ τῶν δύο μεγάλων τούτων τάξεων τῶν δηλητηριωδῶν οὐσιῶν, μικροβίων καὶ δαμαλίδων.

Καὶ ἤδη παρακολουθήσωμεν τὸν ἔξοχον φυσιοδίφην εἰς τὴν ἀναγραφὴν τῶν ἐκ τῆς πρώτης ταύτης σειρᾶς τῶν παρατηρήσεων, σειρᾶς εἰσέτι ἀτελοῦς καὶ πλήρους κενῶν, ἐξαχθέντων ὑπ' αὐτοῦ γενικῶν πορισμάτων, ἅτινα κατὰ τάξιν ἔχουσιν ὡς ἐπομένως:

α^ο Βέβαιον εἶνε ὅτι ὅσον τὰ ζωϊκὰ φαίνόμενα ἐξετάζονται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς αὐτῶν, ἥτοι ἐν ὀργανισμοῖς ἀπλοῦστεροις καὶ μᾶλλον ἀρχεγόνοις, τόσῳ ἡ κατάψυξις δυνατὸν ἐπὶ μᾶλλον νὰ προβῇ, χωρὶς νὰ ἐπιφέρῃ βραδύτερον ἐπαισθητὰς τροποποιήσεις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν καταψυχθέντων ἀτόμων.

β^ο Ἐάν σχηματισθῇ κλίμαξ τῶν ὄντων, ἀπὸ τῶν κατωτέρων μέχρι τῶν θηλαστικῶν, βεβαιούται ὅτι παράλληλος πρὸς ταύτην κλίμαξ ὀρίζει τὸ ἐλάχιστον τῆς θερμοκρασίας, ὅπερ τὰ ὄντα ταῦτα δύναται νὰ ὑποστῶσιν. Ὅσῳ δὲ συνθετώτερος ἀποβαίνει ὁ ὀργανισμός, τόσῳ τὰ μεγάλα ψύχη ἀποβαίνουσι καταστρεπτικώτερα τῷ ἀτόμῳ.

γ^ο Παρὰ τοῖς ἀνωτέροις τῶν ζῶων ἡ ἀπότομος ἐν λουτρῷ ψυχροῦ ἀέρος κατάψυξις παράγει λίαν ἐνεργὸν καὶ χαρακτηριστικὴν ἀντίδρασιν, ἥτις ἴσως δύναται νὰ ὀδηγήσῃ εἰς τὴν εὐρεσίαν θεραπευτικῶν μεθόδων χρησίμων τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τισὶ τῶν νοσημάτων.

δ^ο Τελευταῖον ἐκ τοῦ συνόλου τῶν γεγονότων τούτων συνάγεται πόρισμα φιλοσοφικῆς τάξεως σχετικὸν πρὸς τὰς περὶ ζωῆς γενικὰς ἰδέας. Ἀπεδείξαμεν, λέγει ὁ κ. Pictet, ὅτι εἰς τὰς περὶ τοὺς — 100^ο ταπεινὰς θερμοκρασίας ἅπαντα τὰ χημικὰ φαίνόμενα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως, ἐκινδυνίζονται καὶ ἀδύνατον νὰ λάβωσι χώραν. Αἱ χημικαὶ ἅρα δράσεις, αἵτινες δεόν ἵνα τελῶνται ἐν τῷ βάθει τῶν ἰσθῶν, ἵνα συνθῶμεν ν' ἀναγνωρίσωμεν ἐν αὐτοῖς τὴν παρουσίαν τῆς ζωῆς, εἰδὴ ἀνηρημένα ἰρσοφαελο εἰς — 200^ο ἐν ἅπασιν τοῖς σπέρμασι, σπόροις, κόκκοις, κτλ.

Κατὰ τὴν στιγμὴν λοιπὸν τῆς ἀναθερμάνσεως τῶν μέχρι — 200^ο καταψυχθέντων ὀργανισμῶν τούτων εὐρισκόμεθα ὑπὸ λίαν ἐξαιρετικὰς περιστάσεις, ὅπως χαρακτηρίζομεν τὸ ἕτερον τῶν κυρίων ζητημάτων τῆς ζωῆς, ἥτοι ἐάν αὕτη λαμβάνῃ γένεσιν αὐτομάτως ἐν προὔπαρχοντι νεκρῷ ὀργανισμῷ.

Ἐάν ἡ ζωὴ, προσομοία τῷ πυρὶ τῶν ἐστιάδων, εἶδει νὰ ἐξαφανισθῇ διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ ὀργανισμοῦ ἅμα τῇ ἀποσδέσει αὐτῆς, τὰ σπέρματα ταῦτα ἅπαξ νεκρωθέντα (καὶ τοιαῦτα εἶνε εἰς — 200^ο) εἶδει νὰ παραμείνωσι νεκρά, ἐνῶ, τούναντιον, ζῶσι καὶ ἀναπτύσσονται ὡς εἰ μὴ συνέβαινεν ἡ κατάψυξις.

Ἡ ζωὴ ἅρα εἶνε ἐκδηλωσις τῶν νόμων τῆς φύσεως ἐν ἰσῷ βαθμῷ μετὰ τῆς ἐξέσεως καὶ τῆς βαρύτητος. Ὑφίσταται πάντοτε, οὐδέποτε ἀποθνήσκει, ἀπαιτεῖ δὲ πρὸς ἐκδήλωσιν αὐτῆς προὔπαρχουσαν ὀργάνωσιν. Τοῦτου ὑπάρχοντος, θερμάνετε, φέρετε εἰς ἐπαφὴν ὑδὼρ καὶ ψῶς, καί, ὡς ἡ ἀτμομηχανὴ ἄρχεται λειτουργοῦσα παρεχομένην αὐτῇ τῶν ἀναγκαίων ὀρων, οὕτω καὶ τὸ

σπέρμα θά ζήσῃ καὶ θ' ἀναπτυχθῆ. Γνωστόν ὅτι μέχρι τῆς σήμερον ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶδε πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ μορφοῦμενον, οὔτε αὐτομά-
τον οὔτε καὶ τεχνητῶς, τὸν πρῶτον τοῦ ὄργανισμοῦ, ἐξ οὗ ἡ ζωὴ ἀναβλύζει ὡς ὕδωρ ἐξ ἀρτεσιανοῦ φρέατος, πρὸς διάπλασιν δὲ τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦτου δέον ν' ἀπευθύνηται πρὸς αὐτὴν τὴν ζωὴν, καὶ ἰδοῦ διατί ὁ κύκλος ἐξακολουθεῖ ὡν φαῦλος. Τὸ ζήτημα μένει ἄλυτον.

Ἐάν ἠδύνατό τις νὰ πλάσῃ ἀκέραιον νεκρὸν ὀργανισμόν, οἱ φυσικοχημικοὶ παράγοντες θὰ ἐπήρουν πρὸς ἀνάπτυξιν ἐν αὐτῷ ἀπάντων τῶν ζωϊκῶν φαινομένων τῆς ἡλικίης ζωῆς, προσθώμεν δὲ ἀμέσως ὅτι ἅπαντα τὰ ψυχικὰ φαινόμενα ὁλοσχερῶς ἀδύνατον νὰ παρήχθησαν οὔδὲ δυνατόν νὰ ἐρμηνευθῶσι διὰ μόνης τῆς κινήσεως τῆς ὀργανωμένης ὕλης.

Αἱ μελέται ἄρα τῶν ζωϊκῶν φαινομένων διὰ τῆς μεθοδικῆς ἐφαρμογῆς τῶν ταπεινῶν θερμοκρασιῶν ἐπιτρέπουσι τὴν κατάταξιν τῆς ζωῆς ἐν τῇ χορείᾳ τῶν μονίμων τῆς φύσεως δυνάμεων.

Ταῦτα ἐν γενικαῖς γραμμαῖς, φιλόμουσον ἀκροατήριον, τὰ πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης περὶ θερμότητος μὲν ἐν γένει, περὶ ἡλιακῆς δὲ καὶ ζωϊκῆς ἰδίᾳ. Ἀναμφιδόλως πολλά, κατὰ τὸ πλεῖστον λίαν ἀδεξιῶς, ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου κατὰ τὰς τέσσαρας ἡμῶν διαλέξεις ἐσκιαγραφήσαμεν. Ἄλλα τὸ ἀτελὲς καὶ ἐλλιπὲς τῆς ἡμετέρας παραστάσεως ἀνεπλήρωσεν ἐν πολλοῖς ἢ δεδηλωμένη ἡμῶν πρὸς τὸν ξηρὸν ἀγορευτῆν τῶν διαλέξεων τούτων εὐμένεια, δι' ἣν οὗτος θερμῶς ἡμᾶς εὐχαριστεῖ.

Πολλὰς, τῷ ὄντι, δέον νὰ ὑπερνηκίσῃ τις δυσχερείας ἀναλαμβάνων νὰ πραγματευθῆ ἀπὸ τοῦ βήματος δημόσιων διαλέξεων, καὶ δὴ ἡμετέρων, ξηρὰ ἐπιστημονικὰ θέματα, κόπων καὶ οὐχὶ θυμῶν ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν προκαλοῦντα, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἐκάστοτε τοιαῦτα νὰ γίνωνται δημόσια ἀνακοινώσεις, ὅπως διὰ τῆς δι' αὐτῶν τελουμένης ἔστω καὶ ἀτελοῦς καὶ προσκαίρου ἐπικοινωνίας τῶν ἀκροαμένων μετὰ τῶν κορυφαίων τῆς ἐπιστήμης ἐξαίρεται ἰδίᾳ τὸ ψυχικὸν σθένος τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, — ἀτυχῶς ἀπάντων ξένων — ὅτινες οὔδὲ κόπων, οὔδὲ φροντίδων, οὔδὲ αὐτῆς ταύτης τῆς πολυτίμου αὐτῶν ζωῆς φεῖδονται κατὰ τὸν ἀδιάλεπτον ἀγῶνα τοῦ πνεύματος πρὸς ἐξερεύνησιν τῶν ζηλοτύπως ἀπ' αὐτοῦ ἀποκρυπτομένων μυστηρίων τῆς φύσεως. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, ἀγῶνα εὐγενῆ, τὸ ἡμέτερον ἔθνος σχεδὸν ὁλοσχερῶς παρίσταται ὡς ἀπλοῦς θεατῆς, μόλις δυνάμενον νὰ παρακολουθῆσῃ μετὰ δυσχερείας καὶ ὡς ἀπλοῦς χρονογράφος νὰ σημειώσῃ τὰς περιπέτειας τῆς ἐνδόξου ταύτης πάλης. Αἰτία τούτου εἶνε ἡ ἀτελής ἀπάντη ἡμῶν ἐπιστημονικῆ μόρφωσις. Ὅπως δὲ ἐπιτευχθῆ αὕτη, ἀποκτήσωμεν δὲ καὶ ἡμεῖς, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ προηγμένα εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ τὰς ἐπιστήμας ἔθνη, τοὺς μεγάλους ἡμῶν φυσιοδίφας ἀπαιτεῖται δαπάνη δυνάμεως, προσφῶρος καὶ κατὰ μέθοδον γιγνομένη, καὶ δέον ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ἡμῶν ἡλικίας νὰ συνειθίσωμεν εἰς τὴν ἐφ' ἧ δεῖ δαπάνην ταύτην. Ἐάν τοῦτο πράξωμεν ἐν τῷ μέλλοντι — διότι ἀτυχῶς σχεδὸν δὲν ἐπρόξαμεν τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν — ὑπάρχου-

σιν ἐτι ἐλπίδες, καὶ ἐλπίδες μεγάλαι, νὰ ταχθῶμεν ἐν προδεχεῖ μέλλοντι, εἰ μὴ ἐν τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ τοῦλάχιστον οὐχὶ ἐν τῇ τελευταίᾳ τάξει τῶν κατὰ τῆς ἀμαθίας ἀγωνιζομένων ἐθνῶν, διότι δὲν ἐλλείπει ἀφ' ἡμῶν ὁλοσχερῶς τὸ σπέρμα καὶ τὸ κύτταρον τῆς μορφώσεως καὶ διανοητικῆς ἀναπλάσεως, ἐλλείπει ἢ θέλησις, καὶ ταύτην διὰ καταλλήλων μέσων δυνάμεθα ἐτι ν' ἀναπτύξωμεν. Γένοιτο.

H. Γ. ΒΑΛΣΑΜΑΚΗΣ.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ.*

Ἐναδευὴ τῆς γνώμης Διονυσίου τοῦ Ἄλικαρ-
νασσέως ἐπιτοῦ παρὰ Θουκυδίδη διαλόγου τῶν
Ἀθηναίων καὶ Μιλίων

IV.

Ἐάν, ἀκούμενοι πλέον εἰς τὰ προηγηθέντα περὶ τοῦ σκανδαλώδους τῶν ἐν τῷ διαλόγῳ ἰδεῶν καὶ τῆς πραγματικῆς αὐτῶν ὑποστάσεως τῆς ἡδὴ τρανώτατα ἀποδειχθείσης, θελήσωμεν νὰ ἀναζητήσωμεν τὸν λόγον τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ τῶν Μιλίων πράγματα καὶ τῆς ἀπαιτήσεως νὰ ταχθῶσιν οἱ θαλασποροὶ νησιῶται ὑπὸ τὸ ἀθηναϊκὸν σκῆπτρον, φηροῦμεν ὅτι οὐδόλως μὲν περὶ ξένα καὶ ἄσχετα περιστρεφόμεθα, τοῦναντίον μάλιστα, ἐάν τοῦτο ἀκούστων διασαφηνῆ, καὶ τὸ πρῶτον εὐκρινεστερον καθίσταται καὶ ἐπὶ μᾶλλον διαλευκάνεται.

Ὡς αἰτίαν τῆς ἐπεμβάσεως τῶν Ἀθηναίων εἰς τὴν Μῆλον, ἐκτὸς τῆς πλεονεξίας καὶ τοῦ συμφέροντος, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν καὶ τὴν «πολιτικὴν τῆς ἀνάγκης». Ὑπὸ τὰς δύο, ἀλλὰ σημαντικὰς ταύτας λέξεις ἐνοοῦμεν ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι πολεμοῦντες πρὸς τὴν Σπάρτην δὲν ἠδύναντο ἄλλως νὰ ἐνεργῶσι καὶ πολιτεύωνται παρὰ χάριν τῆς ἰδίας αὐτῶν ὑπερηφανεῖας καὶ τοῦ ἀπέναντι τῶν ὑπνικῶν γοήτρου ὤφειλον ἐκάστοτε κατ' ἀνάγκην, παρακολουθοῦντες πᾶσαν πρᾶξιν τῶν ἀντιπάλων νὰ προβαίνωσιν εἰς τοιαῦτα διαβήματα, ἐνέχοντα τὴν δέουσαν πρὸς τὰ ἐκείνων ἀντιστάθμισιν. Καὶ δὴ ἀφ' οὗ οἱ Σπαρτιάται ὡς ἐκ τῆς ὑπεροχῆς αὐτῶν κατὰ τὸν περὶ τὸν στρατὸν προσέβαλον διὰ τοῦ γενναίου Βρασίδου τὴν σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων Ἀμφίπολιν, οἱ θαλασσοκράτορες Ἀθηναῖοι, τοῦτο ἐκδικούμενοι, ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀποίκων τῶν Λακεδαιμονίων, τῶν Μιλίων, οὓς ἄλλοτε καὶ ἄλλοθεν μεγίστη ἀνάγκη ἐπεβάλλετο νὰ ὑποτάξωσι, καθόσον ἡ ἐλευθερία αὐτῶν παρεῖχε μέγα σκάνδαλον εἰς τοὺς ἄλλους νησιώτας ἡδὴ ὑποταγμένους εἰς τοὺς Ἀθηναίους.¹ Ὑπὸ τὴν ἐπιήρειαν λοιπὸν τῆς διπλῆς ταύτης ἀνάγκης οἱ Ἀθηναῖοι προσβάλλοντες τὴν Μῆλον εὐρέθησαν ἐπίσης ἀναγκαίως πρὸ δυσκόλου θέσεως, νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἐπίθεσιν αὐτῶν διὰ συλλογισμῶν ὑπὸ τῶν οὓς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν λόγους ὑπαγορευομένων καὶ

¹) Ἴδε ἀρ. 25, σελ. 485—488.

1) Θουκ. Ε 95, 97, 99.

διὰ σκέψεων, ἥκιστα μὲν ἀξιοπρεπῶν καὶ ἐνόμων, ἀλλ' ἐκ τοιούτων ἀφορητῶν ἀρκούντως δικαιολογούμενων. 1

Ἀλλὰ δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι δὲν διατυποῦσι μόνον ἐν Μίλῳ ἀπανθρώπους καὶ φρικτὰς ἰδέας. Καὶ ἄλλοτε ἢ ἀθηναϊκῆ κυβερνήσεως δικαιολογοῦσα τὴν καταπληκτικὴν εὐρυσδίαν τῶν ὁρίων αὐτῆς διὰ τῆς ὑποταγῆς πλείστων ἑλληνίδων πόλεων ὅμοια πρὸς τὰ ἐν Μίλῳ διὰ τῶν ἀντιπροσώπων αὐτῆς δοξάζει, ὑπὸ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ἐκεῖ δὲν ἐκτίθενται ἐν ὅλῃ τῇ γυμνότητι καὶ ἐκτάσει, ὡς εἰς τὸν πρὸς τοὺς Μηλιῶς διάλογον, ἀλλ' ἐπίσης ἀναφαίνεται ἡ ἠδευχθῆς ὄψις τοῦ ὅμοιου ἐκείνου νόμου τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου ἐν ταῖς λέξεσιν «ἀεὶ καθεστῶτος τὸν ἡσώω ὑπὸ τοῦ δυνατωτέρου κατείργεσθα». 2

Τοιαύτην ἄλογον ἐπέμβαδιν εἰς ἀλλότρια πράγματα καὶ αὐτὸ τοῦτο ἀδικαιολόγητον ἠδύνατο νὰ προκαλέσῃ παρὰ τε τοῖς Ἀθηναίοις καὶ τοῖς ἀντιπάλοις αὐτῶν οὐ μόνον οἱ προορηθέντες λόγοι, ἀλλὰ καὶ ἡ προσχώρησις πόλεως τινος ἐκ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἑτέραν τῶν ἀντιμαχομένων μεριδίων. Ὑπὲρ τῆς γνώμης ταύτης καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς μαρτυροῦσιν. Ὁ Ξενοφῶν ἐν παρόδῳ μνημονεύων τοιούτων βίαισπραγιῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων διαπραχθεισῶν ὡς λόγον αὐτῶν θεωρεῖ τὴν ἔβριν τῶν θαλασσοκρατόρων καὶ τὴν ἀγανάκτησιν ὡς ἐκ τῆς μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων συμμαχίας. «Ἐνόμιζον δὲ (οἱ Ἀθηναῖοι) οὐδεμίαν εἶναι σωτηρίαν μὴ παθεῖν, ἢ οὐ τιμωροῦμενοι, ἀλλὰ διὰ τὴν ἔβριν ἠδίκουν ἀνθρώπους μικροπολίτας οὐδ' ἐπὶ μιᾷ αἰτίᾳ ἑτέρα ἢ ὅτι ἐκείνοις (τοῖς Λακεδαιμονίοις) συνεμάχουν». 3

Ἡ παρατηρουμένη λοιπὸν αὐτῇ ὁμοιότης σκέψεων παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις τὰ αὐτὰ φρονοῦσι καὶ πρὸ τῆς ὑποταγῆς τῆς Μήλου κατὰ τὰς παραμονὰς μάλιστα τῆς ἐκρήξεως τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου προάγει ἡμᾶς εἰς εὐρύτερον ὀρίζοντα, ὅπου ἀπὸ ὑψηλοτέρας σκοπιᾶς θέλομεν δυνηθῆ καλλίτερον νὰ θεωρήσωμεν τὰ πράγματα καὶ ἀνεύρωμεν τὴν ἀρχικὴν αὐτῶν αἰτίαν.

Γνωστὸν δὲ οἱ Πολύβιος, ὅστις ἐν πολλοῖς παρέοχε νέον ἔδαφος εἰς τὴν ἱστορίαν πρὸς ἐξέτασιν πολλῶν ὑπολανθανόντων ζητημάτων ἐξηγουμένον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον ἢ στρεβλῶς ἢ διὰ τινος ἐκ μηχανῆς Θεοῦ προτιθέμενος νὰ μελετήσῃ τὸν βίον λαοῦ ἢ κράτους τινὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις ἰδιαιτέραν προσοχὴν δίδει καὶ εἰς τὸ πολίτευμα αὐτοῦ. Τὸ τοιοῦτον πραγματικῶς εἶνε ὀρθότατον· διότι τὸ πολίτευμα εἶνε ὁ κυριώτατος παράγων τῶν καλουμένων ἐθνικῶν ἀρετῶν λαοῦ τινος καὶ ὁ κράτιστος ἐρμηνευτὴς

πολλῶν σκοτεινῶν δελιδῶν τῆς ἱστορίας τοῦ βίου αὐτοῦ. Ὅταν τὸ πολίτευμα εἶνε τοιοῦτον, ὥστε νὰ προβλέπηται ἐν γένει πᾶν τὸ φυσικῶς ἀπαιτούμενον, ἵνα μὴ προέρχονται δυσάρεστα ἐπακόλουθα ὡς ἐκ τῆς καταπατήσεως καὶ παραβιάσεως τῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀρχῆθεν παραχωρηθέντων εἰς τὸν ἄνθρωπον δικαιωμάτων, τότε προφανῶς ἐπανθεῖ ἐν τῷ ἔθνει, ὅπου τοιοῦτοι θεσμοὶ πρυτανεύουσιν, εὐημερία καὶ ἀρμονικωτάτη συμβίωσις ἀπὸ τῆς ἀνωτάτης κοινωνικῆς βαθμίδος μέχρι τῆς ἐσχάτης· ἐὰν δὲ τούναντιον συμβαίη, τὸ ἔθνος ἐκείνο, αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸ καθ' ἡμέραν μαχόμενον, ὑπόκειται εἰς διηνεκῆ φθορὰν καὶ ἐπομένως ὀλίγας καὶ ταραχώδεις ἀριθμεῖ καὶ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ· ἐὰν λοιπὸν ἐπιχειρήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸν ὀργανισμὸν τοῦ κρατοῦντος ἐν Ἑλλάδι ἐν γένει πολιτευτικοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην συστήματος, μετὰ λύτης ἠθέλομεν παρατηρήσῃ ὅτι ὑπῆρχον ἐν αὐτῷ οὐσιώδεις ἑλλείψεις ἀναγκαῖα καθιστάσας τὰ ἐν τῇ Μίλῳ καὶ τὰ τούτοις ὅμοια φαινόμενα.

Ἡ ἀγχίνοια καὶ ἡ σοφία ἐν ὅλῃ αὐτῶν τῇ θαυμαδίᾳ δυνάμει πολλακίς ὑποχωροῦσι πρὸ τοῦ χρόνου, ὑποδέσονται αὐτοῦ δεικνύμεναι, διότι ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουσι ζητήματα, τὰ ὅποια δὲν εὐρίσκουσι συνήθως τὴν λύσιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς σοφίας, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ χρόνου. Μεταξὺ τῶν τοιούτων πρέπει νὰ καταταχθῆ καὶ τὸ περὶ τοῦ πολιτεύματος ζήτημα, παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἰδίᾳ. Ἡ Ἑλλάς διὰ τῶν μεγαλοφυῶν αὐτῆς ὑπάρξεων, ἃς ἐγέννησεν, ἂν καὶ ἦτο ἐκπρόσωπος τῆς τότε σοφίας, ὡς πρὸς τὴν εὐρεσίαν ὅμως τῶν νόμων τῶν ἀπαιτούμενων πρὸς κανονικὴν σύστασιν κράτους προσέκρουσεν οἰκτρότατα. Καὶ δὲν ἀπαιτοῦμεν παρὰ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων σοφῶν ὡς σύμβολον τῆς κυβερνήσεως αὐτῶν νὰ ἀνεγράψον τὸ *liberté, égalité, fraternité*, τὸ ὅποion ἐν τῷ Χριστιανισμῷ ἐπὶ αἰῶνας κνοφορούμενον ἀπῆτησεν, ὅπως ὑποδειχθῆ εἰς τὸν κόσμον, τὴν φρικτὴν ἐκείνην μαίαν, τὸ μέγα τοῦ 1789 γεγονός, ἀλλὰ νὰ ἔδιδον τοὐλάχιστον τὴν δέουσαν σημασίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀτόμου καὶ καθόριζον ἀνεκτικώτερον τὰ κατὰ τὰς ἀτομικὰς σχέσεις. Διὰ τῆς διακρίσεως τῶν πολιτῶν εἰς διαφόρους προνομιοῦχους καὶ μὴ τάξεις καὶ διὰ τοῦ αὐστηροῦ περιορισμοῦ τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων μόνον εἰς ὀλίγους, προήρχετο ἡ μονομερῆς καὶ λίαν ἐσφαλμένη θεωρία καὶ ἰδέα τῶν πολλῶν ὡς πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Τὸ τοιοῦτο σύστημα ἀλλάχου παρὰ τοῖς ἀνατολικῶς ἔθνεσιν, Ἰνδοῖς καὶ λοιποῖς μετὰ περισσοτέρων περιορισμῶν ἐφαρμοσθῆν ὀλεθριώτερον ἐπέδρασεν, ἐπισπεύσαν τὸν μαρasmus καὶ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν κρατῶν ἐκείνων. Ἀλλὰ καὶ ἐν Ἑλλάδι παραπλήσιόν τι συνέβαινε· διότι δὲν ἠδύνατο οἱ Ἕλληνες νὰ ἀνεχθῶσιν ὁμοθετεῖς καὶ ὁμόφυλοι αὐτῶν, ἀνίσκοντες ὅμως εἰς ἰσχυροτέραν τινὰ πόλιν νὰ ἀποφασίζωσι περὶ τῆς τύχης αὐτῶν καὶ νὰ γίνωνται δαιτυπταὶ ἐπὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν, εἰδὼν μὲν καὶ ἀδελφῶν ὄντων, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἰσχύος ἐκείνων ὡς εὐτελεστάτην res θεωρουμένων. Οὐδεὶς ἐπιτρέπεταὶ νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι σήμερον ἡ Μῆλος ἐν παρομοίᾳ περιστάσει εὐχαρίστως θὰ ἀπεδέχετο καὶ σκληροτέραν τύχην τῆς ἠθῆδων δλ. σφαγῆς πρὸς ὅλως ἀντίθετον σκοπὸν.

Τοῦτο δικαιολογεῖται ἐκ τῆς προσφορωτέρας καὶ

1) Μεταξὺ πολλῶν ἄλλων ἀληθῶς σοφῶν παρατηρήσεων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ Θουκυδίδου παρὰ τοῦ πραγματικῶς ψυχολογικώτατος ἐρμηνεύοντος αὐτὸν κ. Γεωργίου Σωτηριάδου ἠκούσαμεν καὶ τὸν λόγον αὐτὸν τῆς πολιτικῆς τῆς ἀνάγκης. Ὁ ρέκτης οὗτος ἀνὴρ ἐπὶ διετίαν χρηματίσας γυμνασιάρχης τῆς ἐν Ἰωαννίνοις Ζωσιμαίας Σχολῆς οὐ μόνον διὰ λόγων, ἀλλὰ καὶ δι' ἔργων ἐπέδωκε τὴν βελτίωσιν τῆς Σχολῆς ἐκείνης. Περὶ τῶν σκέψεων αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ Γυμνασίου, ἐπιφυλασσόμεθα ὅπως ἀλλὰ ἄλλοις ἐκτενέστερον διαλέθωμεν. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ ἀλήθεια πολλακίς εἶναι . . . πικρά.

2) Θουκ. Α. 76.

3) Ξενοφ. Ἑλλην. Βιβλ. Β'. κεφ. β. §. 10.

φυσικωτέρας διοργανώσεως τῶν σημερινῶν κρατῶν, ὅπου πάντες ἀνεξαιρέτως ἀπολαύουσι τῶν αὐτῶν δικαιωμάτων, ὄντες πρὸ τῆς δικαιοσύνης ἀδιακρίτως θρησκείας, ἐθνισμοῦ καὶ κοινωνικῆς τάξεως ὅλοι ἴσοι. Νῦν πάντες μοχθοῦμεν ἀμοιβαίως πρὸς κοινὸν ἐπίσης καλὸν καὶ ἢ κυβερνητικῆς μεριμνῆς περὶ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὴν διατελούντων πατρικώτατα· ἄλλως ὅμως εἶχε τὸ πρᾶγμα τότε· διότι πάντες οἱ ὑπὸ κκοιοὶ ὄφειλον, προδεκτικώτατοι εἰς τὰ τῶν κυριῶν αὐτῶν νεύματα, νὰ ἐκτελῶσι πράξεις ἀποφερούσας τιμὴν μὲν καὶ ὑλικὴν ὄφελειαν εἰς τοὺς ὀλίγους αὐτῶν ἄρχοντας, ἐξευτελισμὸν δὲ καὶ ἀνυπολογίστους ζημίας εἰς ἑαυτούς. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλῆσι μόλις περὶ τὰ μέσα τῆς Γ'. ἑκατονταστηρίδος φαίνεται ὅτι ἀφ' οὗ τὸ ζήτημα ὀρίμασεν ὡς ἐκ τῆς ἐν τῷ κύκλῳ τῆς πραγματικότητος ἐμπειρικῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ, κατενόησαν οἱ Ὀλύμπιοι, ἀποτελέσαντες στενὴν μὲν, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἴσοις στηριζομένην ὁμοσπονδίαν, ἥς εὐρύτερος τύπος βραδύτερον κατὰ τὰς τελευταίας στιγμὰς τοῦ ἐκπνέοντος πλέον ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ ἐπέπρωτο νὰ σχηματισθῆ ἔν τῃ Αἰτωλικῇ καὶ Ἀχαϊκῇ ὁμοσπονδίᾳ. Ὡστε οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐν γένει οἱ ἀρχαῖοι Ἑλλῆνες μεγάλην σημασίαν ἀποδίδοντες εἰς τὴν ιδιότητα τοῦ ἀνθρώπου ὡς πολίτου, πολλακίς περιήλθον εἰς ἀνυπερβλήτους δυσχερείας τοιαῦτα προκαλεσάσας, πρὸ τῶν ὁποίων τὸ μέλλον μετὰ φρίκης ἀποστρέφον τὴν ὄψιν δυσκολεύεται νὰ δικαιολογήσῃ καὶ ἐνίοτε τολμηρότερον προβαίνει εἰς τὴν ἀθέτησιν αὐτῶν. Οἱ Ῥωμαῖοι ὅμως πρακτικώτερον ἐπιληφθέντες τοῦ πράγματος ἐθεώρησαν ὡς χρήζον περισσοτέρας μελέτης τὸ ζήτημα τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἀνθρώπου καὶ διὰ τοῦτο ἠδυνήθησαν καὶ περισσοτέρας πόλεις δὲ συνδέσασιν ὡς ἐκ τῆς ἠπιότητος τῶν τοῦ συνδέσμου ὄρων καὶ μακροχρόνιον ἐπὶ τοῦ Καπιτωλίου νὰ σταθῶσι τὸν θρόνον τῆς κοσμοκρατορίας αὐτῶν.

Διὰ τῆς βραχείας λοιπὸν ταύτης μελέτης ἐπὶ τῆς καθόλου διοργανώσεως κράτους κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν δοκιμάζοντες νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ ἐν Μήλῳ, τὰ ἀπίθανα φαινόμενα εἰς τὸν Διονύσιον, εὐρίσκομεν ὅτι καὶ ταῦτα καὶ πλεῖστα ἄλλα παρόμοια ἢ καὶ χειρότερα ἀκόμη ἠδύνατο νὰ διαπραξῆ ἢ τυφλώτουσα τότε ἀνθρωπότης ὡς ἐκ τῆς φυσικῆς αὐτῆς ἀδυναμίας καὶ ἀτελείας. Ἀφ' οὗ οἱ ὄσοι τῆς συστάσεως τῆς τότε πολιτείας δὲν ἦσαν περιβεβλημένοι γενικὸν τινα καὶ κοινωφελῆ χαρακτῆρα, περιοριζόμενοι μόνον εἰς τὴν ἐξασφάλισιν τῶν συμφερόντων προνομιούχου τινὸς μερίδος τοῦ λαοῦ, ἦτοι ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὑπὸ γόρεον τὸν κατάρτατον τοῦ δικαίου τοῦ ἰσχυροτέρου νόμον, διὰ τί αἱ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὑποστηριζόμεναι ἀρχαὶ ἐν τῷ διαλόγῳ νὰ παρουσιάζωσιν εἰς ἡμᾶς ἐκτακτὸν τι καὶ δυσεξήγητον φαινόμενον; Διὰ τί νὰ ἀπαιτῶμεν παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἐξαιρετικῶς ὡς σοφῶν καὶ περιβεβλημένων αἴγλην ἐκ τοῦ ἐνδόξου παρελθόντος σοφρονεστέρως ιδέας, ἀφ' οὗ ἢ σοφία εἶδομεν ὅτι δὲν ἠδυνήθη νὰ λύσῃ τὸ γενικὸν ἐκεῖνο πρόβλημα, οὗ μερικὴ περίπτωσις εἶνε ἢ ἐν Μήλῳ; Οἱ Ἀθηναῖοι ὁπῶς ὁμολογοῦσιν τὰ ἐλατήρια τὰ ὑποκινήσαντα αὐτούς εἰς ἐπέκτασιν τῆς ἀρχῆς αὐτῶν ὡς ἐξῆς. «Οὐδ' ἡμεῖς οὐδὲν θαυμαστὸν πεποιθήκαμεν οὐδ' ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ

που εἰ . . . καὶ ταύτην (τὴν ἀρχὴν) μὴ ἀνεῖμεν ὑπὸ τῶν μεγίστων νικηθέντες, τιμῆς, δέους καὶ ὄφελειας.¹ Βλέπομεν ἐν τούτοις ὅτι ἐκτὸς τῆς δόξης καὶ τοῦ συμφέροντος προβάλλουσι καὶ τὸ δέος· τὸν φόβον διλονοῦτι μήπως τὸ κράτος αὐτῶν τὸ μὴ στηριζόμενον ἐπὶ τῆς ἀμοιβαίας συγκαταθέσεως, ἥτις προϋποθέτει καὶ ἴσων κτῆσιν δικαιωμάτων, ὅπως καὶ καθικόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς τρομοκρατίας διασεισθῆ ἐκ θεμελίων καὶ καταπέσῃ· διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἀναγκάζονται νὰ μὴ λαμβάνωσιν ὑπ' ὄψει τὸ δίκαιον καὶ τοῦ ἀσθενεστέρου οὔτε τὴν φιλανθρωπίαν ὅπως οὐδέποτε φαντάζονται ὅτι ἢ ἀσθενῆς τῶν ἀδικουμένων Μελίων φωνὴ μετὰ τῆς τῶν ὑπὸ τὸν ζυγὸν αὐτῶν στεναζόντων ἄλλων ἐνισχύεται ὑπὸ τῆς θείας Προνοίας, ἵνα βραδύτερον καὶ ἀπαιτίως κεραινὸς πλήξῃ τὴν ἀνάληπτον τὸν τετυφωμένων δεσποτῶν καρδίαν μετὰ τὰς ἐν Σικελίᾳ καὶ Αἰγὸς ποταμοῖς ἥττας αὐτῶν καὶ μετασχηματισθῆ εἰς πνευματικὴν αὐλητρίδα ἄδουσαν ἀπὸ τῶν καθαιρουμένων ἀθηναϊκῶν τυχῶν τὸ ἄσφατον τῆς τύχης, τὸ ἀπῆλον τοῦ μέλλοντος καὶ τὸ δίκαιον τῶν ἀσθενεστέρων.

Δείξαντες λοιπὸν διὰ τῶν μέτροι τοῦδε ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι τὰς σκληρὰς ἐκείνας καὶ ἀπανθρώπως ιδέας πρεσβεύουσι καὶ ἐφαρμοζοῦσιν οὐχὶ ὡς εἰσηγνταὶ καινῶν ἀρχῶν ἐξ αὐτῶν ἐπινοηθειῶν καὶ συνεπὸς αὐτοὺς ἀτομικῶς ἐπιβαρυνουσῶν, ἀλλ' ὑπεικόντες εἰς σκληρὰν ἀνάγκην, ἐγκαθεδούσασαν τοιοῦτους νόμους καὶ τεροῦσαν αὐτοὺς ἀναλλοιώτους διὰ τὰς μετέπειτα γενεάς,² δικαιοῦμεν πληρέστερα τούτους, ὑπὲρ τοῦ γοῦτρου τῶν ὁποίων καὶ ἔνεκα τῆς ὑπερέμου πρὸς ἐπικρίσιν τάσεως αὐτοῦ ὁ Διονύσιος εἶπεν ὅσα διὰ τῶν προσηνηθέντων ὅλως ἀνυπόστατα ἐδείχθησαν, Πραγματικῶς εἶνε κακὸν τὸ φαινόμενον, ἀλλὰ καὶ κοινὸν καὶ γενικὸν ἐξαπλούμενον δυστυχῶς ἐπὶ ὅλης τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς διὰ τὰ ἀμαρτήματα τῆς ὁποίας δὲν πρέπει οὔτε τοὺς Ἀθηναίους ὑπευθύνους νὰ θεωρῶμεν μονομερῶς, διότι δὲν εἶχον ἀναλάβῃ οὔτοι τὴν διορθῶσιν τοῦ κόσμου ἐκεῖνου, οὔτε παρὰ τοῦ Θουκυδίδου γράπει νὰ περιεβῶμεν νὰ τηρῆ σιγὴν ἐπὶ τοῖς τοιοῦτοις. Ἡ ἀνθρωπότης εἶνε πεπερασμένη καὶ εἰς παντοίως φυσικὰς ἀτελείας ὑποκειμένη. Ὅθεν ἂν διὰ ἀμαρτήματα ἐκ τοιοῦτων λόγων προσερχόμενα δὲν παρέχεται εἰς αὐτὴν συγγνώμη, τούλάχιστον τότε ἂς κρίνεται ἀξία οἴκτου.

Ἐν Περικλειῶν, τῆ 23 Μαρτίου 1894.

MIX. I. ΖΙΑΚΑΣ.

1) Θουκ. Α. 76.

2) Θουκ. ἐνθα καὶ ἀνωτέρω. «Ὅδ' αὖ τοῦ τοιοῦτου πρώτου ὑπάρξαντες· καὶ Ε 105. Καὶ ἡμεῖς οὔτε θίντες τὸν νόμον οὔτε κειμένω πρώτοι χρησάμενοι, ὄντα δὲ παραλαβόντες καὶ ἐσόμενον ἐς αἰὲ καταλείψοντες χρώμεθα αὐτῷ εἰδότες καὶ ὑμᾶς ἂν καὶ ἄλλους ἐν τῇ αὐτῇ δυνάμει ἡμῶν γενόμενους δρῶντας ἂν αὐτῶ».

ἄφωνον ἀσπασμόν, ἀποβάλλοντες τὴν αἰσθησίν, λησμονοῦντες τὰ πάντα, καταπνίγοντες πᾶσαν βαθύπικρον σκέψιν ἐντὸς μέθης ἡδείας, ἦν ἐδοκίμασαν πολλακίς μὲν μέχρι τοῦδε, ἀλλὰ τόσον ἐκουσίως οὐδέποτε. Ἡσθάνοντο ἑαυτοὺς τῆ στιγμῇ ἐκείνῃ τρυφερωτέρους καὶ κάλλιον συννηνωμένους πρὸς ἀλλήλους ἢ ὅσον οὐδέποτε ἄλλοτε ἐν τῷ βίῳ των, ἀλλὰ μηδὲν λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, ἐξεπλήσσοντο, μονοουχὶ ἐφθοῦντο ἀνακαλύπτοντες ἄγνωστόν τινα τέως ὄρμην καὶ βίαν ἐν τῷ πάθει αὐτῶν.

Θ'.

Περὶ τὰ τέλη τοῦ ἰουλίου ἐξηνέχθη ἡ πρώτη ἐπὶ τῆς δίκης τῆς «ἀσθεστοπαραγωγῆς ἑταιρίας τῶν συνενδιαφερομένων» δικαστικῆ κρίσις, ἥτις καίτοι δὲν ἀνεκύκα κατὰ βάθος τὸ ζήτημα, κατέφερεν ὅμως σπουδαίαν πληγὴν, καθ' ὅτι, πρὸς πείσμα τοῦ συνηγόρου τοῦ Ἀλδέρτου, τὸ δικαστήριον τοῦ Σηκουάνα, ἀντὶ τοῦ νὰ μεταβιβάσῃ τὴν δίκην εἰς τὴν Ἀρδέσσης, συνεκράτει αὐτὴν ἐν ἑαυτῷ, ἐν τῇ πρωτεύουσῃ δὲ ὁ Ἀλδέρτος ἤπτον ἢ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ἡδύνατο νὰ βασιζήται ἐπὶ τὴν ἐπιρροὴν. ἦν ἐξήσκει τὸ ὄνομά του καὶ τὸ γόντρον τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Ὁ Ἀλδέρτος ἀνακοινῶν τὴν δυσάρεστον ταύτην εἰδησίν πρὸς τὴν σύζυγόν του, ἀπέκρυψεν ἀπ' αὐτῆς τὰ θλιβερά προαισθήματα, ἅτινα ἀψύπνιζεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἡ ἐκβάσις τοῦ πρώτου τούτου ἀκροβολισμοῦ. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἡδὴ ἀρξαμένη ἀνακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τοῦ δικαστηρίου ἔμελλε νὰ παραταθῇ ἐπὶ τριμήνον, σκέψις ἐγένετο περὶ ἀναχωρήσεως εἰς τὴν ἐξοχὴν. Ἀλλ' ἐκ τῶν διαμειψθειῶν περὶ τούτου συνδιαλέξεων ἀπεδείχθη ὅτι οὐδέτερος τῶν δύο συζύγων ἐπόθει ἡδὴ ὡς ἄλλοτε τὴν ἡδύπνοον αὔραν τῶν εἰδυλλιακῶν λοφίσκων τοῦ Σενάκ.

Ὁρθῶς προφητεύων ὁ γέρον Καδαροῦ ἀνήγγειλε πρὸ οὐκτωκαίδεκα μηνῶν ὅτι «τετέλεσται ἡ ἡσυχία τῆς χώρας!», μόνον δ' ἐλησμόνησε νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὸς οὗτος πρῶτος ἐπελαμβάνετο τῆς ἐκπληρώσεως τῆς μαντείας αὐτοῦ. Ἀπομεινας κύριος τοῦ πεδίου τῆς μάχης μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τῶν ἐχθρῶν του, ἤρξατο ἐπωφελοῦμενος ἀφθόνως τὴν προσιδιάζουσαν παρὰ τοῖς μεσημβρινοῖς λαοῖς ὑπερβολικὴν εὐπιστίαν τῶν συγχωριτῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους ἀνευ δυσχερείας κατέπειθεν ὅτι ἡ χώρα κατεστράφη καὶ, ὡς οἴκοθεν ἐννοεῖται, κατέστρεψεν αὐτὴν ἡ πρᾶξις τοῦ κόμηντος.

Μάτην οἱ φίλοι τοῦ Σενάκ προσεπάθον νὰ κωλύσωσι διὸ λογικῶν ἐνστάσεων τὸν θρίαμβον τοῦ παραλόγου τούτου μύθου· μάτην ὑπεμύνησκον ὅτι ἡ ὑπόθεσις ἤτο νεκρά καὶ τεθαμμένη ἀπὸ πέντε ἢ ἕξ ἐτῶν, ἡ δὲ σύλληψις αὐτῆς, αἰθνηδίως βλαστήσασα ἐν τῷ πνεύματι μικροσκοπικῶν τινῶν βιομηχανῶν, ἐπιθυμούντων νὰ μνησθῶσι τὴν κολοσσαίαν ἐπιχειρησίν τῶν ἀσδέστων τοῦ Τέλ, ἐδημιούργησεν εὐτελεστάτας μετοχάς, δι' ὧν ἀδύνατον ἤτο νὰ καταστραφῶσιν ἐμπορικαὶ ἀτομικότητες σπουδαιότεραι τῶν βιομηχανῶν ἐκείνων, τῶν ὁποίων ἄλλως τε ἡ πτώχευσις ἤτο σχεδὸν κεκρυγμένη, εἰσέτι πρὸ τῆς ὀριστικῆς τῶν μετοχῶν ἐκδόσεως· μάτην τέλος ἀνέφερον ὅτι τὸ ὄνομα τοῦ Σενάκ διὰ τῆς βίας σχεδὸν ἀπῆρτησαν οἱ πρόδοι ἰδρυταί, ὅπως κοσμη-

σωσι δι' αὐτοῦ τὴν προκήρυξιν αὐτῶν, τὴν τιμὴν δὲ ταύτην ἀπέτισεν εἴτα ἐκεῖνος διὰ τοῦ οὐχὶ εὐκαταφρονήτου ποσοῦ τῶν ἑκατοντακισχιλίων φράγκων.

— Ἐπὶ τέλους, προσέθετον οἱ ὑπερασπισταὶ τοῦ Ἀλδέρτου, οἱ τίτλοι τί ἀπέγειναν; μήπως αὐτὸς οὗτος ὁ Καδαροῦ δὲν ἠγόρασε πολλοὺς εὐθηνότατα, ἐν ᾧ πρὶν οὐδὲ ἓνα κἄν εἶχεν εἰς τὸ καστοφουλάκιόν του;

Πτερόεντα ἔπῃ, λόγοι ἀνεμῶλοιο! ἡ «δίκη τῆς ἀσδέστου», ὡς ἀπεκαλεῖτο ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ὄχθαις τοῦ Ροδανοῦ, διέφλεγε τὰ πνεύματα πάντῃ, ὡσεὶ ἤτο συζήτησις κοινωνικὴ τὴν Γαλλίαν ὅλην ἐνδιαφύρουσα. Ὁ «Δρυστόμος» ὄστις πρὸ παντὸς ἐπεθύμει ν' ἀπολαύσῃ τι ἀντὶ τῶν χρημάτων αὐτοῦ κτήσθων ὡς τε ἑκαστον δικόγραφον τὰ στελληται εἰς διπλοῦν εἰς τὴν ἑπανλίαν, ὁπόθεν ὅμως ὁ Ἀλδέρτος ἐλάμβανεν αὐτὰ ἐν Παρισίοις, οὕτω δὲ πρὸ τοῦ μεγάλου καὶ περικόμψου τοῦ μεγάρου πυλῶνος συγχρότατα ἐβλεπέ τις τὸν κλητῆρα Κορδασιέρ, ὄστις, εἰς ἐνδειξίν τιμῆς πρὸ τὸ εὐγενὲς τοῦ οἴκου, ὃν ἐπεσκέπτετο, ἀπέβαλλε πάντοτε τὸν μανθῦαν μόλις φθάνων πρὸ αὐτοῦ.

Καθ' ἦν ἡμέραν τὸ δικαστήριον τῆς πρωτεύουσῆς ἐκήρυξεν ἑαυτὸ ἀρμόδιον ὅπως ἐκδικήσῃ τὴν ὑπόθεσιν, ὁ Καδαροῦ οὐδόλως πλέων ἐδίδασκε βεβαιῶν ὅτι οἱ Σενάκ ὠμολόγησαν τὴν ἥτταν αὐτῶν, καὶ ὅτι οἱ ἀρχαιοφίλοι ἐραστοὶ τῶν παλαιῶν τιμαριωτικῶν πύργων, θὰ ἐλάμβανον μετ' οὐ πολὺ τὴν εὐκαιρίαν τῆς κατακτήσεως τοιοῦτου τινὸς ἐπὶ εὐτελεῖ τιμῇ. Ἡ δὲ Βασιλικὴ ἀνήθιψε διαβεβαιώσασα ἑαυτὴν γηθοσύνης ὅτι ὁ πατὴρ σὺν αὐτῇ μετ' οὐ πολὺ θὰ ἐξεπλήρου τέλος τὸν ὄρκον του, εἰσερχόμενος εἰς τὸν πύργον εἴτε διὰ τῆς θύρας, ἢ διὰ τοῦ ῥήγματος, ὅπερ θὰ προϋξένοι εἰς τὸν τοῖχον ἐν τῷ δικαίωματι αὐτοῦ ὡς κύριον.

Ἐν τῷ ὀμίλῳ τῶν ὑπερασπιστῶν τοῦ Ἀλδέρτου, ὄς τις, ὡς μαντεύει ὁ ἀναγνώστης, δὲν νύξάνετο ὀσμημέραι, ἡ ἐκπληξίς ἐθάσεν εἰς τὸ ἄωτον. Ἀλλὰ δυσχερὲς ἔργον θὰ ἐπεχειροῦμεν ἂν περιεγράφομεν τὸν ἀπελπισμὸν τοῦ δυστυχοῦς Φορτουνάτου, ὄστις, ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ, ἠναγκάζετο νὰ περιστείλῃ ἐντὸς τῶν περσοτάτων αὐτοῦ ὄριων τὸ δικαστικὸν ἐπεισόδιον. Ἀλλ' ἔτι μᾶλλον κατέθλιβεν αὐτὸν ἡ σκέψις ὅτι ἡ Θηροδία κατηράτο ἡδὴ καὶ αὐτοῦ ἐπίσης ὡς καὶ πάντων ὅσοι προηγούμενος ἐφερον τὸ ὄνομά του, τὸ μιστῶν, τὸ ἀπεχθὲς ὄνομα. Μικροῦ δεῖν ὁ νοῦς του, ἐπίσης πάσχων ὡς καὶ ἡ καρδία, ὑπέκυπτεν εἰς τὴν ἀνίσον πάλιν κατ' αὐτῆς. Τὰ πάντα συνώμνουν, πρὸς καταδρομὴν! αἱ ἡμέραι γοργῶς ἐπέτων, καίτοι δ' ἀπὸ πολλοῦ ἔληξεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἐν τῇ πρωτεύουσῃ διαμονῆς τῆς ἀριστοκρατίας, οὐδεὶς ὅμως ἐγένετο λόγος περὶ ἐπανόδοῦ τῆς κομῆσεως εἰς τὴν ἑπανλίαν ἐπανόδοῦ, ἦν αὐτὸς ἐπὶ μῆνας ὅλους μακροῦς ὡς αἰῶνας ὡς τὴν ὑπερτάτην εὐδαιμονίαν ἀνέμενον. Οἱμοὶ! θὰ ἐπανήροχοτο ἄρα ποτέ; . . .

Δικαιολογῶν τὰς συνεχεῖς ἀπουσίας ἀπὸ τοῦ δημογραφικοῦ γραφείου του, διεκήρυττεν ὅτι ἀσθενεῖ, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἤτο ψεῦδος, καθ' ὅτι ὀσμημέραι ἐξησθένουν αἱ δυνάμεις αὐτοῦ, οἱ δὲ σώφρονες, βλέποντες αὐτὸν περιφερόμενον ὑπὸ τὰς καλλιδικίους πλα-

τάνους τῆς πλατείας κατὰ τὴν ἑσπέραν, ἐπιθύριζον πρὸς ἀλλήλους τὰ ἐξῆς :

— Νὰ σὰς εἰπῶ ! δὲν ἔχει καλὸν δρόμον . . . ἡ-
ξεύρετε ὅτι ἡ νοστιμοαδελφὴ του, θὰ κληρονομήσῃ
καὶ τὸ ἰδικόν του μερίδιον, καὶ θὰ γείνη τότε ἡ
πλουσιώτερα κληρονόμος τῆς ἐπαρχίας ; ἂν, ἐννοεῖ-
ται, κερδίσουν τὴν δίκην αὐτοῖ ! . . .

Ἐν τῷ μεταξὺ δημαρχικαὶ ἐκλογαὶ ἔλαβον χώραν
ἐν τῇ κοινότητι τοῦ Σενάκ. Ἀπὸ ἐτῶν ἦδη ὁ κόμης
πανθομολογουμένως καὶ ἀναντιρρότως κατεῖχε δι-
καιώματα ἐπὶ τοῦ καταλόγου τῶν συμβούλων, πρὸς
τοῦτο δὲ οὐδὲ νὰ καταθέσῃ κἀν τὴν ὑποψηφίότητα
αὐτοῦ θὰ ἠναγκάζετο. Ἄλλ' ἦδη ἀπεροφίθη, ὁ δὲ
γενικός οὗτος καταψηφισμός, προσλαμβάνων ἕνεκα
τῶν περιστάσεων, τὸν ἀπεχθῆ χαρακτῆρα ἐγκαταλεί-
ψεως ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, διήγειρεν ἐν αὐτῷ
σφοδροτάτην ὀργήν.

Τὸ πρῶτον ἦδη ἀφ' οὗτο ἐγνώρισεν τὸν Ἀλδέρτον
ἡ Θηρεσία ἠναγκάσθη ἐν ὀλίγῃ νὰ ἐπιτιμηθῇ αὐ-
τόν καὶ νὰ φιλονεικήσῃ πρὸς αὐτόν εἰς μάτην. Ἐν
τῇ πρώτῃ ἐξάψει τῆς ὀργῆς του ἐκείνος ἐπιλεγρά-
φησε πικρὰς διαταγὰς, ἦτοι τὴν κλείσιν τοῦ νοσοκο-
μείου, τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ σχολείου καὶ τὴν παρα-
κάλυσιν τῆς εἰς τὸν περιβολὸν εἰσόδου εἰς τοὺς χωρι-
κοὺς. Τὴν ἐκδικητικὴν ταύτην ἐκρηξίν τοῦ χόλου
οὐδὲν ἠδυνήθη ν' ἀναγκάσῃ, οὔτε αἱ ἐνστάσεις τῆς
προσφιλοῦς συζύγου, οὔτε ἡ ἐκκλήσις αὐτῆς πρὸς τὰ
θερμὰ δάκρυά της.

— Ἄς ζητήσωσιν ἀπὸ τὸν Καδαροῦ τὴν ἐκπαί-
δευσιν τῶν τέκνων των, τὴν περιποίησιν τῶν ἀσθε-
νῶν των καὶ τὴν δροσερὰν σκιάν ὅταν παιζῶσιν τὴν
σφαῖράν των ! ἀνέκραξε.

Οὐδὲ κατὰ κεραίαν δὲ μετέβαλε τὴν ἀπόφασιν αὐ-
τοῦ ἥκιστα φιλοσοφικῶς διατιθέμενος ὑπὸ τῆς μα-
κρῆς δοκιμασίας, ἦν τὰ νεῦρά του ὑψίσταντο.

Μετ' οὗ πολὺ, ὡς συμπλήρωσιν τῆς ἀπογοη-
τεύσεώς του, ὁ κόμης ἔμαθεν ὅτι ὁ γέρον Καδαροῦ
ἐψηφίσθη δῆμαρχος τοῦ Σενάκ. Ὅθεν ὑπὸ τοιαύτας
συνθήκας καὶ ἕνεκα ὧλων τούτων τῶν ἀλληλενδέντων
αἰτίων τὸ νεαρὸν ζεῦγος, οὐδόλως ἔχον κατὰ νοῦν
τὴν εἰς τὰς γαίας αὐτοῦ ἐκδρομήν, ἐτρέπη μελαγ-
χολικῶς, προφασίζόμενον λόγους ὑγείας, πρὸς τὴν
Λιγυρέλ, παρὰ τὴν λίμνην τῆς Γενεύης, ὅπως δια-
μείνῃ ἐκεῖ μέχρι τῶν πρώτων φθινοπωρινῶν ὀμίχλων,
ἦτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναψηλαφήσεως τῆς δι-
κῆς, ἥτις θὰ εἰσῆρχετο τότε εἰς σοβαρότερον στάδιον.
Ἄλλ' ἡ μελαγχολία δὲν διήρκεσεν ἐπὶ μακρόν. Ἐν
τῷ ἠρέμῳ καὶ γραφικῷ ἐκείνῳ ἀσύλῳ, ὅπερ τοσαῦτα
ψυστικά κάλλη ἐκόσμου, ἡ Θηρεσία ταχέως ἀνεῦρεν
ἐν τῇ πεδινῇ ψυχῇ τοῦ συζύγου αὐτῆς τὰς τρυ-
φερωτάτας ἐκῆσεις τῆς στοργῆς. ἄς ἄλλοτε εὐρι-
σκεν, ἀλλὰ πλήρεις ἦδη πυρετώδους τινὸς ἐνθουσια-
σμοῦ, ὅστις ταῖς προσέειδεν ἀγνωστον τέως ἰσχὺν καὶ
γόντρον.

Τρεῖς ἐβδομάδας διέτριψαν ἐκεῖ μόνοι μετ' ἀλλή-
λων, μηδὲν ἐξερχόμενοι, μηδὲν βλέποντες. Ἐὰν
δ' ἀληθεύῃ ὅτι τὸ ζῶηρον πάθος ἐν τῷ συζυγικῷ
ἔρωτι πραγματῶς τὸ ἀνέφηκτον ὄναρ τῆς ἰδεώδους
εὐδαιμονίας, αἱ ὀλίγα αὐταὶ ἡμέραι ὑπῆρξαν αἱ
γλυκύταται καὶ εὐδαιμονέσταται ὀλοκλήρου αὐτῶν
τῆς ζωῆς. Ἄλλ' ἐπιστολῆ τις παρὰ τῆς Ἐρμας, ἥτις

ἔμενεν ἔτι νοχελῶς ἐν Παρισίοις, στερουμένη τῆς
ἀναγκαίας δραστηριότητος ὅπως τραπῆ πρὸς εὐαρε-
στοτέραν διαμονήν, ἀπροσδοκίτως φθάσασα, κατε-
τάραξε προῶρος τὴν γαλήνην τοῦ ἀσύλου αὐτῶν,
ὅπερ ἐνόμιζον κεραιόμενον ἀπὸ πάντων. Ἦδη δὲν
προῦκνέτο πλέον περὶ μουσικῆς ! ἡ ἐπικίνδυνος Σει-
ρὴν τῷ ἔγραψε . . .

« Ἐξάδελέ μου, θὰ εἰπτε ἴσως ὡς ἡ χίρα δὲ Κα-
στελβούκ, ὅτι εἶμαι γυνὴ πολυμήχανος, ἀλλ' ἥκιστα
ἐνδιαφέρομαι περὶ τῆς γνώμης ὑμῶν, ἀρκεῖ μόνον
νὰ λάβητε ὑπ' ὄψει τὴν σωστικὴν συμβουλὴν μου.
Ἥξεύρετε σεῖς, τρυγόνες φωλάζουσαι εἰς ἑπαυλιν,
ἥς ἀγνοῶ σχεδὸν τὸ ὄνομα, εἰς μυστηριώδη καλιάν,
ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐρωτοτροφεῖτε τόσον ὑψηλῶνως, ὥστε
μέχρις ἐδῶ ἀκούσεθε, εἰξεύρετε, λέγω, ποῖαν ἔχετε γεί-
τονα ; ἔχετε γείτονα τὴν ὠραίαν κ. δὲ Σανδολέν !
Καὶ γνωρίζετε τίς εἶναι ἡ κ. δὲ Σανδολέν ; ὦ, Θεέ
μου ! εἶναι, εἶναι . . . πλεῖστα ὅσα ἐν ἐνὶ προσώπῳ !

» Ἀλλὰ πρὸ παντὸς ἄλλου εἶναι φίλη, προσφιλε-
στάτη φίλη τοῦ μεγάλου Βεριζάλ τοῦ οικονομολόγου.
Ὁ Βεριζάλ οὗτος συνηγόρει κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος
ἐν διαδικασίᾳ τινὶ παρομοίᾳ πρὸς τὴν ὑμετέραν,
ἀλλὰ, — πολλῷ ἤττον διανγεῖ, ἐκ τῆς ὁποίας ὅμως
κατώρθωσε νὰ ἐξέλθῃ λευκὸς καὶ ἄσπιλος ὡς ἡ χίων,
ὑτέρ ποτε εὐθὺ καὶ γαῦρον ἀνατεῖνων τὸ μέτωπον.

« Βεβαίως θὰ προῦτίμων ν' ἀποθανῶ μᾶλλον ἢ νὰ
παρνεύω ἐν τῇ ἐπιστολῇ μου φράσιν ἀντιβαίνου-
σαν πρὸς τὴν ἀγνωστάτην δικαιοσύνην τὴν ἐπικρα-
τοῦσαν ἐν τῇ πατρίδι ὑμῶν, ἥτις ὑπῆρξεν ἐπὶ τινα
χρόνον καὶ ἰδική μου πατρίς· ἀλλ' ὅμως θὰ εἰπῶ ὅτι
ὁ πρόεδρος Μοντουσσέ, αὐτὸς οὗτος, ὅστις θὰ δικά-
σῃ καὶ σὰς, ἐγένετο κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δίκης τοῦ
Βεριζάλ πιστότατος φίλος καὶ ξένος τῆς οἰκογενείας
Σανδολέν. Ἐκτοτε ἔμενεν ἀναπόσπαστος ἀπὸ τοῦ
οἴκου ταύτης, ἀλλὰ μετὰ τῆς δεούσης ἐπιφυλάξεως,
τὸ διαβεβαίω. Ἄλλως τε, ἡ Μαγδαληνὴ, ἡ οἰκοδέσποι-
να, εἶναι ἄγγελος, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῆς μορφῆς
της.

« Καὶ ἦδη ἐνοήσατε, δὲν ἔχει οὕτω ; προσπαθή-
σατε ἀμφοτέροι νὰ φανῆτε ἀρεστοὶ πρὸς τοὺς Σανδο-
λέν. Εἶμαι βεβαία ὅτι θὰ ἔχωμεν παρατηρήσεις καὶ
ἀντιστάσεις, διαβλέπω μάλιστα ἐντεῦθεν τοὺς μορ-
φασμοὺς τῆς ἐξάδελέ μου· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, τῆ ἀ-
πασι δὲν δύναται νὰ θέσῃ καὶ αὐτὴ τὴν ἄκραν τοῦ
δακτύλου ἐκεῖ ὅπου ἡ δοῦκισσα δὲ Λωταρὲ βυθίζει
ὄλον αὐτῆς τὸν ὠραῖον βραχίονα. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐν-
θυμεῖσθε, πιστεύω, τὸν μεγιστᾶνα Ἀλδέστ, πρὸς τὸν
ὅποιον προσομοιάζετε ἐνίοτε, καὶ ὅστις ἀπόλεσε τὴν
δίκην του, καίτοι δὲν ὑψίστατο ἔτι ἡ Δημοκρατία,
μόνον διότι προσῆνεχθη ἀγερώχως πρὸς τοὺς Σαν-
δολέν τῆς ἐποχῆς Λουδοβίκου τοῦ ΙΣΤ'.

» Λοιπὸν, ἀγαπῆτέ φίλε, ἀκολουθήσατε τὴν συμ-
βουλὴν μου, καὶ ἐπιδαψιλεύσατε κόκκουσιν τινὰς ἐρω-
τοτροπίας, — διπλωματικῆς ἐννοῶ, — πρὸς τὴν ὠ-
ραίαν γείτονά σας, ἥτις, κολακευομένη, θὰ σὰς ἀν-
ταμείψῃ δεόντως. Διὰ τίνος τρόπου ἄρα γε . . . ἰδοῦ!
φαίνεται τὸ Ἐβιάν ἀπὸ τῶν παραθύρων τῆς ὠραίας
Μαγδαληνῆς, ὁ δὲ Μοντουσσέ, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ εἰς
Ἐβιάν, ἐπὶ τῆς ἀντίπεραν ὄχθης τῆς λίμνης, θὰ ἐπι-
σκέπτηται τὴν ἐλβετικὴν ὄχθην, ὁσάκις δὲν θὰ ἐπι-
σκέπτηται ἐκείνον τῆς ἐλβετικῆς ὄχθης ἡ κάτοικος . . .

« Ἐννοεῖτε τώρα :

« Θὰ μοι παρουσιάσῃτε ἴσως ὡς ἐνσταθὶν τὴν ἠθικὴν· καλῶς, ἀλλὰ τοῦναντίον, Ἄλδέρτε μου, εἶναι καλὸν, δίκαιον καὶ ὅσιον τὸ νὰ παράσχωμεν εἰς τὴν ἀγαθὴν Μαγδαληνὴν εὐκαιρίαν ὅπως πομπεύσῃ τὸν θρίαμβόν τῆς ἀθωότητός σας, καθ' ὃν τρόπον ἄλλοτε σπύλλαξε τῆς δικαίας τιμωρίας τὸν ἔνοχον Βεριζάλ!

Μήπως οἱ πρόγονοὶ ἡμῶν δὲν ἐλάμβανον τὸν Σταυρὸν ἀνὰ χεῖρας, καθ' ἣν στιγμήν κατέφερον βαρείας πληγὰς καὶ ἐδύθιζον τὸ ξίφος εἰς τὰ αἵματα ; Θάρρος! Ἡ ἀλήθεια εἶναι ὑπὲρ τοῦ δικαίου, κἂν ἔτι τοῦτο εἶναι μηδαμινόν !»

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη προῦξεν ἑνὸς εἰς τὸν νεαρὸν ἄνδρα ἐντύπωσιν ἀνεξάρτητον ὅλως τῶν περὶ τῆς δίκης συζητήσεων, ἡ δὲ γράψασα αὐτὴν τῇ ἐξάνη ἥκιστα περινοῦσα κατὰ ταύτην τὴν στιγμήν. Σημειωτέον δὲ ὅτι, ἐπειδὴ ἐκομίσθη καθ' ἣν ὥραν ἡ Θηρεσία ἐννοχολεῖτο περὶ τὴν κόμμωσίν τῆς, ὁ κόμης ἐνόμισεν ὅτι αὕτη ἠγγόει τὴν παραλαβὴν αὐτῆς.

Περαιῶσας τὴν ἀνάγνωσιν, διετέλεσεν ἐπὶ τινὰς στιγμὰς ρευθάζων ἀπέναντι τοῦ γράμματος. Ἀνανιερῶτως κατὰ τὴν σύνεσιν τοῦ αἰῶνος ἡ συμβουλιὴ τῆς γραψάσης ἦτο χρυσή· ἀλλ' ἡ Θηρεσία, ἡς ἡ σύνεσις προήρχετο ὑπόθετον τί ἄρα θὰ ἔλεγε ; Τί θὰ ἐσκέπτετο περὶ τοῦ συζύγου αὐτῆς ἐὰν οὗτος ὑπακούων, ἐξεζητεῖ ὄντως τὴν προστάσιαν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, προστάσιαν τόσῳ ἐπισηπῆ ; Δὲν θὰ περιέπιπτε διερευνώσα κάλλιον τὸ πρᾶγμα εἰς ἀλγεινὴν καὶ ἀπεικταίαν ἐκπλήξιν.

Ἐπειδὴ δ' ἦτο ἐραστὴς μᾶλλον ἢ φιλόσοφος, ὁ Ἄλδέρτος ἀπεφάσισεν ἐν τέλει κατὰ τὰς ἐπινεύσεις τῆς στοργῆς αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῆς κρίσεως.

Ὡς ἄλλοτε ἀπεφάσισε νὰ μεῖνῃ ἐν Αἰγύπτῳ παραβλέπων τὴν ἀπώλειαν τῆς τότε ἐξελιθισμένης πρώτης δίκης του, οὕτως ἤδη ἐφροκίασεν φανταζόμενός τὴν ἐν ταῖς παρούσας ἡμεραῖς διατάραξιν τῆς γαλήνης αὐτοῦ. Δὲν ἔμελλε νὰ βραδύνη βεβαίως ἡ στιγμή καθ' ἣν ἐκὼν ἢ ἀέκων θ' ἀνελάμβανε τὰς υποθέσεις αὐτοῦ, καθ' ἣν θὰ ἤχουν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἀκοήν του αἰ ἀπεχθεῖς λέξεις «ἀγωγή» καὶ «δίκη», αἱ πληροῦσαι τὴν τετρασέλιδον τῆς χήρας ἐπιστολῆν. Ἄλλ' ἠδὴ ἦσαν ἀμφότεροι τοσοῦτον εὐδαίμονες ἐν τῷ ἐπιγεῖῳ ἐκείνῳ Παραδείσῳ ! πῶς ἦδη ὅτε ὅλοι αἱ δακέθυμοι μέριμναι ὑπνωττον ἐν τῇ νάρκῃ τῆς λήθης, ν' ἀψυπνίσῃ αὐτὰς πρὸ τῆς θλιβεραῆς στιγμῆς τῆς ἐκ τοῦ τερπινοῦ ἀσύλου ἀναχωρήσεως ;

Ἐπὶ φελοῦμενος τὴν μόνην στιγμήν τῆς ἡμέρας καθ' ἣν ἡ σύζυγός του κατέλειπεν αὐτὸν μόνον, ὁ Ἄλδέρτος ἔγραψε πρὸς τὴν μαρκισίαν εὐχαριστίας διὰ τὸ διαφέρειν ὅπερ ἔδεικνυε. Προσέτι δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ, μηδὲ ὅλως καταπολεμῶν τὴν ἰδέαν αὐτῆς δι' ἐπιχειρημάτων καὶ ἐπεξηγήσεων ἐμπιστευτικῶν, ἃς θὰ ἐρριψκοινδύνευε διακυβέσων εἰς ταχυδρομικὰ κιβώτια, τῇ ἐδήλου ὅτι οὐδεμίαν ἐδλεπεν ἀνάγκην εἶτε καὶ εὐκαιρίαν ὅπως προσδοικεῖται τῇ κ. Σαδολέν, ὅτι δὲ ἀφ' ἑτέρου ἢ προσδοικεῖται αὕτη, τῆς ὁποίας τὰ αἶτια οὐδεμίαν προσδοίσις θὰ ἴσχυεν ἵν' ἀποκρύψῃ, θὰ ἐπέδρα βεβαίως ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν κατὰ τρόπον οὐχὶ εὐκαίον, καὶ ἴσως μάλιστα ἀντικρὺς ἀντιβαίοντα πρὸς τὸν ἐπιδιωκόμενον σκοπόν.

Μετὰ τὴν ἀποστολὴν τοῦ γράμματος ὁ νεαρὸς ἄνθρωπος ἐδπεσε πρὸς συνάντησιν τῆς συζύγου του, ἦν εὖγε καθημένῃ ὑπὸ τὴν σκιάν εὐφύλλου ζυγίας καὶ προσποιουμένην ὅτι ἀναγινώσκει ἐν ἐφημερίδι τῆς ὁποίας οὐδὲ τὸν τίτλον ἴσως νὰ εἶπῃ θὰ ἠδύνατο. Διότι, φεῦ ! ἀκουσίως ὅλως ἑαυτῆς, — μάρτυς ὁ Θεός, — εἶχεν ἰδεῖ τὸν πλατὺν φάκελλον ἐφ' οὗ ἡ ὀγκώδης διπλωματικὴ γραφὴ, καὶ ἐξ ἀπόπτου θεωρουμένη, εὐκόλως ἀνεγνωρίζετο. Ἄλλως τε, ὁ εὐμειδὴς καὶ χρυσόπτερος Ἔρωσ, ὁ εὐπίστος θεός, ἀντικαθίστην ἐστὶν ὅτε τὴν τὰ ὄμματα αὐτοῦ περικαλύπτουσιν ἀνεμώχρουν ταινίαν διὰ ζεύγους διόπτρων ὀξυδερκῶν.

Κατὰ τὴν στιγμήν ἐκείνην ἡ Θηρεσία ἐξήσκει τὸν δυσχερῆ ἀγῶνα τῆς ψυχικῆς ἐντάσεως εἰς ἣν πολλαὶ γυναῖκες γενναίως υποβάλλονται, ὁσάκις πρόκειται περὶ τοῦ ζωτικωτάτου καὶ τὸ κέντρον οὕτως εἰπεῖν τοῦ βίου αὐτῶν ἀποτελοῦντος αἰσθημάτων, εἶτε ἔρωσ εἶναι τοῦτο, ἡ μητρικὴ στοργή, εἶτε φιλοδοξία, εἶτε φιλαργυρία ἢ λάβρος καὶ πυρῶδης ὀργὴ ἐκδικήσεως. Μία καὶ μόνη βαδανιστικὴ σκέψις ὡς βαθύζοφον φάσμα ὠροῦσιν ἠδὴ πρὸ τοῦ τεθαμβωμένου καὶ πρὸς πᾶσαν κρῖσιν ἢ ἐξέλεγχξιν ἀνικάνου πνεύματος αὐτῆς :

— Ἄρα γε θὰ μοὶ ἀποκρύψῃ ὅ τι τῇ γράφει ἡ γυνὴ αὐτή ;

Ἔ! πόσον, πόσον ἡ Οὐλιβερά ἰδέα ὅτι ἡ ὑπόνοια αὐτῆς δυνατόν νὰ ἦ δίκαια καθίστα αὐτὴν δυστυχῆ, κακοδαίμονα ὅσον ἐν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ τῆς νεαρᾶς ζωῆς τῆς στιγμῆ ! Μετεμελεῖτο ἤδη διὰ πᾶν ὅτι ἔπραξεν ἐσχάτως, διὰ τὸ εἰς Αἴγυπτον ταξειδίον ἐκεῖνο, διὰ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὸν κόσμον, διὰ τὸν γάμον αὐτῆς ! μετεμελεῖτο διότι πολὺ ἠγάπησε τὸν σύζυγόν τῆς, καὶ ἐπεζητεῖ ὡς χάριν παρὰ τοῦ οὐρανοῦ ἐν τῇ πικρῇ ταύτῃ ὥρᾳ αἰθνιδίαν ἀπόψυξιν τοῦ φλογεροῦ αὐτῆς ἔρωτος ! Πλὴν, ἀλλοίμονον ! . . . ὅτε εἶδεν αὐτὸν ὑπὸ τὴν εὐδενδρον σκιαδὰ μειδιῶντα μετ' ἀπαστραπτόντων ὑπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ Φοίδου βλεμμάτων, κατενόησεν ἡ τάλανα ὅτι τὴν στιγμήν ταύτην τὸν ἐλάτρευεν ἡ ψυχὴ τῆς ὑπὲρ ποτε ἄλλοτε ! Ἐκείνους προσεγγίσας, ἐγονυπέτησεν ἐπὶ τοῦ χλοεροῦ ἐδάφους καὶ κατεφίλησε τὴν μαρμαρόλευκον αὐτῆς χεῖρα καὶ τὸν ἀφρώδην καρπὸν, ὅπου ἀνυψουμένη ἢ βραχεῖα χεῖρὶς, κατεδείκνυε γλαφυρὸν σύμπλεγμα ροδοκυάνων φλεβῶν. Τὰ βλέφαρά τῆς ἐκλεισθησαν ἐνπιδόνως καὶ τὸ σῶμα ἐρριγνισεν τὰ χεῖλη τῆς ἀνέωχθησαν αὐτομάτως, ἀλλὰ κατίσχυσεν ἑαυτῆς ἡ γενναία καρδιά καὶ ἔμεινεν ἄφωνος. Ἐμεινεν ἄφωνος διανοομένη ὅτι ἐκεῖνος ὄψεϊε νὰ λαλήσῃ πρῶτος, ἐξαιτούμενος συγγνώμην καὶ λέγων περιδεῶς :

— Συγχώρησόν μοι ! Ἐκείνη μοὶ ἔγραψεν, ἰδοὺ, ἰδοὺ ἡ ἐπιστολὴ τῆς ! Πλὴν τὸ θηρίον, τὸ πεφληνμένον θηρίον, οὐδὲν ἔλεγε κλέπτον τὰς θωπείας ὧν δὲν ἦτο ἄξιον, καταφιλοῦν τὰ τρέμοντα βλέφαρά τῆς καὶ τὰ χεῖλη ὅπου ὑπέφροσε στόνος θλιψέως, ὧν, ὡ αἰσχύνῃ ! ἐξελάμβανεν ὡς ἄφωνον ὁμολογίαν συγκανήσεως τρυφεραῆς ! Ἔ! ἀληθῶς ἐπάσθεν ἀφόρητα μαγύρια ἡ δυστυχὴς !

Προσεπάθησε τότε νὰ σῆρῃ ἐπιτινδείως τὸν ἔνοχον εἰς ἀτραπούς ἐξομολογήσεων, καὶ στενάζουσα τῷ εἶπε διὰ κεκομμένης φωνῆς :

— Ἀγαπητέ ! ἐὰν ποτε ἠπάτας τὴν ταλαιπωρὸν

γυναίκα, ήτις τὰ πάντα εἰς σὲ ἐβυσίασεν, ἔσο βέλαιος ὅτι θ' ἀπέθνησκεν αὐτοστιγμεί.

Ἡ φράσις αὕτη ἦτο σχεδὸν εἰπεῖν κωμικά, οὐδαμοῦ ἐφαρμοζομένη, διότι ἀληθῶς ὁ Ἀλδέρτος πρὸς πᾶν ἄλλο ὠμοίαζεν ἢ πρὸς σύζυγον διανοούμενον ν' ἀπατήσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Μετ' ἐλαφροῦ δὲ γέλωτος ἀσπαζόμενος τὴν Θηρεσίαν ἐπὶ τοῦ μετώπου, ὡς θωπεύει τις παῖδιον λαλοῦν μεγαλοφώνως ἐν τῷ μέσῳ νυκτερινοῦ ὄνειρου τῆ εἶπεν :

— Ἀκουσον ! ἐπιθυμῶ ν' ἀποθάνῃς καθ' ἵν ἡμέραν θά σὲ ἀπατήσω !

— Ὅποιος λόγος ! ἀνέκραξεν ἐκεῖνα δεικνύουσα αὐτῷ καταμίνην ἔδραν πλινθίων αὐτῆς· νομίζεις λοιπὸν ὅτι εἰς μόνος τρόπος ἀπάτης ὑπάρχει ; ὄχι, ὑπάρχουσι μυρίοι διὰ ψυχᾶς ὡς ἡμεῖς. Ὁ χωρικός νομίζει ὅτι τὸ ὠρολόγιόν του βαίνει ὀρθῶς, ἔστω κἂν ὑπολείπεται κατὰ μίαν ὥραν τῆς ἡλιακῆς πορείας· ἀλλ' ὁ πολυπείρος ναυτικός, ὅστις πολλῶν ἀνθρώπων εἶδε πόλεις καὶ ἐγνώρισεν ἦθη, ἐὰν κατὰ δύο μόνον δευτερόλεπτα τὸν ἀπατήσῃ τὸ ὠρολόγιόν του, ἀποφαίνεται ὅτι τῷ ἔκλεψε τὸ ἀντίτιμόν του ὁ ὠρολογοποιός. Δὲν ἔχει οὕτω !

Ὁ Ἀλδέρτος ἀπὸ πολλοῦ εἶχε λησμονήσει τὴν ἄρτι ληθθεῖσαν ἐπιστολὴν ἣτις ἐναπέκειτο ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ μαντεύσῃ ὅτι τὸ ὄξυ οὗς τῆς συζύγου του, οὗς γυναϊκὸς ἐρωτολήπτου, διήκουσεν ἀμυδρῶς τὸν ἐλαφρὸν τοῦ χάρτου τριγμὸν καθ' ἵν στιγμὴν ἐκεῖνος ἔθλιβεν αὐτὴν στοργικῶς ἐν τῇ ἀγκάλῃ. Ὄθεν ἀπῆντησεν ἄνευ οὐδὲ τῆς ἐλαχίστης τάδεως πρὸς προδοτικὴν ὑποκρισίαν.

— Δόξα τῷ Θεῷ ὁ καιρὸς τὸν ταξειδίω μασ παρήλαθε· τί πρὸς ἡμᾶς τὰ ὠρολόγια καὶ τὰ χρονόμετρα ; μήπως δὲν πετᾶσι πολὺ ταχέως αἱ στιγμαὶ καὶ αἱ ὥραι κατὰ τὰς ὁποίας εὐρισκόμεθα εὐδαίμονες ἀνήκοντες εἰς ἀλλήλους, ἐδῶ εἰς τὴν προνομιούχον ταύτην γωνίαν τῆς γῆς ; Ἀγάπη μου ἄς προσπαθίσωμεν νὰ ζῶμεν εὐτυχεῖς χωρὶς νὰ ἐξετάζωμεν λεπτομερῶς τὰ ἄδυντα τῆς ψυχῆς μας !

Οἱ ἐξ ἰδίας πείρας γινώσκται τῶν τοιούτων φαντάζονται βδαιίως πῶς διήλαθε τὴν ἡμέραν ἐκεῖνην ἡ δυστυχῆς νεάνης. Ὁ οὐράνος διεγέλα σαπφειρογάλακος καὶ χρυσονεφῆς, ἐκάστη δὲ πνοὴ τοῦ ὁροσεροῦ ζεφύρου ἐπλήρου τὰ στήθη μυστηριώδους καὶ μάγου τρυφῆς. Ἀπὸ τῆς ὑψηλῆς ἐξώστρας ὅπου ἐκάθητο παρὰ τὴν πλευρὰν ἐκείνου, ὃν ἠγάπα ἀναγινώσκοντος χάριν αὐτῆς μεγαλοφώνως, ὡς πάσαι ποτὲ ἐπὶ τοῦ πλοίου, ὅπερ ἔφερον αὐτοὺς εἰς Λουξώρ, οἱ ὄνειροπόλοι ὀφθαλμοὶ τῆς ἠδύναντο ν' ἀπολαύσων ἐν τῶν μεγαλοπρεπεστάτων πανοραμάτων τῆς γῆς, εὐρῶς πρὸ αὐτῶν ἐξελισόμενον· καὶ ὁμως κατ' αὐτὴν αἱ στιγμαὶ διέρρον εικοσάκις βραδύτερον ἢ ἄλλοτε, ὅταν εὐρίσκετο περιμεμοχλωμένη ἐν τῷ μοναστηρίῳ τῆς λεωφόρου Κλέβερ. Ὡ ! μεθ' ὁποίου ἄλγους ἐπόθει ἦδη τὴν εἰρήνην τῶν μοναχῶν ! ναί, διότι ἀπέναντι τῆς παρούσης ὀδυνηρᾶς ἀγωνίας εἰρήνη ἦτο ἀναμφιδόλως ἡ πάλη ἵν ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη καὶ ὁ πρὸς τὸν ἀνθρώπων ἔρωσ ἤγειραν ἐντὸς τῶν πολυταράχων στυθῶν τῆς Φεῦ ! . . . ἦδη ὁ ἀνήρ ὁ τοδοῦτον ἀγαπηθεῖς εἶχε πλέον ὀριστικῶς ἀποφασίσει νὰ τῆ κρύψῃ τὴν ἐπιστολὴν [ἐκεῖνην, τὴν ἀπεχθῆ ἐπιστολὴν, τὸ κατάρατον μυστήριον !

Δυστυχῆς Θηρεσία ! ἐλθμόνοι ὅτι καὶ αὕτη εἶχεν ἀποκρύψει ἀπὸ τοῦ συζύγου τῆς μυστικὸν παρόμοιον, ἦτοι τὴν τολμυρὰν ἐνέδραν τοῦ φορτουνάτου Κασαρού, καὶ ὅτι γυναῖκες, αἵτινες οὐδέποτε καθ' ὄλην τὴν ζωὴν τῶν εἶχον λησμονήσει μυστικά πολλὰ ἤττον ἀγνά, τῆ ἔσφιπτον τὸν πρῶτον λίθον ἀνηλεοῦς εἰρωνείας !

Ὁ Ἀλδέρτος παρατηρήσας ἐν τούτοις τὴν λυπὴν αὐτῆς, ἠρώτησε τὴν αἰτίαν. Ἐκεῖνη, νομίζουσα ὅτι κατορθοῖ νὰ προσδώσῃ εἰς τὸ βλέμμα καὶ τὴν φωνὴν τῆς τὸνον χαρακτηριστικῆς ψυχρότητος ἀπῆντησε τὰς συνήθεις ἐν τοιαύταις περιστάσεσι λέξεις :

— Δὲν ἔχω τίποτε . . .

Ἀλλ' οἱ σαπφειρομαργιδιοὶ ὀφθαλμοὶ τῆς, ἀπειθεῖς πρὸς τὸν νοῦν, καὶ πρὸς τὴν καρδίαν τούναντιον ὑπήκοοι, πᾶν ἄλλο ἢ ὅ τι ἐκεῖνος τοῖς ἐπέταττεν ἔλεγον, μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἵν ὁ ἄξιός τῶν ποιῶν τοῦ Ἄδου ἀπιστος σύζυγος εὗγεν ἑαυτὸν ἐξαίφνης πρὸ τῶν ἡλιολαμπῶν τοῦ Παραδείσου πυλῶνων.

Ἡ ὑπερβολὴ τῆς καταπίεσεως εἰς ἵν ἡ νεαρὰ γυνὴ ὑπέβαλλεν ἑαυτὴν, ἡ σκληροτάτη, καίπερ ἐκ φανταστικῶν αἰτίων ὀργωμένη βάσανος, ὁ θρήνος ὁ ἐπὶ ὥρας ὀλοκλήρους διέξοδον ἐκρήξεως ἐπιζητῶν ἀλλ' ἐπιμελῶς τούναντιον καταπνιγόμενος, κατεδάμασαν ἐπὶ τέλους τὰ νεῦρα. Καὶ αἰθνηδίως ἡ δυστυχῆς κατέπεδεν ἐπὶ τοῦ ἀνακλίντρου τοῦ θαλάμου αὐτῆς λιπόθυμος, λευκότερα τῶν ἀθρῶν τριχάπτων τῶν περιβαλλόντων τὸν θεσπέσιον αὐτῆς τράχηλον, ἀπευθύνουσα πρὸς τὸν ποθητὸν τῆς καρδίας τῆς τρυφερὰν ἡσείαν διὰ δακρυόεντος βλέμματος, σθεσθέντος αὐτοστιγμεί ὑπὸ τοὺς ξανθοχρῶδους κρουνοὺς τῶν μακρῶν βλεφαρίδων ! Ἐκεῖνος, ἀπονενομημένος ἐκ τρόμου, μικροῦ δεῖν ἔπιπτε παρ' αὐτὴν ἐν ὁμοίᾳ καταστάσει. Ἀλλ' ἐκκλινθὼν ποιούμενος πρὸς ὄλην αὐτοῦ τὴν ἰσχὺν καὶ τὴν γενναϊότητα, ἐξήλωσεν αὐτὴν ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπιδαψιλεύων τρυφερωτάτας περιθάψεις, καὶ καλῶν αὐτὴν ἐξ ὀνόματος διὰ φωνῆς τρυφεροῦς τεθλιμμένης ἥτις καὶ νεκρὸν ἐκ τοῦ τάφου νὰ ἐγείρῃ θὰ ἠδύνατο. Ἀλλ' ἡ Θηρεσία ἔζη, χάρις τῷ Θεῷ ! . . . ἔζη, καὶ ἠνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ ἀνεγνώρισε τὸν Ἀλδέρτον, περιέβαλε δὲ διὰ τῶν βραχιόνων τὸν λαιμὸν αὐτοῦ μεθ' ὀρμῆς ἐμπαθοῦς, ὡσεὶ ἐπεθύμει νὰ τὸν ἀποπνίξῃ. Εἶτα ἐλάθη εἰς δάκρυα ἀπέναντι αὐτοῦ οἰμώζουσα καὶ ὀλοαύζουσα ὡς τὸ δυστυχέστατον τῶν ἀνθρωπίνων πλάσμάτων.

Ἐπὶ στιγμὴν ἐσίγησε πρὸς τὴν ἄφωνον ἐρώτησιν, ἵν ἐκεῖνος τῆ ἀπέτεινε διὰ τοῦ βλέμματος· ἀλλὰ κατανικῶσα τέλος τὸ ἄλγος, ὑποτάσσουσα τὴν αἰσχύνην ἥτις ἔφραττε τὰ ὄχρα τῆς χεῖλης εἰς τὴν φρίκην, τὴν ὁποίαν τῆ ἐνέπνεεν ἡ ἱεροδούλος κωμῳδία, ἵν ἔμελλε νὰ παίξῃ μετ' ὀλίγον δεχομένη καὶ ἀποδίδουσα ὑποκριτικὸς ἀσπασμούς, ἐν ᾧ τὴν καρδίαν αὐτῆς ἐπλήρου δηλητήριον αἶσθημα, ἔπαυσε κλαίουσα, καὶ σφίγγουσα ἔτι μάλλον τὸν σύζυγόν τῆς, περιεῖθ ἔτι ἐπὶ τῆ ἀνεξηγήτῳ ἀπογοιτεῦσει ἵν ἐνεῖχεν ἡ νευρολογικὴ κρίσις, τῷ εἶπε μετὰ στεναγμοῦ :

— Σοὶ ἔγραψεν ἐκεῖνη ! . . . διατί μοὶ τὸ κρύπτεις ; . . .

Ὁ νεαρὸς ἀνήρ δὲν ἐνόησε κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τίνι λα-

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

*H

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΡΩΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

ΚΓ'.

Ἐν και μόνον ἀρρεπὲς μέρος δύναται νὰ διαταρᾶν τὴν πρὸς τὸ καλὸν σύμφωνον ἐνεργεῖαν πολλῶν. Τὸ ἀντικείμενον ὅμως δὲν ἀποβαίνει τοῦτου ἕνεκα δύσμορφον. Καὶ ἡ ἀσχημία ἀπαιτεῖ διάφορα εὐάμοστα μέρη, ἅτινα ἐπίσης δέον διὰ μιᾶς νὰ δυνάμεθα νὰ ἐπιθεωρήσωμεν, ἵνα αἰσθανθῶμεν τὸ ἐναντίον ἐκείνου, ὅπερ τὸ καλὸν ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ αἰσθανώμεθα.

Κατὰ τοῦτο ἄρα καὶ ἡ ἀσχημία ὡς πρὸς τὴν οὐσίαν αὐτῆς δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς πρότυπον τῆ ποιήσει· καὶ ὅμως ὁ Ὅμηρος παρέστησε τὴν ἐσχάτην ἀσχημίαν ἐν τῷ Θεοδίτῃ καὶ διὲν κατὰ τὰ ἀλλήλους προσκείμενα μέρη αὐτῆς. Διὰ τὸ δ' ἐπετρέπη αὐτῷ ἐν τῇ ἀσχημίᾳ ἐκεῖνο, ὅπερ οὗτος ἐν τῷ καλῷ τοσοῦτον φρονίμως εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν ἀπηγόρευσε; Δὲν ἐμποδίζεται ἄρα γε ἡ ἐνεργεῖα τῆς ἀσχημίας διὰ τῆς ἐν σερῷ ἀπαριθμήσεως τῶν στοιχείων αὐτῆς τοσοῦτον, ὅσον ματαιοῦται ἡ ἐνεργεῖα τοῦ καλοῦ διὰ τῆς ὁμοίας ἀπαριθμήσεως τῶν στοιχείων αὐτοῦ;

Βεβαίως· ἀλλ' ἀκριβῶς ἐν τούτῳ ἔγκειται καὶ ἡ δικαιολογία τοῦ Ὀμήρου. Ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἡ ἀσχημία ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἐξεικονίσει καθίσταται ὀλιγώτερον ἀπεχθὲς φαινόμενον σωματικῶν ἀτελειῶν καὶ οἰονεὶ παύεται τῆς ἐνεργείας αὐτῆς ὡς ἀσχημίας, τούτου ἕνεκα, λέγω, καθίσταται τῷ τεχνίτῃ χρησιμοποίησιμος καὶ ὅ,τι οὗτος δι' ἑαυτὸν δὲν δύναται νὰ μεταχειρισθῇ, μεταχειρίζεται ὡς συστατικὸν ἵνα παραγάγῃ καὶ ἐπιρρώσῃ μικτὰ τινα αἰσθήματα, δι' ὧν ἐλλείψῃ καθαροὺς εὐχαρίστων αἰσθημάτων ὕψιζει νὰ διασκεδάσῃ ἡμᾶς.

Τὰ μικτὰ ταῦτα αἰσθήματα εἶδι, τὸ γελοῖον καὶ τὸ τρομερόν.

Ὁ Ὅμηρος παρίστανει τὸν Θεοδίτην δύσμορφον, ἵνα καταστήσῃ αὐτὸν γελοῖον. Δὲν ἀποβαίνει ὅμως γελοῖος ὡς ἐκ τῆς ἀπλῆς αὐτοῦ δυσμορφίας· διότι δυσμορφία ἐστὶν ἀτέλεια, πρὸς τὸ γελοῖον δὲ ἀπαιτεῖται ἀντιθετικὴ τελειότητων πρὸς ἐλαττωματικότητας.¹ Αὕτη εἶναι ἡ ἐρμηνεία τοῦ ἐμοῦ φίλου, εἰς ἣν ἐπεθύμουν νὰ προσθέσω ὅτι ἡ ἀντιθετικὴ αὕτη δὲν ἀπαιτεῖται νὰ ἦναι λίαν ζωηρὰν καὶ ὀξεῖαν, ὅτι αἱ ἀντιθετικαί, ἵνα ἐξακολουθήσωμεν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ζωγράφων, δέον τοιοῦτου νὰ ᾖσιν εἶδους ὥστε νὰ συγχωνεύωνται ἐν ἀλληλίαις. Ὁ σοφὸς καὶ δίκαιος Αἰσώπος δὲν καθίσταται γελοῖος διὰ τοῦ ὅτι ἀπεδόθη αὐτῷ ἡ τοῦ Θεοδίτου ἀσχημία. Ἦτο ἀνόητον ὅλως εἶδος προσωπικῆς δυσμορφίας τὸ νὰ ἀποδοθῇ τὸ γελοῖον τῶν διδακτικῶν αὐτοῦ μύθων διὰ μέσου τῆς

ἀσχημίας καὶ εἰς τὸ ἴδιον αὐτοῦ πρόσωπον. Διότι κακῶς ἐσχηματισμένον σῶμα καὶ ὠραία ψυχὴ φαίνονται ὡς ἔλαιον καὶ ὄξος, ἅτινα, καὶ ὅταν τις καλῶς ἀναμίξῃ, μένωσιν οὐχ' ἥττον τῇ γεύσει πάντοτε κερωρισμένα. Οὐδόλως διεγείρουσι καὶ τρίτον τι αἰσθημα· τὸ σῶμα προξενεῖ δυσἀρεσκείαν, ἡ ψυχὴ εὐἀρεσκείαν· ἕκαστον τῶν μερῶν ἐκδηλοῖ τὴν ἰδιάζουσαν αὐτῷ ιδιότητα. Μόνον ὅταν τὸ κακῶς ἐσχηματισμένον σῶμα συγχρόνως ἐλαττωματικὸν καὶ ἀσθενὲς ἦναι, μόνον ὅταν τοῦτο τὴν ψυχὴν ἐν ταῖς ἐνεργείαις αὐτῆς ἐμποδίσῃ ὅταν γίνηται πηγὴ ἐπιζημιῶν προλήψεων κατ' αὐτῆς, τότε συναναμίγνυνται δυσἀρεσκεία μετ' εὐἀρεσκείας· ἀλλὰ τὸ ἐκ τούτου πηγάζον νέον φαινόμενον δὲν εἶναι γέλωσ, ἀλλὰ συμπάθεια· καὶ τὸ ἀντικείμενον δὲν εἶναι γέλωσ, ἀλλὰ συμπάθεια· καὶ τὸ ἀντικείμενον ταύτης, ὅπερ ἄλλως τε μεγάλως θὰ ἐξετίμα τις, καθίσταται ἐνδιαφέρον. Ὁ ἀτελής καὶ ἐλαττωματικὸς τὸ σῶμα Πόπ μείζον τὸ ἐνδιαφέρον παρὰ τοῖς φίλοις αὐτοῦ θὰ διήγειρε ἢ ὁ καλλίμορφος καὶ ὑγιὴς Βιχερλέν τοῖς ἑαυτοῦ φίλοις. — Ὅσον ὀλίγον ὅμως ὁ Θεοδίτης καθίσταται γελοῖος διὰ τῆς ἀπλῆς ἀσχημίας, ἐπίσης τόσον ὀλίγον θὰ ἐγίνετο καὶ ἀνευ ταύτης. Ἡ ἀσχημία, ἡ συμφωνία τῆς ἀσχημίας ταύτης μετὰ τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ, ἡ ἀντιθετικὴ ἀμφοτέρων τούτων πρὸς τὴν ιδέαν, ἣν οὗτος περὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σπουδαιότητος τρέφει, ἡ ἀβλαβὴς καὶ αὐτὸν μόνον ταπεινοῦσα ἐνεργεῖα τῆς πονηρᾶς αὐτοῦ ἀδολεσχίας, πάντα ταῦτα δέον νὰ συνεργάζωνται πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ἡ τελευταία περίπτωσις ὅμως εἶναι τὸ οὐφθαρτικόν, ὅπερ ὁ Ἀριστοτέλης ἀνυπερβέτως ἀπαιτεῖ παρὰ τῷ γελοῖῳ, ἀπαραλλάκτως ὡς καὶ ὁ ἐμὸς φίλος ἀναγκαῖον ὅρον καθίστανει τὸ ὅτι ἡ ἀντιθετικὴ ἐκείνη δὲν πρέπει νὰ ἦναι σπουδαία, οὐδὲ λίαν ἐνδιαφέρουσα. Διότι, ἂν παραδεχώμεθα ἀπλῶς ὅτι ἡ ὑπ' αὐτοῦ κακόβουλος ταπεινώσις τοῦ Ἀγαμέμνονος πολλὰ ἐστοίχισε τῷ Θεοδίτῃ, ὅτι δέον νὰ πληρῶσῃ ταύτην οὐχὶ διὰ ζεύγους δύο αἰμασδότων οἰδημάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς ζωῆς, πάραυτα ἠθέλωμεν παύσει νὰ καταγελοῦται αὐτοῦ. Διότι ὁ βδελυρὸς οὗτος ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἡ ἄνθρωπος, οὐ ἡ ἐξαφάνισις πάντοτε ὡς μείζον παρίστανται ἡμῖν κακὸν ἢ πάντα τὰ ἐλαττώματα αὐτοῦ καὶ αἱ κακίαι. Ἴνα μάθωμεν τοῦτο ἀναγνώσωμεν τὸ τέλος αὐτοῦ παρὰ τῷ Κοίντῳ Καλάβῳ (Quintus Calaber). Ὁ Ἀχιλλεὺς λυπεῖται ὅτι ἐφόνευσεν τὴν Πενθεσίλειαν· ἡ ὠραϊότης ἐν τῷ αἵματι αὐτῆς, τοσοῦτον ἀνδρείως χυθέντος, ἀπαιτεῖ τὸ σέβας καὶ τὴν συμπάθειαν τῶν ἠρώων, σέβας δὲ καὶ συμπάθεια ἀποβαίνουσιν ἀγάπην. Ἀλλ' ὁ φιλοκατήγορος Θεοδίτης καθίστανει αὐτῷ τὴν ἀγάπην κακούργημα. Ἐξεγείρεται κατὰ τῆς ἡδυπαθείας, ἥτις καὶ τὸν ἀνδρειότατον ἄνθρωπον εἰς ἀσυνέτους πράξεις ἀποπλανᾷ.

— — — ἢτ' ἄφρονα φῶτα τίθησι

Καὶ πινυτὸν περ' ἐόντα — — —

Ὁ Ἀχιλλεὺς ὀργίζεται καί, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ τι, κτυπᾷ αὐτὸν τόσον τραχέως μεταξὺ παρεῖς καὶ ὠτός, ὥστε οἱ τε ὀδόντες καὶ τὸ αἷμα καὶ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ διὰ μιᾶς ἐκ τοῦ λαιμοῦ αὐτοῦ ἐιχύνονται. Ἄγαν σκληρόν! Ὁ εὐερέθιστος καὶ φονικὸς Ἀχιλλεὺς μοῖ γίνεται μισητότερος ἢ ὁ πανοῦργος καὶ γογγύζων

*) Ἴδε ἀριθ. 25, σελ. 493—495.

1) Philos. Schriften des Hrn Moses Mendelssohn I. II, S. 23.

1) Περὶ Ποιητικῆς Κεφ. Ε'.

Θεοδίτης· ἢ τῆς χαρᾶς φωνή, ἦν οἱ Ἕλληνες ἐπὶ τῆς πράξεως ταύτης ἐγείρουσι, προσβάλλει με· πλησιάζω τῷ Διομίδῃ, ὅστις ἦδη κινεῖ τὸ ξίφος ἵνα ἐκδικηθῆ ἔν τῷ φονεῖ τὸν συγγενῆ αὐτοῦ, διότι αἰσθάνομαι ὅτι ὁ Θεοδίτης ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐμὸς τυγχάνει συγγενής. Ὑποθέσωμεν ὅμως ὅτι οἱ διερευνητοὶ τοῦ Θεοδίτου ἀπέληξαν εἰς ἀπειθαρχίαν, ὅτι ὁ ἐξανιστάς λαὸς ἐπέβη πράγματι τῶν πλοίων καὶ ἐγκατέλιπε προδοτικῶς τοὺς ἰδίους ἀρχηγούς, ὅτι οἱ ἀρχιστράτηγοι ἐπεσαν ἐνταῦθα εἰς τὰς χεῖρας ἐκδικητικῶν ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἐκεῖ θεία δίκη ἐπέφερε καταστροφὴν ἐπὶ στόλου καὶ λαοῦ· πῶς θὰ ἐφαίνετο τότε ἡμῖν ἡ ἀσχημία τοῦ Θεοδίτου; Ἐὰν ἀβλαβῆς ἀσχημία δύναται νὰ καταστῆ γελοία, τότε βλαβερὰ ἀσχημία εἶναι πάντοτε τρομερά. Τοῦτο ἀδυνατῶ κάλλιον νὰ σαφηνίσω ἢ διὰ δύο ἐξαιρέτων χωρίων τοῦ Σαιξπήρου. Ἐδμόνδος, ὁ νόθος τοῦ κόμπτος τοῦ Γκλόστερ, παρὰ τῷ βασιλεῖ Λιάρ οὐδόλως εἶναι ἐλάσσων κακοῦργος ἢ ὁ Ριχάρδος, ὁ δοῦξ τοῦ Γκλόστερ, ὅστις διὰ τῶν βδελυροτάτων πράξεων ἐξωμάλιζε τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν, ἣν κατέλαβεν ὑπὸ τὸ ὄνομα Ριχάρδος ὁ τρίτος. Πῶς ὅμως συμβαίνει ὥστε ὁ πρῶτος νὰ μὴ διεγερῆ ποδῶς τοσαύτην ἤρτικν καὶ ἐκπληξιν, ὅσων ὁ τελευταῖος; Ὅταν ἀκούω τοῦ νόθου λέγοντος.

Thou, Nature, art my Goddess, to thy Law

My services are bound;

. Why Bastard? wherefore base?

When my dimensions are as well compact

My mind as gen'rous and my shape as true

As honest Madam's issue? etc.¹

ἀκούω διαβόλου, ἀλλὰ καθορῶ αὐτὸν ὑπὸ μορφῆν ἀγγέλου τοῦ φωτός. Ὅταν ὅμως ἀκούω τοῦ κόμπτος τοῦ Γκλόστερ, λέγοντος:

1) King Lear, Act. I. Sc. VI.

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Σήμερον, 1ῃ Μαΐου πάντες ἄγομεν τὴν ἑορτὴν τῶν ἀνθίων καὶ πάντες καὶ πᾶσαι σπεύδουσιν εἰς τὰς ἐξοχάς, ὅπως χαιρετίσωσι τὴ ἔαρ, ἀναπνεύσωσι μυρθόλον ἀέρα, ἀποσπᾶσωσιν ἄνθη, στεφθεῶσιν ἢ στέψωσι δι' αὐτῶν τοὺς προσφιλεῖς ἢ τὰς προσφιλεῖς. Τὴν γλωσσαν τῶν ἀνθίων, περὶ ἧς τοσαῦτα ἐν ταῖς τελευταῖαις ταύταις ἡμέραις ἐγράφησαν ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἐξ ἧς παραδοξότατα ἐξηγήθησαν συμπεράσματα, δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ ἐκθιάσωμεν, ἀναμφιβόλως ὅμως χαιρετίζομεν τὰ ἄνθη ὡς σύμβολα ἀθωότητος, ἀλλὰ καὶ ὡς σημεῖα τοῦ ἔρωτος χρησιμεύοντα. Εἶνε ὥραία ἡ ἑορτὴ αὕτη εἰς τοὺς ἀγρούς, εἰς τὰς ἐξοχάς. ἐν μέσῳ τῶν δένδρων καὶ τῶν καταστολιστῶν πεδιάδων, ἔνθα βλέπει τις παρθένους πτιλόεσαν περιβεβλημέναις ἀμύρσι καὶ οἰνεῖ ἵπταμέναις ἐναμιλλῶς πρὸς τὰς χρυσαλίδας ἵνα δρέψωσιν ἄνθη, ἄνθη αὐτὰι ροδόπλαστοι, Ψάλλουσιν ἐκεῖνα, συνοδεύομεναι ὑπὸ τοῦ κελαοδήματος

But I, that am not shap'd for sportive Tricks,
Nor made to court am'rous looking-glass,
I that am rudely stamp'd, and want Love's Majesty,
To strut before a wanton ambling Nymph;

And therefore since I cannot prove a Lover
To entertain these fair well-spoken days
I am determin'd, to prove a Villaine!¹

ὦ, τότε ἀκούω διαβόλου καὶ βλέπω διάβολον ὑπὸ μορφῆν, ἦν μόνος ὁ διάβολος ἠδύνατο νὰ ἔχη.

ΚΔ'.

Οὕτως ὁ ποιητὴς χρῆσιμοποιεῖ τὴν ἀσχημίαν τῶν μορφῶν. Ὅποια χρῆσις ὅμως ταύτης ἐπιτρέπεται τῷ ζωγράφῳ;

Ἡ ζωγραφικὴ ὡς μυητικὴ ἰκανότης δύναται νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἀσχημίαν· ἡ ζωγραφικὴ ὅμως αἰ ὥραία τέχνη δὲν θέλει νὰ ἐκφράσῃ αὐτήν. Καὶ ὡς τῇ πρώτῃ μὲν ἀνίκουσιν αὐτῇ πάντα τὰ ὁρατὰ ἀντικείμενα· ὑπὸ τὴν τελευταίαν αὐτῆς ιδιότητα ὅμως προσκολλᾶται ἐκείνοις μόνον τοῖς ὁρατοῖς ἀντικειμένοις, ἅτινα διεγείρουσιν εὐάρεστα αἰσθήματα.

Μήπως ὅμως καὶ τὰ δυσάρεστα αἰσθήματα δὲν ὑποπίπτουσιν εἰς τὴν μίμνησιν; οὐχὶ πάντα. Ἀγχινοὺς περὶ τὴν τέχνην κριτικῆς² παρετήρησεν ἦδη τοῦτο ἐν τῇ ἀνδία: «Αἱ παραστάσεις», λέγει, «τοῦ θόδου, τῆς λύπης, τοῦ τρόμου, τῆς συμπαθείας κτλ. ἀνδῖαν μόνον δύναται νὰ διεγείρωσιν, ἐφ' ὅσον ὡς πραγματικὸν θεωροῦμεν τὸ κακόν. Διὰ τῆς ἀναμνήσεως λοιπὸν ὅτι αὐταὶ τεχνικὴν ἀποτελοῦσιν ἀπάντην, εἰς εὐάρεστα μετατρέπονται αἰσθήματα. Ἡ δυσ-

1) The life and dath of Richard III Act. I. Sc. I.

2) Briefe, die neueste Literatur betreffend. Th. V. S. 102.

τῶν πτηνῶν, ἐπὶ τῶν δένδρων ἐκεῖνα, ἐπὶ τῆς γλῶσσης αὐταί. Ἡ φύσις ὅλη γελᾷ καὶ οἰνεῖ εὐθυμῶσα φαίνεται.

Κατὰ καθήκον ἀναγράφωμεν ἐνταῦθα, ὅτι τῇ παρελεύσει δευτέρῃ, λήξαντος τοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν καὶ δικτάκας προέδρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου Κωνσταντίνου Σ. Καλλιᾶδου πέθους, ἀνέγνωμεν ἐν τῇ τακτικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου, κατὰ τὸ ἀπὸ 19 μαρτίου φήμισμα τοῦ προεδρείου, τὴν βιογραφίαν τοῦ ἀνδρός. Ἐν τῇ συντάξει τῆς βιογραφίας ταύτης ἐν νῷ εἶχομεν ὅτι οὐδαμῶς προῦκειτο περὶ ἐπικηδείου ἢ ἐπιταφίου λόγου, ἀλλὰ περὶ βιογραφίας καθαρῶς ἀπὸ βήματος φιλολογικῆ ἀναγνωσθησομένης. Τούτου ἕνεκα ἐπειράθημεν ν' ἀνατάμομεν τὸν βίον τοῦ ἐγκωμιστοῦ τῆς Ὑπατίας εἰς ὅλα αὐτοῦ τὰ μέρη καὶ ἕνα ἕκαστον χωρὶς ἐπὶ τὸ κριτικώτερον νὰ ἐξετάσωμεν. Τὸ ἔργον ἡμῶν ὑπῆρξε δυσχερές, διότι δυσχερῆς ἦν ἡ συλλογὴ τῶν πληροφοριῶν· εἶδε ν' ἀνατρέξωμεν εἰς βιβλία καὶ πρακτικὰ πρὸς ὅσον ἔνεστιν ἀκρίβεστεραν συγχρότησιν τῶν ἡμετέρων σημειώσεων. Εἰς ὅσα ἐγράψαμεν σκιαγραφοῦντες τὴν μακαρίτην Κωνσταντίνου Καλλιᾶδην ἐν προτέρῳ φύλλῳ, ἐπιπροστίθετα καὶ αὐθις ὅτι ὁ θάνατος αὐτοῦ εἶνε σπουδαιοτάτη ἀπώλεια τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἔθνει καὶ ἰδίᾳ τῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ. Αἱ

ἀρεστος ὅμως ἐντύπωσις τῆς ἀνδρίας ἐπέρχεται δυνάμει τοῦ τῆς φαντασίας νόμου διὰ τῆς ἀπλῆς παραστάσεως ἐν τῇ ψυχῇ, κἂν ἔτι τὸ ἀντικείμενον ὡς πραγματικὸν θεωρῆται ἢ μὴ. Εἰς τὴν λοιπὸν ὠφέλει τῇ θλιβεῖσθαι καρδίᾳ, ὅταν ἡ μιμητικὴ τέχνη τοσοῦτον ἔτι προδίδεται; ἡ δυσαρέσκεια αὐτῆς δὲν προήλθεν ἐκ τῆς ὑποθέσεως ὅτι τὸ κακὸν εἶναι πραγματικὸν ἀλλ' ἐκ τῆς ἀπλῆς φαντασίας αὐτοῦ, ἥτις καὶ πράγματι ὑφίσταται. Τὰ αἰσθήματα τῆς ἀνδρίας εἰδὼν ἄρα ἀείποτε φυσικὰ καὶ οὐδέποτε ἀπομιμήσεις ».

Ταῦτὸ ἐπικρατεῖ καὶ ἐν τῇ ἀσχημίᾳ τῶν μορφῶν. Ἡ ἀσχημία αὕτη προσβάλλει τὸ ἡμέτερον πρόσωπον, ἀντιτάσσεται εἰς τὴν ἡμέτεραν ὑπὸ τὴν ἐποψὴν τῆς τάξεως καὶ ἁρμονίας καλαισθησίου καὶ διεγείρει βδελυγμαίαν ἀσχετόσιν πρὸς τὴν πραγματικὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀντικειμένου, ἐφ' οὗ παρατηροῦμεν αὐτήν. Τὸν Θεοδίτην οὔτε ἐν τῇ φύσει οὔτε δι' εἰκόνας δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν· ἂν δὲ ἦδῃ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ ὀλιγώτερον δυσαρεστῆ, τοῦτο συμβαίνει οὐχὶ διότι ἡ ἀσχημία τῆς μορφῆς αὐτοῦ παύει τοῦ νὰ ἦναι ἀσχημία ἐν τῇ μιμήσει, ἀλλὰ διότι κεκτῆμεθα τὴν ἰκανότητα νὰ ἀποσπώμεθα ἀπὸ τῆς ἀσχημίας ταύτης καὶ ἀπλῶς ἐκ τῆς τέχνης τοῦ ζωγράφου νὰ τερπώμεθα. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ εὐχαρίστησις διακόπτεται κατὰ πᾶσαν στιγμὴν, ὅσκις ἀναλογιζόμεθα, ὁπόσον κακὴ χρῆσις τῆς τέχνης ἐγενέτο· σπανίως δὲ θὰ συμβῆ ὥστε ἡ σκέψις αὕτη νὰ μὴ συνεπάγεται καὶ τὴν ὑποτίμησιν τοῦ καλλιτέχνου.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἄλλην ἀποδίδωσιν αἰτίαν εἰς τὸ διατῆ ἀντικείμενα, ἅτινα ἐν τῇ φύσει μετ' ἀντιπαθείας θεώμεθα, διεγείρουσιν εὐχαρίστησιν καὶ ἐν τῇ πιστοτάτῃ ἔτι ἐξεικονίδει· αὕτη εἶναι ἡ γενικὴ περιέργεια τοῦ ἀνθρώπου. Χαίρομεν εἴτε ὅταν ἐκ τῆς ἐξεικονί-

1) Περὶ Ποιητ. κερ. Δ'.

γραμμὰ αὐτὰ ἔστωσαν καὶ εἰς μνημόσυνον ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τεσσαρακοθημέρου ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός.

Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη!

*
* *

Ἐν Ἀθήναις ἑορτάσθη κατ' αὐτὰς ἡ δεκαετηρίς τῆς ἐμμέτρον σπουδαίας ἐφημερίδος, τῆς γραφομένης ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Σουρῆ, Ῥωμηοῦ, δι' ἄλλων τε καὶ διὰ πανηγυρικοῦ τεύχους τῆς Ἑστίας, οὗτινος, σημειωτέον ὁ χάρτης ἥμισυ πανηγυρικὸς εἶνε. Εἰς τὸ τεῦχος τοῦτο ἔσπευσαν ἰκανοὶ γνωστοὶ συγγραφεῖς ἢ λογογράφοι καὶ οὐκ ὀλίγοι ἄγνωστοι, τοῖς πολλοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς ἐξέμνησιν τοῦ συντελεσθέντος γεγονότος. Τὸ τεῦχος τοῦτο ἔχομεν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν εἶνε λέσκωμα, εἰς ὃ ὡς ἐν Πανθέῳ εἰσῆλθον τινὲς οὐχὶ ὅπως τὴν ἀθανασίαν ἄλλου ἀναγνωρίσωσιν, ἀλλὰ μᾶλλον ὅπως τῆς ἐκείνου ἐπιτύχωσι. Λυπηρὴν ἀληθῶς ἐστὶ τὰ πλεῖστα τῶν γραφέντων εἶνε ἀκατανόητα, εἰ μὴ ἀνόητα. Φαίνεται ἐν πολλοῖς στεφύρας πνεύματος· ἡ χάρις καὶ σπινθηροβόλος εὐφορία σπανίζει λίαν. Τὸ ἀληθέστερον ἀπόφθεγμα ἐν τῷ τεύχει καθ' ἡμᾶς εἶνε ἐκεῖνο, ὅπερ λέγει ὅτι « ὁ ποιητὴς τοῦ Ῥωμηοῦ εἶνε τὸ γνησιώτερον φιλολογικὸν προῖον τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος· καὶ ἡ σημε-

δεως δυνάμεθα νὰ μάθωμεν τί ἕκαστον τυγχάνει, εἴτε ὅταν ἐκ ταύτης δυνάμεθα νὰ συμπεραίνωμεν τί τοῦτο ἢ ἐκεῖνο παρίστησι. Καὶ ἐκ τούτου ὅμως οὐδὲν ἐξάγεται ὑπὲρ τῆς ἀσχημίας ἐν τῇ μιμήσει. Ἡ εὐχαρίστησις, ἥτις πηγάζει ἐκ τῆς ἰκανοποιήσεως τῆς ἡμετέρας περιέργειας, εἶναι στιγμιαία, εἰς τὸ ἀντικείμενον δὲ, ἐν ᾧ ἰκανοποιεῖται, τυχαία μόνον· τούναντιον ἡ δυσαρέσκεια, ἥτις τὴν θεὰν τῆς ἀσχημίας παρακολουθεῖ, εἶναι σταθερά, οὐσιώδης δὲ ὡς πρὸς τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ ταύτην διεγείρει. Πῶς εἶναι λοιπὸν δυνατόν ἢ πρῶτον νὰ ἰσοσταθμίζηται πρὸς τὴν δευτέραν; πολλῶ ὀλιγώτερον ἔτι δύναται ἡ μικρὰ εὐρεστος ἐνασχόλησις, ἢν ἐμποιεῖ ἡμῖν ἡ τῆς ὁμοιότητος παρατήρησις, νὰ κατανικήσῃ τὴν δυσαρεστον ἐπενέργειαν τῆς ἀσχημίας. Ὅσῳ ἀκριβέστερον συγκρίνω τὴν ἀσχημίαν κατ' ἀπομίμησιν εἰκόνα πρὸς τὸ ἄσχημον πρωτότυπον, τόσῳ περισσότερον ἐκτίθειμαι εἰς τὴν ἐπενέργειαν ταύτην, εἰς τρόπον ὥστε ἢ ἐκ τῆς παραβολῆς εὐχαρίστησις πάραυτα ἐξαφανίζεται, οὐδενὸς ἄλλου ὑπολειπομένου μοι πλὴν τῆς ἀντιθέτου ἐντύπωσεως τῆς δεδιπλασιασμένης ἀσχημίας.

Ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους παρεχομένων παραδειγμάτων φαίνεται ὅτι καὶ οὗτος δὲν ἠθέλε νὰ συγκαταλέξῃ τὴν ἀσχημίαν τῶν μορφῶν εἰς τὰ δυσαρεστούνητα ἀντικείμενα, ἅτινα εὐαρεστοῦσιν ἐν τῇ μιμήσει. Τὰ παραδείγματα ταῦτα εἰσὶν ἀρπακτικὰ θηρία καὶ νεκρὰ σώματα. Τὰ ἀρπακτικὰ θηρία διεγείρουσιν τὸν ἄνθρωπον, κἂν ἔτι μὴ ὦσιν ἄσχημα· ἐκεῖνο δὲ τὸ ὅσοιον διὰ τῆς μιμήσεως εἰς εὐαρεστον μετατρέπεται αἰσθημα εἶναι ὁ τρόμος οὗτος καὶ οὐχὶ ἡ ἀσχημία αὐτῶν. Ταῦτὸ συμβαίνει καὶ μετὰ τῶν νεκρῶν· ἐκεῖνο, τὸ ὅσοιον τὸν ἐν τῇ φύσει νεκρὸν ἀπεχθὲς ἡμῖν ἀντικείμενον καθίστησιν, εἶναι τὸ αὐστηρότερον αἰσθημα τῆς συμπαθείας, ἡ φρικώδης ἀνάμνησις τῆς ἰδίας ἡμῶν ἐκμηδενίδεως· ἐν τῇ ἀπομιμήσει ὅμως ἡ συμ-

ρινῇ Ἑλλάς οὔτε νὰ γεννήσῃ οὔτε νὰ θαυμάσῃ ἠμποροῦσε ἄλλον ποιητὴν ἀπὸ τὸν ποιητὴν τοῦ Ῥωμηοῦ ».

Ἡ ἐορτὴ τῆς δεκαετηρίδος τοῦ Ῥωμηοῦ καὶ δικαία καὶ ἐπιτυχὴς εἶνε καὶ ἐπὶ ταύτῃ συγαίρομεν καὶ ἡμεῖς τῶ κ. Σουρῆ, ἀλλ' ἐπὶ ταύτῃ ἐπίσης παρατηροῦμεν ὅτι πολλὰ δεκαετηρίδες πνευματικῆς ἐργασίας συντόνου καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν καθόλου τοῦ ἔθνους ἀνάπλασιν συμβαλοῦσαι παρῆλθον ἀπαράτηρητοι· πολλοὶ ἄνδρες, ἀγωνισάμενοι καὶ ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐπιστημονικῆς δόξης τοῦ ἔθνους, παρορῶνται. Νομίζομεν ὅτι ὡς δίκαιον ἦν νὰ ἐορτάζωνται καὶ ἄλλα πνευματικὰ γεγονότα, ἂν μὴ μετὰ τῆς αὐτῆς υπερβολῆς, μετὰ τῆς ἐμπροσθεύσεως ὅμως σοβαρότητος. Ἐσμὲν θαυμασταὶ τοῦ Ῥωμηοῦ, ἀλλ' ἀπέχωμεν πολλὴ νὰ θεωρήσωμεν, ὡς τινες προσέθεσαν νὰ πράξωσιν, αὐτὸν ἀποτελοῦντα σημεῖον ἐν τῇ καθόλου Φιλολογίᾳ, ὡς οἱ δαιμόνιοι τοῦ Ἀμλέτου καὶ τοῦ Φάουστου ποιηταί. Πᾶσι μέτρον ἄριστον, ἔλεγον οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Τὸ ρητὸν τοῦτο, ἐνθυμούμενοι, οὐ μόνον τὸν προσήκοντα σεβασμὸν ἐκείνοις ἀποδεικνύομεν, ἀλλὰ καὶ καθιστῶμεν αὐτοὺς καὶ ἐν τούτῳ ἄξιους ἐυγνωσῆσθαι ὡς παρέχοντας ἡμῖν τὸ εὐεργετικὸν τοῦτο ρῆμα.

Κατ' αὐτὰς ἀπέβισαν εἰς ἡλικίαν ἐτῶν ἐνεργήοντα ὁ ἄμερι-

πάθεια ἐκείνη ἀπόλλυσι διὰ τῆς περὶ τῆς ἀπάτης πεποιοήσεως τὸ δικτικόν· προσθήκη δὲ κολακευτικῶν περιπτώσεων δύναται εἶτε καθ' ὀλοκληρίαν ἡμᾶς νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ὀλεθρίας ταύτης ἀναμνήσεως, εἶτε τοσοῦτον ἀναποσπάστως μετ' αὐτῆς νὰ συνενωθῆ, ὥστε πιστεύομεν ὅτι καθορώμεν ἐν αὐτῇ εὐχάριστόν τι μᾶλλον ἢ φοβερόν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ ἀσχημία τῶν μορφῶν δὲν δύναται καθ' ἑαυτὴν ν' ἀποτελέσῃ κατάκρισιν τῆς ζωγραφικῆς ὡς ὠραίας τέχνης, ἔνεκα τοῦ ὅτι ἡ ἐντύπωσις ἦν διεγείρει εἶναι μὲν δυσάρεστος, οὐχὶ ὅμως ἐκ τοῦ εἶδους ἐκείνου τῶν δυσάρεστων ἐντυπώσεων, αἵτινες διὰ τῆς μιμήσεως εἰς εὐάρεστα μετατρέπονται, ἴδωμεν ἂν δύναται νὰ ἦναι ἐπωφελεῖς ταύτη τε καὶ τῇ ποιήσει ὡς συστατικὸν στοιχεῖον πρὸς ἐπιρροῶσιν ἄλλων αἰσθημάτων.

Δύναται ἡ ζωγραφικὴ πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ γελοίου καὶ φοβεροῦ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀσχημούς μορφάς;

Δὲν θὰ τολμήσω ν' ἀπαντήσω ἀμέσως ἀποφατικῶς εἰς τοῦτο. Ἄναντίρρητον ὅτι ἡ ἀβλαβὴς ἀσχημία καὶ ἐν τῇ ζωγραφικῇ δύναται ν' ἀποδῇ γελοία, ὅταν ἰδίᾳ συνδέεται μετ' αὐτῆς προσποίησις καὶ ἐξωτερικοῦ παραστήματος. Ἐπίσης ἀναμφίβολον τυγχάνει ὅτι ἡ ἐπιβλαβὴς ἀσχημία διεγείρει τρόμον, ὀντρόπον ἐν τῇ φύσει οὕτω καὶ ἐν τῇ εἰκόνι καὶ ὅτι τὸ γελοῖον ἐκεῖνο καὶ τὸ φοβερόν τοῦτο, ἅτινα καθ' ἑαυτὰ μικτὰ ἀποτελοῦσιν αἰσθήματα, ἐπιτυγχάνουσι διὰ τῆς ἀπομιμήσεως νέου βαθμοῦ θελγίτρου καὶ εὐχαριστήσεως.

Ὁφείλω ὅμως νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ὅτι παρὰ ταῦτα ἡ ζωγραφικὴ δὲν εὐρίσκειται ἐνταῦθα καθ' ὀλοκληρίαν ἐν τῇ αὐτῇ καὶ ἡ ποιήσις περιπτώσει. Ὡς παρετήρησα, ἐν τῇ ποιήσει ἡ ἀσχημία τῆς μορφῆς καθ' ὀλοκληρίαν σχεδὸν ἀπόλλυσι τὴν ἀντίθετον ἐντύπωσιν διὰ τῆς μετατροπῆς τῶν συνυπαρχόντων τμημάτων αὐτῆς εἰς συνεπάλληλα· ἐκ τῆς ἐ-

πόψεως δὲ ταύτης παύει, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ νὰ ἦναι ἀσχημία καὶ τοῦτου ἔνεκα δύναται τόσῳ στενωτέρου νὰ συνδεθῆ μεθ' ἑτέρων φαινομένων ὅπως παραγάγῃ νέαν ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν. Ἐν τῇ ζωγραφικῇ τούτων ἡ ἀσχημία κέκταιται ἐπὶ ταύτῃ πάσας αὐτῆς τὰς δυνάμεις καὶ δὲν ἐπενεργεῖ πολλῶ ἀσθενέστερον ἢ ὅσον ἐν τῇ φύσει αὐτῇ συμβαίνει. Κατὰ συνέπειαν ἡ ἀβλαβὴς ἀσχημία δὲν δύναται προθύλως νὰ παραμείνῃ ἐπὶ μακρὸν γελοία· ἡ δυσάρεστος ἐντύπωσις αἶρει τὴν νίκην, ἐκεῖνο δὲ ὅπερ γελοῖον ἦν κατὰ τὰς πρώτας στιγμὰς ἀποβαίνει κατόπιν ἀπλῶς βδελυκτόν. Ταῦτο συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν βλαβερὰν ἀσχημίαν· τὸ φοβερόν εξαφανίζεται βαθμιαίως καὶ τὸ δύσμορφον μόνον ἀναλλοιώτως ὑπολείπεται.

Τούτων λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν ὁ κόμης Κάυλος πληρόστατα εἶχε δίκαιον νὰ παραλίπῃ τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Θεοδώρου ἐκ τῆς σειρᾶς τῶν ὁμηρικῶν αὐτοῦ εἰκόνων. Ἀλλὰ δικαιοῦται τις ἄραγε τοῦτου ἔνεκα νὰ εὐχρηθῆ καὶ τὴν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Ὁμήρου ἀπάλειψιν αὐτοῦ; Δυσάρεστον ὅτι σοφὸς ὀρθῆς ἄλλως καὶ λεπτῆς καλαισθησίας τοιαῦτα φρονεῖ. Ἐπιφυλάσσομαι ὅμως ἀλλαχοῦ εὐρύτερον περὶ τοῦτου νὰ ἐκφρασθῶ.

ΚΕ'.

Καὶ ἡ δευτέρα διαφορὰ, ἦν ὁ προμνησθεὶς περὶ τὴν τέχνην κριτικῆς εὐρίσκει μεταξὺ τῆς ἀπιδίας καὶ ἄλλων δυσάρεστων παθῶν τῆς ψυχῆς, ἐκδηλοῦται ἐν τῇ ἀλεχθείᾳ, ἦν διεγείρει ἐν ἡμῖν ἡ ἀσχημία τῶν μορφῶν.

«Ἄλλα, λέγει,² δυσάρεστα πάθη δύναται ὄν τρόπον ἐν τῇ μιμῆσει καὶ ἐν τῇ φύσει αὐτῇ νὰ κολακεύ-

1) Klotzii Epistolae Homericae p. 33 et seq.

2) Ἀστ. σ. 103.

κανὸς νομομαθῆς Δαβὶδ Δῶδλεϋ Φήλδ, ὁ ἀμερικανὸς Ἰουστινιανὸς ὡς ἀποκαλεῖται ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τοῦ Νέου Κόσμου. Ἡ πολιτικὴ καὶ ποινικὴ Δικονομία ἡ ἐν Ἀμερικῇ τε καὶ Ἀγγλίᾳ ἐν χρήσει εἰς αὐτὸν ὀφείλεται. Γενικώτερον ἔδρασαν οὗτος, αὐτὸς πρῶτος προτείνων τὴν διεθνή δικαιοσύνην πρὸς ἐπίλυσιν τῶν μεταξὺ τῶν ἔθνων ἀναμφισβήτητων διαφορῶν καὶ συντελέσας εἰς τὴν ἵδρυσιν τοῦ Διεθνoῦς Συνεδρίου τῆς Εἰρήνης, ὃ πρῶτος πρόεδρος ἐγένετο.

*
* *

Ὡς ἐγράψαμεν ἐν τῇ προτέρᾳ ἡμῶν διαλέξει ἐξετελέσθη ἐν τῷ ἐν Παρισίοις Théâtre d'application ὁ ὕμνος εἰς τὸν Ἀπόλλωνα, προαχθείσης διαλέξεως ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Reinach. Κόσμος προσῆλθε πολὺς, ἐν ᾧ οὐκ ὀλίγοι ἐπίσημοι. Ἡ ἐπιτυχία ὑπῆρξε πλήρης, ἐφ' ᾧ καὶ ἐπαναληφθήσεται κατὰ γενικὴν ἀναζήτησιν.

Προκειμένου δὲ περὶ τοῦ ὕμνου τούτου ὡς παράδοξον ἀναγράφομεν ὅτι τὸ ἐν Παρισίοις ἐκδιδόμενον *Monde Artiste*, παρέχον εἰδήσιν καθ' ἣν ἐν Ἀλλῃ, ἐν τῷ οἴκῳ, ἐν ᾧ τῇ 23 φεβρ. 1685 ἐγενήθη ὁ G. C. Hændel, εὐρέθη τὸ μικρὸν μουσικὸν ὄργανον, δι' ὃ ὁ μέγας μουσικὸς ἐποιήσατο τὰς πρώτας αὐτοῦ σπουδὰς, καὶ ὅτι Ἀγγλὸς τις ἀμέσως προσήνεγκε πρὸς ἀγορὰν αὐτοῦ 75

χιλ. φράγκων, ἀναμνησθεῖται τοῦ ὕμνου τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἐν Ἀθήναις ἐκτελέσεως αὐτοῦ καὶ ἐπιπροσθήσει: «Καὶ αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες βεβαιοῦσιν ἡμᾶς ὅτι ἡ ἐκτέλεσις ἀπέδειξε τὴν μεγαλοπρεπῆ χαρακτῆρα τοῦ ὕμνου τούτου, ὅστις χρονολογεῖται «ἀπὸ τῶν χρόνων καθ' ὅσους οἱ Ἕλληνες ἐλάτρευον τὸν Ἀπόλλωνα».

Ἐπάρχουσι διασκεδαστικώτεροι ἔτι ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Ἀλλῃ».

Ἡ εἰρωνικὴ αὕτη κατακλείει τῆς εἰδήσεως τοῦ *Monde Artiste* εἶνε ἀνταξία τῆς ἐλαφρότητος, ἥτις διακρίνει τὸ περιοδικὸν τοῦτο σύγγραμμα.

*
* *

Καθὰ ἀγγέλλεται τῇ αὔριον καταφθάνει ἐνταῦθα ὁ περιβόητος ἰδρυτὴς τοῦ ἐλευθέρου θεάτρου (*Théâtre libre*) ἐν Παρισίοις κ. Antoine, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ θιάσου αὐτοῦ. Ἐπιφυλακασόμεθα εἰδικῶς νὰ διηγήσωμεν περὶ τοῦ θεάτρου τῇ ἐπομένῃ ἐβδομάδι.

ωδι συχνάκις τὴν καρδίαν, ὡς μὴδέποτε διεγείροντα καθαρὰν ἀπέχθειαν, ἀλλὰ συναμιγνύντα πάντοτε τὴν πικρίαν αὐτῶν μετὰ τέρψεως. Ὁ ἡμέτερος φόβος σπανίως ἀποστερεῖται πᾶσαν ἐλπίδα, ὁ τρόμος ζωογονεῖ πάσας ἡμῶν τὰς δυνάμεις πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ κινδύνου, ἡ ὀργὴ συνδέεται μετὰ τοῦ πόθου τῆς ἐκδικήσεως, ἡ θλίψις μετὰ τῆς εὐφροσύνης ἀναπολήσεως τῆς προηγουμένης εὐδαιμονίας· ἡ δὲ συμπάθεια εἶναι ἀδιάσπαστος ἐκ τῶν ἀπαλῶν αἰσθημάτων τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς εὐνοίας. Ἡ ψυχὴ κέκταιται τὴν ἐλευθερίαν νὰ συντάσσῃται νῦν μὲν μετὰ τοῦ εὐχαρίστου, νῦν δὲ μετὰ τοῦ ἀντιθέτου τμήματος πάθους τινὸς καὶ νὰ δημιουργῇ ἐαυτῇ κράμα ἡδονῆς καὶ ἀπεχθείας, ὅπερ θελκτικώτερον τυγχάνει τῆς ἄγνωτέρας τέρψεως. Πρὸς πολλαπλῶν τούτου παρατήρησιν ἐλαχίστην ἀπαιτεῖται προσοχὴ εἰς ἐαυτὴν ταύτην· ἄλλως πόθεν ἄρα θὰ προήρχετο ὅτι ὁ παρωργισμένος τὴν ὀργὴν αὐτοῦ, ὁ δὲ τεθλιμμένος τὴν ἰδίαν ἀθυρίαν προσημῆ παθῶν τῶν εὐφροσύνων ὑποδείξω, δι' ὧν ἐπιδιώκεται ἡ καθυστάσις αὐτοῦ; Ὁλως διάφορον ὅμως συμβαίνει προκειμένου περὶ τῆς ἀνδρίας καὶ τῶν ταύτη συγγενῶν αἰσθημάτων. Ἡ ψυχὴ δὲν ἀναγνωρίζει ἐν αὐτῇ οἰανδήποτε καταφανῆ ἀνάμειξιν τέρψεως. Ἡ δυσαρδέσκεια εἶναι ἡ κυριεύουσα· τούτου δ' ἔνεκεν οὐδὲν εἶδος καταστάσεως εἴτε ἐν τῇ φύσει εἴτε ἐν τῇ ἀπομιμῆσει δύναται τις νὰ σκεθῆ, καθ' ἣν ἡ καρδία νὰ μὴ ἀπετρέπετο μετ' ἀποστροφῆς τῶν παραστάσεων τούτων ».

Ἐπισημειώθη δὲ ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸς ὁ περὶ τὴν τέχνην κριτὴς ἡ ἀναγνωρίζει καὶ ἄλλα συγγενῆ τῇ ἀνδρίᾳ αἰσθημάτων, ἅτινα ἐπίσης οὐδὲν ἄλλο ἢ ἀνδρίαν προξενούσι, ποῖον δύναται νὰ ἦναι ἐγγύτερον συγγενὲς τῇ ἀνδρίᾳ ἢ τὸ αἶσθημα τῆς ἀσχημίας ἐν ταῖς μορφαῖς. Καὶ τοῦτο ἀπαντᾷ ἐν τῇ φύσει ἄνευ τῆς ἐλαχίστης μετὰ τῆς τέρψεως ἀναμίξεως· ἐπειδὴ δὲ τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐπ' ἐλάχιστον ἐπίσης καὶ διὰ τῆς μιμῆσεως ἀποβαίνει ἰκανὸν τέρψεως, οὐδεμίαν καὶ τούτου κατάστασιν δύναται τις νὰ σκεθῆ, καθ' ἣν ἡ καρδία νὰ μὴ ἀπετρέπετο μετ' ἀποστροφῆς ἐκ τῆς ἀναπολήσεως αὐτοῦ.

Ἡ ἀποστροφὴ δ' αὕτη, ἂν ἄλλως μεθ' ἰκανῆς τῆς προσοχῆς ἐξετάσω τὸ αἶσθημα μου, ἀπορέει καθ' ὁλοκλήριαν ἐκ τῆς φύσεως τῆς ἀνδρίας. Τὸ αἶσθημα, ὅπερ παρακολουθεῖ τὴν ἀσχημίαν τῆς μορφῆς, εἶναι ἀνδρία, ἀλλ' ἐν μικροτέρῳ μόνον βαθμῷ. Τοῦτο ἀντιστρατεύεται πράγματι πρὸς ἄλλην παρατήρησιν τοῦ περὶ τὴν τέχνην κριτοῦ, καθ' ἣν πιστεύει ὅτι μόνον αἱ σκοτεινότεραι τῶν αἰσθημάτων, ἢ γεῦσις, ἢ ὄσφρησις, ἢ ἀφῆ εἶναι ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν ἀνδρίαν. «Αἱ μὲν δύο πρῶται», λέγει, «δι' ὑπερμέτρου γλυκύτητος, ἢ δὲ τελευταία δ' ὑπερβολικῆς ἀπαλότητος τῶν σωμάτων, ἅτινα δὲν ἀνθίστανται ἐπαρκῶς εἰς τὴν τῶν ἰνῶν ἐπαφῆν. Τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἀποβαίνουσιν εἴτα καὶ εἰς τὴν ὄψιν ἀφόρητα, ἀλλ' ἄπλως διὰ τῆς τῶν ἰδεῶν κοινωνίας, δι' ἧς ἀναμνηστικῶς τῆς ἀποστροφῆς, ἢν προκαλοῦσιν εἰς τὴν γεῦσιν, τὴν ὄσφρησιν καὶ τὴν ἀφῆν. Διότι, κυρίως εἰπεῖν, διὰ τὴν ὄψιν οὐδὲν ὑπάρχει ἀντικείμενον ἀνδρίας». Μοὶ φαίνεται ὅμως ὅτι δυνάμεθα ἐν γένει νὰ ἀπαριθμήσωμεν τοιαῦτα. Σημεῖον ἐρυθρώσεως ἐν τῷ προσώπῳ, σχισμὰς ἐν τῷ ἀνωτέρῳ χεῖλει, πεπλατυσμένη ρίς μετὰ

προεχόντων ρωθῶνων, τελεία ἔλλειψις ὀφθῶνων, ταῦτα εἶσιν ἀσχημιαί, μὴ προσκρούουσαι εἴτε κατὰ τῆς γεύσεως, εἴτε κατὰ τῆς ἀφῆς.

Ἐν τούτοις βέβαιόν ἐστίν ὅτι κατ' αὐτὰ αἰσθανόμεθ' αὐτὰ, ὅπερ πολλῶ ἐγγύτερον πλησιάζει τῇ ἀνδρίᾳ ἢ ἐκεῖνο, ὅπερ διεγείρουσι παρ' ἡμῶν ἄλλαι ἀσχημιαί τοῦ σώματος, ὡς κεκυρτωμένος ποῦς, ἢ κυφότης· ὅσα ἀπαλοτέρα εἶναι ἢ ἰδιοσυγκρασία, τόσῳ περισσότερον αἰσθανόμεθα τὰς ἐν τῷ σώματι κινήσεις, αἵτινες προηγούνται τοῦ ἔμετου· αἱ κινήσεις ὅμως αὐταὶ ἀμέσως πάλιν ἐξαφανίζονται, δυσχερῶς ἀποβαίνοντος δυνατοῦ τοῦ πραγματικοῦ ἔμετου· τὸ αἷτιον τούτου ἀναζητητέον ἐν γένει ἐν τῷ ἐξῆς, ὅτι αἱ κινήσεις αὐταὶ ἀποτελοῦσιν ἀντικείμενα τῆς ὄψεως, ἥτις ἐν αὐτοῖς καὶ μετ' αὐτῶν δύναται παρατηρεῖται πλῆθος πραγματικοτήτων, διὰ τῆς εὐχαρίστου ἐκδηλώσεως τῶν ὁμοίων ἢ δυσάρεστος ἐκείνη τοσοῦτον ἐξασθενεῖ καὶ σκοτίζεται, ὥστε ἀδυνατεῖ νὰ ἐξασκίσει κατὰδὸλον ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σώματος. Τούναντιον αἱ σκοτεινὰ αἰσθητικὰ, ἢ γεῦσις ἢ ὄσφρησις καὶ ἢ ἀφῆ, δὲν δύναται νὰ παρατηρήσῃ τοιαύτας πραγματικότητας, ὡς θιγομένης ὑπὸ τινος δυσάρεστου· τὸ δυσάρεστον ἐπενεργεῖ κατὰ συνέπειαν μόνον καὶ ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ἰσχύϊ, δὲν δύναται δὲ ἄλλ' ἢ καὶ ἐν τῷ σώματι αὐτῷ ὑπὸ σφοδρότερου κλονισμοῦ νὰ παρακολουθῆται.

Ἄλλως τὸ ἀνδρὸς ἐπενεργεῖ ἐν τῇ ἀπομιμῆσει πληρέστατα ὡς καὶ ἡ ἀσχημία. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δυσάρεστος αὐτοῦ ἐπενέργεια εἶναι σφοδρότερα, πολλῶ ὀλιγώτερον ἢ ἡ ἀσχημία δύναται καθ' ἑαυτὸ τὸ ἀνδρὸς ν' ἀποβῆ ἀντικείμενον εἴτε τῆς ποιήσεως εἴτε τῆς ζωγραφικῆς. Μόνον δὲ ἐπειδὴ καὶ διὰ τῆς διὰ λόγου ἐκφράσεως μεγάλως ἀπαλύνεται, ἐτόλμησα νὰ βεβαιώσω ὅτι ὁ ποιητὴς ἀνδρὸς τινὰ χαρακτηριστικὰ δύναται τοῦλάχιστον νὰ χρησιμοποιῇ ὡς συστατικὰ τῶν αὐτῶν μικτῶν αἰσθημάτων, ἅτινα διὰ τῆς ἀσχημίας τοσοῦτον ἐπιτυχῶς ἐνισχύει.

(Ἀκολουθεῖ).

ΘΑΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

ΟΙ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΣΕΙΣΜΟΙ

Ἐπιστημονικὰ περὶ αὐτῶν γινώμα.

Παρατιθέμεθα ὧδε δύο τηλεγραφήματα δι' ὧν ὁ καθηγητὴς κ. Μητσόπουλος, οὗτινος ὄραϊαν περὶ σεισμῶν πραγματείαν ἐδημοσίευσάμεν ἐν τῷ προτέρῳ τῆς «Νεολόγου Ἐβδομαδιαίας Ἐπιθεωρήσεως», τόμῳ, καὶ ὁ κ. Παπαβασιλείου ἐκφράζουσι ἑκάτερος τὴν γνώμην αὐτῶν περὶ τῶν ἄρτι γενομένων ἐν Ἐλλάδι σεισμῶν, τῶν τοσαύτας ἐπενεργόντων καταστροφῆς, συγκινούσας πᾶσαν καρδίαν.

Ὁ κ. Μητσόπουλος ἐπτελεγράφησεν :

Ἄταλάντη, 22 ἀπριλίου. — Σήμερον ἐπανεκάμψα ἐκ τῶν χωρίων Μαρτίνου, Μελισσίνης καὶ Προσκυνῆ, ὧν ἡ κατὰ

στροφή τελεία, διότι ἐκ θεμελίων κατεκρημνίσθησαν. Ἐκ τῶν διαφόρων φαινομένων, ἅτινα ἐπὶ τῶν τόπων τούτων παρατήρησα, κατεδείχθη ὅτι τὸ ἐπίκεντρον τοῦ σεισμοῦ δὲν κεῖται ἐπὶ τῆς Μαλεσίνης, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐνόμισα, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπὶ τόπου ἔρευαν παράκειται ταύτῃ, ἥτοι τὸ ἐπίκεντρον κεῖται ἐν αὐτῇ τῇ θαλάσσῃ μεταξὺ τοῦ ὄρους Ἀετολύμι καὶ τοῦ Κανδύλιου, οὗτινος ἡ ἀπόκορημος κατασκευὴ καταδεικνύει τὴν ὑπαρξίν τοῦ μεγάλου ρήγματος, ὅπερ ἐχώρισε τὴν στερεὴν Ἑλλάδα τῆς Εὐβοίας, εἰς ἐποχὴν, ὅτε εἰσέτι δὲν εἶχεν ἐπὶ τοῦ προσώπου τῆς γῆς ἐμφανισθῆ ὁ ἄνθρωπος. Καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω ὅτι φόβος καταποντισμοῦ τῆς χώρας ταύτης δὲν ὑπάρχει. Ἡ Ἑλλάς ὅπως δυνήθη καὶ λάβῃ τὸν γεωγραφικὸν αὐτῆς διαμελισμὸν καὶ καταστῆ τοσοῦτον πολὺπλοκος καὶ εὐλίμενος, ὅπεστι ἐν τῇ παρελεύσει μακρῶν αἰῶνων ἐξάρσεις καὶ καθιζήσεις πλείστας καὶ ποικίλας. Τὰ γεωλογικὰ ὅμως ταῦτα φαινόμενα λαμβάνουσι χώραν τόσον βραδέως, ὥστε οὐδὲν αἰσθάνεται ἡ συζῶσα δημιουργία. Ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀναδύουσι ἡπειροὶ καὶ ὄρη ὕψιστα, διαθιβρώσκονται ὑπὸ τῶν ὀμβρίων ὑδάτων σειραὶ ὄρεων καὶ γίνονται ἐρείπια καὶ στερεὰ μεταβάλλονται εἰς βυθὸν θαλάσσης, ὡς μετεβλήθη ἡ Ἑλληνοασιατικὴ Ἡπειρος, ἣτις ποτὲ συνέδεε τὴν Ἑλλάδα μετὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς λεΐψαν καὶ εἶνε αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου. Αἱ ἀλλοιώσεις ὅμως αὗται τῆς γῆς ἐπιφανείας γίνονται τοσοῦτον βραδέως, ὥστε ἡ ἀνθρωπότης οὐδὲν ἀντιλαμβάνεται· ἐπομένως οἷον μόνον ἡ Ἀταλάντη, ἀλλὰ καὶ σύμπασα ἡ Στερεὰ θὰ πάθῃ σὺν τῷ χρόνῳ καθιζήσιν καὶ καταστροφῆν, ἀλλ' ὡς ἀποδεικνύει ἡ γεωλογία ἑκατομμύρια ἔτη χωρίζουσι ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ζήτημα εἶνε ἂν θὰ ὑπάρχῃ ἐνόργανος δημιουργία. Ἡ Ἑλλάς ἐσείετο, σείεται καὶ θὰ σείεται, διότι διαρκῶς ἐν αὐτῇ γεννῶνται ὄρη καὶ κόλποι καὶ λιμένες, βραδύτατα ὅμως, δὲν πιστεύω δὲ ὅτι καταποντισμοὶ ἀκαριαῖοι ὡς οἱ τῆς Ἑλίκης καὶ τῶν Βουρῶν δύνανται νὰ γείνωσιν, ἂν καὶ προκινεῖται σεισμῶν δὲν ὑπάρχουσιν. Ἡ ἀνθρωπότης δύναται ν' ἀποφεύγῃ τὰς ἐκ τῶν σεισμῶν καταστροφὰς ἐκλέγουσα ἕδρα φως δυσκόλως σειόμενον καὶ στερεὸν καὶ οἰκοδομησὰ οἴκους ἀντέχοντας εἰς βιαίους τοῦ ἐδάφους κραδασμούς. Τοῦτο πρέπει νὰ γείνη διὰ πᾶσαν τῆς Ἑλλάδος εὐσειστον χώραν, ὅπως ἀποφύγωμεν εἰς τὸ μέλλον καταστροφὰς περιουσιῶν καὶ φόνους ἀνθρώπων.

Μητῶπουλος.

Ἄφ' ἑτέρου ὁ κ. Παπαβασιλείου ἐτηλεγράφησεν :

Ἀταλάντη 22 ἀπριλίου. — Ἐπειδὴ εἰς τὰς ἐφημερίδας ἀνέγων διαφόρους καὶ ἀντιθέτους πληροφορίας κατὰ πῶσον δίσταμα ἢ συμφωνῶν πρὸς τὴν ἐκφρασθεῖσαν γνώμην περὶ προσερχοῦς καταποντισμοῦ, ἀναγκάζομαι νὰ ἐπανέλθω σαφέστερον ἐπὶ τῆς ἐξενεχθείσης γνώμης μου, ἐρμηνεύων τὰς λέξεις «ἀπώτερον» καὶ «ἀπώτατον» μέλλον.

Ἐπαναλαμβάνω, ὅτι θεωρῶ τὸ ρήγμα ὡς τεκτονικόν, δηλαδὴ ὡς συνδέομενον πρὸς τὴν περαιτέρω εὐρύνειν τοῦ Εὐβοικοῦ κόλπου. Φρονῶ δηλαδὴ, ὅτι κατὰ μῆκος τοῦ ρήγματος τούτου θὰ ὑποστῇ καθιζήσιν ἅπαν τὸ βορειοανατολικὸν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅσον περιλαμβάνεται ἐντὸς αὐτοῦ. Τοῦτο ἐπαναλαμβάνω, ὅτι συμβῆ εἰς ἀπώτατον μέλλον, δηλαδὴ μετὰ παρέλευσιν ἑκατοντάδων χιλιᾶδων καὶ ἑκατομμυρίων ἐτῶν, οὐχὶ δὲ καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἑκατοντάδων ἢ ὀλίγων χιλιᾶδων ἐτῶν, καθόσον τὰ τοιοῦτου εἶδους γεωλογικὰ φαινόμενα, αἱ τοιαῦται ἐπὶ μεγάλης ἐκτάσεως καθιζήσεις λαμβάνουσι χώραν τόσον βραδέως καὶ ἀνεπαίσθητως, ὥστε τὸ ἕδαφος δύναται νὰ καθιζήσῃ ἀνὰ ἕνα κίονα κατὰ ποσοστὰ μόνον τοῦ μέτρου, ὡς περὶ τούτου ἔρχομεν ψηλαφῆτον παράδειγμα τὴν Σκανδιναβίαν, ἣτις συνιζάνει ὡσαύτως

ἐπὶ μεγίστης ἐκτάσεως ἀνὰ τρίτον τοῦ μέτρου κατὰ ἕνα αἰῶνα, τὴν Γροιλανδίαν κτλ.

Ἐπαναλαμβάνω νὰ εἶπω, ὅτι τὸ πεδῖον τῆς Ἀταλάντης, ἕκ τε τῆς γεωλογικῆς φύσεως καὶ τοῦ γβημαλοῦ αὐτοῦ θὰ ὑποστῇ καθιζήσιν ἐνωρίτερον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ οὐχὶ σήμερον ἢ αὔριον, ἀλλὰ μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἑκατοντάδων ἢ χιλιᾶδων ἐτῶν καὶ τοῦτο οὐχὶ ἀποτόμως καὶ διὰ μιᾶς, ὡσεὶ διὰ καταποντισμοῦ, ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαίσθητως.

Τὴν ἐπιστημονικὴν μου ταύτην γνώμην στηρίζω ἐπὶ τοῦ ἐξῆς γεγονότος : ὅτι αἱ τοιοῦτου εἶδους γεωλογικαὶ μεταβολαί, δηλαδὴ αἱ καθιζήσεις συνεπεῖα τεκτονικῶν ρηγμάτων, λαμβάνουσι χώραν οὕτως ἀνεπαίσθητως, ὥστε δὲν ἀντιλαμβάνομεθα αὐτάς, ὡς περιλαμβάνουσας ἑκατομμύρια ἐτῶν. Το τοιοῦτο τὸ γνωρίζομεν ἀσφαλῶς ἐκ τῆς γεωλογίας. Ἐπαναλαμβάνω ὡσαύτως, ὅτι αἱ περαιτέρω σεισμικαὶ δονήσεις δυνατὸν νὰ ἐπενέγκωσι καὶ ἕτεραν τινὰ σεισμικὴν περίοδον, τὴν κατὰ τινα ποσοστὰ τοῦ μέτρου ἢ καίτοι πλέον καθιζήσιν τοῦ πεδίου τῆς Ἀταλάντης, ἀλλ' οὐχὶ τὸν καταποντισμὸν αὐτοῦ.

Κατὰ ταῦτα πέπεισμαι, ὅτι τὸ φαινόμενον τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ρήγματος εἶνε ἑναρξίς σχηματισμοῦ νέου ὄρους τῆς Ἑλλάδος, κατὰ μῆκος τοῦ ρήγματος τούτου, ὁμοίου περίπου πρὸς τὸ ὄρος Κανδύλια τῆς Εὐβοίας, ὅπερ διήκει παραλλήλως πρὸς αὐτὸ καὶ ὅπερ ἐσχηματίσθη ὡσαύτως συνεπεῖα μεγίστου ρήγματος κατὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὄρους. Κατὰ μῆκος δὲ τοῦ ρήγματος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τὸ ἀποτελοῦν σήμερον τὸν Εὐβοικὸν κόλπον. Ὁ τοιοῦτος σχηματισμὸς συνέβη, ἀνευ τῆς ἐλαχίστης ἀμφιβολίας, πρὸ πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιᾶδων ἐτῶν, ἴσως δὲ καὶ πολλῶν ἑκατομμυρίων εἰς ἀπομεμακρυσμένην τινὰ γεωλογικὴν ἐποχὴν, ἣν ἡμεῖς οἱ γεωλογοῦντες καλοῦμεν τριτογενῆ. Ἐξηκολούθησε δὲ τελούμενος ὁ σχηματισμὸς τοῦ ὄρους Κανδύλια, κατὰ μῆκος τοῦ ρήγματος τούτου, διὰ τῆς καθιζήσεως τοῦ μέρους τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅπερ ἀποτελεῖ σήμερον τὸν Εὐβοικὸν κόλπον. Ὁ σχηματισμὸς δὲ τοῦ ὄρους Κανδύλια συνέβη, ἀνευ ἀμφιβολίας, ἡρέμα καὶ κατὰ μικρόν, τῇ παρελεύσει μακροτάτων αἰῶνων καὶ οὐχὶ διὰ μιᾶς καὶ ὡσεὶ διὰ καταποντισμοῦ.

Ὅθεν, κατ' ἐμέ, οὐδὲν κίνδυνον καταποντισμοῦ ὑφιστάμεθα, παριστάμεθα δ' ἀπλοῦ μέρτους γεωλογικῶν μεταβολῶν τῶν ὄρεων, συνήθων εἰς τὸ ὅμμα τοῦ γεωλόγου, ἀλλὰ τὰς ὅσας ὁ πολὺς κόσμος διαφόρους ἀντιλαμβάνεται. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶνε νέα, νεωτάτη τὴν γεωλογικὴν ἡλικίαν. Τὰ ὄρη αὐτῆς δὲν ἀριθμοῦσιν ἡλικίαν ἢ ὀλίγων τινῶν ἑκατομμυρίων ἐτῶν. Συνεπῶς ἡ Ἑλλάς εὐρίσκεται εἰσέτι ἐν τῇ ἀναπτύξει αὐτῆς, τοῦθ' ὅπερ μαρτυροῦσι τρανώτατα τὰ πολυπληθῆ αὐτῆς σεισμικὰ κέντρα.

Ὁ λαὸς φοβεῖται διὰ τὴν αὔριον τὴν ὑπὸ τοῦ Φάλμπ προερχομένην σεισμόν. Θὰ παρκαστῆ ἴσως ἀνάγκη ἕνεκα τοῦ λόγου τούτου νὰ παραμείνω εἰσέτι ἐπὶ μίαν ἡμέραν ἐνταῦθα, ὅπως ἐνηρρῶνῶ αὐτὸν διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς ἐδῶ ἐμμονῆς μου καὶ νὰ τοὺς δείξω, ὅτι αἱ προρρήσεις τῶν σεισμῶν εἶνε καθαρὸι μῦθοι. Τῶ ὄντι, οὐ μόνον δὲν δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν σεισμόν τινα, ἀλλὰ πιθανῶς οὐδέποτε ἡ ἐπιστήμη θέλει δυνηθῆ νὰ κατορθώσῃ τοῦτο. Ἄν σεισμὸς ἐπέλθῃ αὔριον, βεβαίως θὰ εἶνε ὅπως τυχεῖος καὶ θὰ ἀφείληται εἰς ἀπλήν σύμπτωσιν. Οἱ σειμοὶ ἐδῶ κατέστησαν ἀριότατοι καὶ ἀσθενέστατοι, οἱ κάτοικοι δ' εἶνε ἥσυχοι.

Παπαβασιλείου.

Συντάκτικος δὲ τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένου «Ἀστέως», ἐν Ἀταλάντῃ διατρίβων, ἐπωφελῆθεις τῆς παρουσίας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τῶν κ. κ. Μητσόπουλου, Παπαβασιλείου καὶ Σκουφίου ἔλαβε μεθ' ἐκάστου συνέντευξιν, ἧς τὸ πόρισμα συνοπτικῶς ἔχει οὕτω :

Ἐπὶ σκηνῇ παρὰ τὴν πλατεῖαν ἔσυνα, βιαζόμενον ν' ἀπέλθῃ ἐντέθεν, τὸν καθηγητὴν κ. Μητσόπουλον, ὅστις εὐγενῶς καὶ προθύμως ἀπήντησεν εἰς τὰ ἐρωτήματά μου.

Ποῖαν γνώμην ἐσχηματίσατε, ἐρωτῶ, ἐκ τῆς παρατηρήσεώς σας περὶ τῶν συνεπειῶν τοῦ γενομένου ρήγματος ;

— Δὲν μοῦ φαίνεται δὲ δικαιολογημένος ὁ φόβος τῆς συνιζήσεως. Τὸ ὑπὲρ τὴν Ἀταλάντην ρήγμα δὲν εἶναι τεκτονικῆς φύσεως, ὅποτε καὶ πάλιν ἄμεσος κίνδυνος δὲν θὰ ὑφίστατο. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, ὁ ἀποχωρισμὸς θὰ ἰδύνατο νὰ ἐπενέγκῃ συνιζήσιν, ἀλλ' εἰς ἀπώτατον μέλλον, μετὰ μυριάδας αἰώνων, ἀπροσδιόριστων ἐπιστημονικῶς. Διὰ τῆς συνιζήσεως, ἧς θὰ ἐπύργετο θαλάσσωσις τοῦ μέρους, εὐρυνόμενου οὕτω τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, ἧς θὰ ἀπετελεῖτο ἰδιαίτερα νῆσος. Ἀλλ' αὐτὸ εἶνε ζήτημα ἀνυπολογίστου χρόνου ἐπαναλέγω. Τὸ ἐπελθὼν ὑπὲρ τὴν Ἀταλάντην ρήγμα εἶνε ἀποτέλεσμα διολισθήσεως τοῦ ἐδάφους, καὶ ἐπικλινούσας σχηματισθέντος ἐκ τεχνικῆς ἐπιχωματώσεως, ἧς ἰδύνατο νὰ διαρραγῇ καὶ ἄνευ σεισμοῦ.

Ἐπι κίνδυνος θαλασσωσεως δὲν ὑπάρχει ἀποδεικνύει καὶ ἡ πεδιάς τοῦ χαμηλοτέρου ἐδάφους, ἐφ' ἧς οὐδὲν ρήγμα ὑπάρχει. Ἐννοεῖται δι' αὐτοῦ δὲν ὑποστηρίζω τὸν ἀνασυνωρισμὸν τῆς Ἀταλάντης, καθόσον δι' αὐτῆς διέρχονται ρήγματα, ἅπερ ἐξολισθαίνοντα θὰ προκαλέσουν κατακρημνίσεις τῶν τυχόν οικοδομησμένων οἰκιῶν.

— Τὸ τηλεγραφηθὲν περὶ αἰσθητῆς ὑποχωρήσεως τοῦ ἐδάφους εἰς στιγμὴν σεισμοῦ πῶς τὸ ἐξηγεῖτε ;

— Φυσικώτατα. Οἱ σεισμικοὶ κυματισμοὶ τοιοῦτον αἰσθημα προσένοῦν κυμαινόμενου τοῦ ἐδάφους.

— Ἀλλ' ὑποστηρίζουν, ὅτι τὸ ρήγμα ἔχει βάθος χιλιομέτρων ;

— Δὲν φαίνεται ἀκριβές. Τὸ μεγαλύτερον βάθος τοῦ ρήγματος, ὅπερ εἶρον εἰς τὴν Βρῦσιν Παζάρι ὑπελόγησα οὐχὶ ὑπέριον τῶν 13 μέτρων. Παρέχεται δὲ ἐκεῖ αἰσθητὴ καὶ ἐπιστημονικῶς ἀκατάριστος ἀπόδειξις ἐκ τοῦ καταποθέντος ὕδατος, ὅπερ πρὸ τοῦ σεισμοῦ ῥέον ἄφθονον ἐκεῖ, ἐχάθη μὲν, ἀλλ' ἀνέβλυσεν εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, ἐπὶ ἐδάφους χαμηλοτέρου κατὰ 121 μέτρα. Ἄν τὸ ρήγμα διήκεν εἰς βάθος, ἔστω καὶ χιλιομέτρου, τὸ ὕδωρ θὰ ἐξηφανίζετο.

— Λοιπὸν οἱ γενομένοι σεισμοὶ δὲν εἶνε τεκτονικοὶ ;

— Δὲν εἶπον αὐτό. Εἶνε βεβαίως τοιαύτης φύσεως, ὡς πάντες σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλ' ἀποτελέσματα τοιαῦτα δὲν ἔχουν. Ἡ χώρα μας δυστυχῶς οὕσα σεισμόπληκτος θὰ μὲς παρυσιαζέη συνεχῶς τοιαύτας καταστρώσας, ἀλλὰ εἰς τὸ ζήτημα δὲν ἀπεδόθη ἡ δέουσα σημασία. Δι' αὐτὸ οὐδὲ μελέτη τοῦ ἐδάφους τῶν συνωρισμῶν, οὐδὲ προσοχὴ εἰς τὸ εἶδος τῶν οικοδομῶν ἐδόθη καμμία.

— Ἦδύνατο νὰ γείνουν σπουδαῖα ὑπὸ ἐπιστημονικὴν καὶ πρακτικὴν ἔσφιιν ἐργασίαι ἂν γνωσθῶν αἱ σεισμικαὶ περιοχαί ;

— Προσδιόριζεται ἡ ἰσχὺς, ἡ διεύθυνσις, ἡ χρονικὴ περίοδος καὶ ἀποτελέσματα τῶν σεισμῶν, ἐξάγονται δ' οὕτως ὠφέλιμοι γνώσεις, πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων καὶ περιουσιῶν, ἀλλ' ἀμφοβῶν ἂν καὶ αὐτὰ αἱ ἀλλεπάλληλοι καταστρώσας θὰ προκαλέσωσιν κανὲν ἐνδιαφέρον. Ἦκουσα λόγιους Ἑλληνας ἀποδί-

δοντας τοὺς ἡμετέρους σεισμοὺς εἰς ἡφαιστειοῦς ἐνεργείας, εἶδα δὲ τὴν ἀνοικοδόμησιν καταστρώσεων πόλεων ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους, ἄνευ προφυλακτικῶν μέτρων. Ὅτι ἔπραξαν οἱ Κεφαλλῆνες, οἱ Λευκάδιοι, οἱ Αἰγιεῖς, οἱ Θηβαῖοι θὰ πράξουν καὶ οἱ Λοκροί· θὰ κτίσων βαρέα λιθοκτίστα οἰκίματα ἐπὶ ἐδάφους ψαυροῦ, ἀργιλώδους καὶ εὐσειστοῦ, διότι ἅμα παρελθὴ ἡ σεισμικὴ περίοδος, λησμονοῦνται ἀποτελέσματα, ὁ κόσμος δ' ἀναπαύεται ἐπὶ τῆς πεποιθήσεως ὅτι ἐξεθύμανεν. Εἰς τὴν Ἰαπωνίαν ἐλύθη τὸ ζήτημα τῶν σεισμῶν μεθοδικώτατα. Πλὴν 700 σεισμολογικῶν σταθμῶν, ἐφωδιασμένων δι' εὐαίσθητοτάτων σεισμοσκοπιῶν, ὑπάρχει ἔδρα σεισμολογίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Τόκιο, ὅπου διδάσκει ὁ διάσημος Τόκω. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπίσης ἀνεδείχθη περιώνυμος ὁ Ἴσσε, ὅστις ἤλθε καὶ ἐμελέτησε καὶ τοὺς σεισμοὺς τῆς Ζακύνθου. Ἀλλ' ἐδῶ τίποτε, δυστυχῶς, τίποτε δὲν ἔγεινεν ἕως τώρα. Εἰς τὴν ἔκθεσίν μου πρὸς τὴν κυβερνήσιν θὰ ὑποδείξω τὴν ἀνάγκην τῆς εξετάσεως τοῦ ἐδάφους πρὸς ἐκλογὴν μέρους διὰ νέους συνωρισμούς. Ἐκεῖ πρέπει νὰ ἐγερθῶν παραπήγματα μέχρι τῆς παρελεύσεως τῆς σεισμικῆς περιόδου, ὅποτε πρέπει ν' ἀρχίσῃ ἡ οἰκοδόμησις ἀντισεισμικῶν οἰκιῶν. Ἐδαφος διὰ τὴν Ἀταλάντην εὐρον ἀσφαλές, ὑγιεινὸν καὶ παράλιον σχεδόν, ὑπὸ τὴν ἔσφιιν δὲ τῆς συγκοινωνίας καταλληλότατον, παρὰ τοὺς Λειβανάταις.

— Καὶ ἡ σεισμικὴ περίοδος νομίζετε ὅτι θὰ ἐξακολουθήσῃ ;

— Ἀδελον. Οὐδεὶς δύναται ν' ἀποφανθῇ. Αἱ σεισμικαὶ περίοδοι δὲν ἔχουν ὀρισμένην διάρκειαν. Ἀλλοτε διαρκοῦν ὀλίγας ἡμέρας, ἄλλοτε δὲ συνεχίζονται ἐπὶ μῆνας καὶ ἔτη.

Καὶ λέγων ταῦτα ὁ κ. Μητσόπουλος μὲ ἀπεχαίρετίσεν, ἀπερχόμενος εἰς Βόλον καὶ Χαλκίδα, δι' ἐπιστημονικὰς παρατηρήσεις.

Μετὰ τὸν καθηγητὴν κ. Μητσόπουλον, εἶδον τὸν κ. Παπαβασιλείου, ἐπειγόμενον καὶ τοῦτον ν' ἀναχωρήσῃ πρὸς μελέτας εἰς Λειβανάταις.

— Ποία εἶνε, ἡρώτησα, ἡ γνώμη σας περὶ τῶν σεισμῶν ;

— Οἱ σειμοὶ τῆς Λοκρίδος, ἀπήντησεν, εἶνε τεκτονικῆς φύσεως. Ὡς γνωστόν, οἱ σειμοὶ ὑπάγονται εἰς τρεῖς κατηγορίας, εἰς σειμοὺς ἡφαιστειώδεις, σειμοὺς ἐξ ἐγκατακρημνίσεως καὶ σειμοὺς τεκτονικοὺς. Οἱ πρῶτοι συνοδεῶνται πάντοτε ἀπὸ ἐκρήξεως, εἶνε δὲ συνέπεια συνθλιβομένων ἀερίων καὶ ὑλῶν, ἄτινα, ἀνερχόμενα βιαίως καὶ ἀποτόμως διὰ κρατῆρος, συγκλονοῦν τὸ ἔδαφος. Οἱ δευτέρου προέρχονται οὕτω ἢ Συμβαίνει ὑπὸ τὸ ἔδαφος νὰ ὑπάρχῃ κοίτη εὐδικαλύτων ὀρυκτῶν, ἅπερ διαρρέοντα ὑπογείως ὕδατα βαθμηδὸν διαλύωσιν, ἀποτελοῦντα οὕτω κοιλότητα, ὁλοὲν μεγεθυνομένην, ἕως ὅτου ἡ ἐπικειμένη στέγη, ἀποβάλλουσα τὴν ἰσορροπίαν, κατακρημνίζεται, παράγουσα εἰς ἀντίστοιχόν μέρος τῆς ἐπιφανείας Γῆς δόνησιν. Οἱ τοιοῦτοι σειμοὶ εἶνε σπάνιοι καὶ ἀσήμενοι. Οἱ τεκτονικοὶ σειμοὶ εἶνε πλεῖστοι καὶ καταστρεπτικώτατοι. Εἰς αὐτοὺς δὲ συγκαταλέγονται καὶ οἱ προκείμενοι. Οἱ τεκτονικοὶ σειμοὶ προέρχονται ἐκ στολιδώσεως τῆς Γῆς. Γνωστόν ὅτι τὸ περίκεντρον τῆς Γῆς εὐρίσκεται ἐν διαπύρῳ ρευστῇ καταστάσει, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ στερεοῦ περιβλήματος, ὅπερ καλοῦμεν φλοιόν, καὶ ὅστις ἔχει πάχος πολλῶν μυριάδων μέτρων. Μὴ λησμονήτε ὅτι ἡ ἄκτις τῆς Γῆς ἀρθεῖ 6,370 χιλιομέτρα διαπύρου ἐσωτερικοῦ, ἦτοι πυρόσφαιραν. Ἡ πυρόσφαιρα αὕτη βαθμηδὸν φύχεται καὶ ἐπομένως συστέλλεται εἰς ὄγκον, ὁ δὲ στερεὸς φλοιὸς, ἡναγκασμένος νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐπερχομένην σμίκρυνσιν, ἀδυνατῶν δὲ νὰ παραμοσθῇ, στολιδοῦται, ρυτιδοῦται, δηλαδὴ, καὶ ρήγνυται, ἧς δὲ διάρρηξις αὕτη ἀπεργάζεται τὸν συγκλονισμὸν τοῦ ἐδάφους, ὅστις καλεῖται «σεισμὸς τεκτονικός», διότι ἐκ τοιαύτης αἰτίας προήλθεν ἡ σημερινὴ διαμόρφωσις τῆς Γῆς, τὰ ὄρη καὶ

τὰ λοιπὰ, ἦτοι ὁ τοιοῦτος σεισμός συνδέεται πρὸς τεκτονικήν, ὡς λέγομεν, κατασκευὴν τῆς Γῆς. Αἰσθητὴ ἢ θεωρία αὕτη γίνεται ἐπὶ ραγὸς σταφυλῆς, τῆς ὁποίας ὁ φλοιός, συστελλομένης τῆς ἐσωτερικῆς μάζης, διὰ τῆς ἀποξηράνσεως ρυτιδούται, ριχνούται.

— Ἐχει σπουδαιότητα τὸ γενόμενον ρήγμα :

— Ἀναμφισβητήτως μεγάλην. Δι' αὐτοῦ ἔχομεν τώρα διεύθυνσιν τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου κατὰ μήκος τοῦ σχηματισθέντος ρήγματος, καθ' ὃ θέλει καθιζήσῃ, μετὰ παρέλευσιν ὅμως ἑκατομμυρίων ἐτῶν, τὸ ἀποσπασθὲν μέρος τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Τὸ ρήγμα εἶνε ἑναρξίς σχηματισμοῦ νέου ὄρους, κατὰ τριτογενῆ περίσπον. Πρὸ ἑκατοντάδων χιλιᾶδων ἐτῶν ἡ Στερεὰ Ἑλλάς συνεδέετο πρὸς τὴν Εὐβοίαν, ἀποχωρισθεῖσα διὰ σχηματισμοῦ νέου ὄρους καὶ ἐκ καθιζήσεως τοῦ μέρους, τοῦ ἀποτελοῦντος σήμερον τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον, ὅπερ ὅμως συνετελέσθη εἰς διάστημα πημιεγίστου χρόνου, βαθμηδὸν καὶ ἀνεπαίσθητως.

— Ὅστε τὸ ἐντὸς τοῦ ρήγματος μέρος εἶνε καταδικασμένον νὰ καθιζήσῃ :

— Αὐτὸ εἶνε φυσικὴ συνέπεια, ἀλλ' εἰς χρόνον ἀνυπολόγιστον, βαθμιαίως καὶ ἀνεπαίσθητως. Θὰ παρέλθουν ἴσως γενεαὶ ἐπὶ γενεῶν, ὅπως συντελεσθῆ· ἀκαριαία τις καθιζήσις δὲν φαίνεται ἀπειλουμένη.

— Καὶ οἱ σεισμοὶ ὑποθέτετε ὅτι ὑπάρχει φόβος νὰ ἐξακολουθήσωσιν :

— Ἀδελφον. Πῆσα σεισμικὴ περίσπον δὲν ἔχει ὄρισμένον χρόνον, ἀλλ' ὁ Εὐβοϊκὸς κόλπος καὶ τὰ λοιπὰ αὐτόσειστα τῆς Ἑλλάδος μέρη, ὡς διερορηγμένα ὑπογείως, θὰ ὑφίστανται κατὰ προτίμησιν τὰς συνετείας τῆς ἐξακολουθήσεως τοῦ σχηματισμοῦ τῶν ὁρέων τῆς χώρας, ἐνῶ τὰ λοιπὰ μόνον ἑτεροπαθῶς θὰ πάσχουν.

— Ὅστε τὸ ρήγμα θεωρεῖτε τεκτονικὸν καὶ οὐχὶ ἐξολίσθησιν προσχώσεως :

— Αὕτη εἶνε ἡ γνώμη μου, καθόσον διέχει καὶ διὰ πετρωμάτων εἰς ἔκτασιν ἐμπνέουσιν τὴν πεποιθήσιν, ὅτι τοῦτο κατέρχεται εἰς τὰ ἔγκατα τῆς Γῆς.

Μετὰ τοῦ γεωλόγου. κ Σκούφου ἐθεώρησα ἀπαραίτητον τὴν συνέντευξιν, καθόσον οὗτος πρὸ δεκαπενθημερίας περίπου διατρίβων ἐδῶ ἀντελήφθη τὰ ἄμεσα ἀποτελέσματα τοῦ σεισμοῦ, παρηκολούθησε δὲ ὅλην τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρήγματος, μελετήσας τὰ πάντα ἐπισταμένως.

Μεγάλην εὐχαρίστησιν, μοὶ εἶπεν, ἡσθάνθη εὐρεθεὶς εἰς τὴν ἔκτακτον εὐκαιρίαν τῆς παρελθούσης Παρασκευῆς καὶ σπουδάσας ἀμέσως τὰ σεισμικὰ φαινόμενα καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις των. Δι' ἓνα ἐπιστήμονα εἶνε εὐτύχημα, ἂν ἀμόζη νὰ εἴπω τοιαύτη περίστασις.

— Τὸ διὰ τὴν ἐπιστήμην ὡς εὐτύχημα θεωρούμενον, εἶνε δυστύχημα ὅμως διὰ τὸν τόπον, τὸν παρέχοντα στάδιον τοιαύτης σπουδῆς, ἀφοῦ μάλιστα κινδυνεύει νὰ καταποντισθῆ, ὡς ἐτηλεγραφησάτε, εἶπον εἰς τὸν κ. Σκούφου.

— Οὐδέποτε ἐφαντάσθη τὸν καταποντιζόμενον, ὅπως με παρεμνηνεύσατε, οὔτε εἶπον τοιοῦτόν τι. Ἀλλὰ τὸ μέγεθος τοῦ τελευταίου σεισμοῦ καὶ τὸ γενόμενον συνεχῆς τεκτονικὸν ρήγμα ἐκτάσεως ἡδ' οὐλάχιστον χιλιόμετρων, πρὸς δὲ τὰ πρὸς τοῦτο ἄλλα ἐγκάρσια ρήγματα με ἠνάγκασαν νὰ ἐκφράσω τὸν φόβον ὅτι ἐν περιπτώσει ἐξακολούθησεως συνιζήσεως καὶ σχηματισμοῦ νέων ρηγματίων, δύναται νὰ ἐπέλθουν συνέπειαι, ἔχουσαι μεγάλην τμηματικὴν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ σεισθέντος ἐδάφους.

— Ὅστε συμφωνεῖτε ὅλοι, ὅτι δὲν ἐπίκειται ἄμεσος καταστροφή :

— Εὐχάριστος εἶδον πάντας συμφωνήσαντας πρὸς τὴν γνώμη μου, ἐπιφυλαχθέντας δὲ μόνον ὡς πρὸς τὸν χρόνον τῆς καθιζήσεως, ἦν οὔτε ἐγὼ προσδιώρισα. Ἄν ἐξακολουθήσουν οἱ σεισμοὶ καὶ ἐπέλθουν ἄλλα ρήγματα, ἀγνωστὸν τί ἐπιφυλάσσεται. Σήμερον ὅμως οὐδεὶς κίνδυνος ὑπάρχει· τὸ ρήγμα θεωρῶ ἀπαρχὴν ἐξελίξεως γεωλογικῶν φαινομένων, ἀναλόγων πρὸς τὰ φαινόμενα τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου κατὰ τὰ τέλη τῆς τριτογενεῦς περιόδου.

— Ὑποστηρίζετε λοιπὸν ὅτι τὸ ρήγμα εἶνε τεκτονικόν; Ἀπεχώρισε δηλαδὴ ἐκ τῆς λοιπῆς Στερεᾶς τὴν σεισμόπλακτον ἔκτασιν τῆς Λακρίδος :

Ἀναμφιβόλως. Ἠκολούθησα τὴν διεύθυνσιν τοῦ ρήγματος ἀπὸ τῆς Γάτσας, ἀκρωτηρίου τῆς Λαρυμνῆς, μέχρι τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου, τὸ ἐξήτασα αὐτοπροσώπως, εἶδον ὅτι διασχίζει τὰ στρώματα τῆς κριτιδικῆς περιόδου, τῆς τριτογενεῦς καὶ τῆς προσώσεως, καὶ εἶναι μέγιστον. Τὸ ὄρατόν βάθος τοῦ ρήγματος εἶναι ἐννέα μέτρων, τὸ πλάτος 2 1)2 καὶ ἡ διαφορά ὕψους 1 1)2 Τὸ ποῦν τοῦ ἐδάφους ἐπιδρᾶ πολὺ ἐπὶ τῆς διαφορῆς τοῦ ὕψους, ὅπερ εἶνε μεγαλύτερον ἐπὶ τῶν προχώσεων. Ἄλλ' ὅπου τὰ πετρώματα πρέσχον μεγάλην ἀντίστασιν τὰ ἀποτελέσματα ἦσαν καταστρεπτικώτατα.

— Τὸ ρήγμα δὲν διέρχεται καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῶν διαστροφωμάτων τῆς αὐτῆς περιόδου :

— Ὅχι βεβαίως. Τὴν κριτιδικὴν διάπλασιν διασχίζει εἰς τὰ Ἄλμυρά κατὰ τὴν ἀνατολικὴν ἄκρην αὐτῆς ἀπέναντι τῆς νήσου Ἀταλάντης. Εἰς ἄλλα σημεῖα διέρχεται καὶ διὰ νεογενῶν διαστροφωμάτων, ἀλλ' αὐτὸ δὲν σημαίνει ὅτι δὲν εἶνε τεκτονικόν. Πλὴν τούτων ὅμως παρετήρησα ἄλλα ἐγκάρσια ρήγματα ἐπὶ τῶν προχώσεων καὶ ἐντὸς τῆς πόλεως τῆς Ἀταλάντης, ἅτινα κατὰ τὴν δίοδον κατεκρημνισαν οἰκίας. Ἡ ἐξακολούθησις τῶν σεισμῶν θὰ ἐπέφερε πιθανῶς ἄλλα ρήγματα καὶ συνεπῶς καθιζήσιν τοῦ τμήματος. Δι' αὐτὸ συνεβούλευσα ν' ἀπομακρυνθῶν οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως, διότι εὐρίσκονται ἐπὶ τῶν ρηγμάτων.

— Ὅστε καὶ σεῖς δὲν συνβουλευετέ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἀταλάντης.

— Οὔτε αὐτῆς, οὔτε τῶν ἄλλων καταστροφέντων χωρίων τὴν ἀνοικοδόμησιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως.

— Συμβουλευετέ ποῦ πρέπει νὰ συνοικισθῶν :

— Ἀδυνατὸ νὰ προσδιορίσω τοῦτο, καθόσον χρειάζεται ἐπισταμένη μελέτη τοῦ ποιοῦ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν τεκτονικῶν ρηγματίων τῶν προηγουμένων ἐποχῶν, πρέπει δὲ πάντως νὰ παρέλθῃ ἡ σεισμικὴ περίσπον, ἀφοῦ οὐδὲν χωρίον ἔμεινεν ἄνευ τοπικῆς βλάβης.

— Τί συμβουλευετέ ἐπὶ τοῦ παρόντος :

— Ἐπὶ τοῦ παρόντος συμβουλεύω τὴν σκηνοπηγίαν μακρὰν αὐτῶν καὶ τῶν ρηγματίων.

Μετὰ τὴν λήψιν τῶν πληροφοριῶν τούτων κατέβημεν μετὰ τοῦ κ. Σκούφου εἰς τὸ ρήγμα, διήλθμεν δὲ ἀρκετὴν ἔκτασιν αὐτοῦ.